TRĂIASCĂ 23 AUGUST!

nr. 8, august 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XC, nr. 1176)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

timp eroic

Valabilitatea, tăria unei revoluții sînt confirmate de istorie, de timpul peste care aceasta își așează sigiliile. Se trage, simbolic, vorbind, o brazdă sub care se așează sămînța. Dacă rodul e bogat, aceasta înseamnă împlinirea aspirațiilor năvalnice, proprii oricărui act revoluționar. Revoluția declanșată la 23 August 1944 de comuniștii români, anunța lumii nu doar vrerea de libertate, ființă din ființa acestui popor, ci și voința de schimbare socială, de așezare a vieții într-o nouă albie, de construire a unei noi societăți, societatea socialistă. Eliberarea națională, înlăturarea puterii întunericului negru, a fascismului, se însoțea de hotărîrea de a schimba „orînduiala cea crudă și nedreaptă, ce lumea o imparte în mizeri și bogați“, cum spune Eminescu.

Actul insurecțional de acum patruzeci de ani, prin care România s-a alăturat Națiunilor Unite, în lupta împotriva fascismului, act care a grăbit sfîrșitul celui de al doilea război mondial, corespundea, așadar, aspirațiilor păturilor celor mai largi ale poporului român. De aceea, fiecare moment revoluționar, care a succedat eroicului august 1944, cum au fost constituirea primului guvern democratic, alegerile din 1947, răsturnarea monarhiei, naționalizarea, socializarea agriculturii, reconstrucția țării, s-a bucurat de adeziunea oamenilor acestor pămînturi, care și-au pus toate nădejdele pentru mai bine în revoluția declanșată și condusă de comuniști, devenită cea mai scumpă cauză a tuturor.

Istoria, timpul, judecătorii supremi, nu pot decît să certifice justețea și înțelepciunea actului revoluționar început în august 1944. O revoluție într-un marș continuu. Firesc, pentru că revoluția nu s-a încheiat o dată cu luarea puterii de poporul muncitor, ea a continuat și continuă, energiile sale, mereu tumultuoase, cheltuindu-se în procesul complex și atît de important de perfecționare a societății, de înaintare spre înaltele piscuri ale comunismului. Forța unei revoluții, ca a noastră, a unei revoluții socialiste, rezidă din măreția obiectivelor pe care și le propune. Mai cu seamă de la Congresul al IX-lea al partidului, de cînd la conducerea țării a venit tovarășul Nicolae Ceaușescu, înflăcărata conștiință comunistă românească, România și-a propus, în realizarea proiectului ei de societate nouă, programe și obiective cutezătoare, menite a o propulsa între țările avansate ale lumii.

Privind în urmă, deși istoricește timpul acesta de patru decenii este o fărîmă din existența multimilenară a omenirii, avem imaginea înfăptuirilor grandioase ce-au schimbat din temelii această țară. Puterea economică a României de astăzi este de zeci și zeci de ori mai mare ca acelei antebelice. Sîntem în stare să durăm monumente ca Porțile de Fier sau Canalul Dunăre-Marea Neagră, mărturii ale puterii creatoare a unui popor, ale dinamismului unei societăți în care omul este stăpîn pe soarta sa. Satele și orașele noastre sînt mai bogate, mai frumoase. Cultura, arta pe care le-am făurit în acești ani au strălucirea și adîncimea lucrurilor durate pentru eternitate. Politica noastră, datorită căreia am dobîndit toate acestea, se bucură de prestigiu în toată lumea, pentru că este o politică a păcii și a dreptului popoarelor de a trăi libere. România — Ceaușescu, două nume simbol pentru un mod de a trăi în cinste și demnitate, în respect pentru tine și pentru ceilalți oameni ai planetei.

Toate acestea demonstrează puterea și adevărul revoluției noastre, care a irumpt în acel august de foc și s-a împlinit și se împlinește prin munca eroică a poporului condus de partidul comunist. comunist.

C.L.

George SCUTARU : „Sărbătoare“

Dimensiuni ale conștiinței socialiste

Traversînd cu ochii minții cotele escaladate de România în anii socialismului rețin atenția atît succesele de prestigiu înregistrate pe planul realizării, dezvoltării și modernizării bazei materiale, cît și afirmarea tot mai puternică a vieții spirituale.

Rămîn de tristă amintire aprecierile acelor așaziși teoreticieni din trecut care susțineau că poporul român nu ar avea vocația industrializării cînd constatăm astăzi că în perioada care a trecut de la victoria revoluției de eliberare socială și națională a avut loc o creștere de circa 100 de ori a producției industriale și de 7 ori a celei agricole, amplificarea de 32 de ori a venitului național și a productivității muncii.

În cadrul celor 40 de ani de viață liberă, în fapt în cadrul istoriei multimilenare a poporului român, cea mai fertilă și mai bogată în realizări se înscrie perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, afirmîndu-se ca un incandescent arc de triumf ducînd peste veacuri substanța muncii și creației generațiilor noastre, care va rămîne înscrisă în conștiința neamului drept „Epoca Ceaușescu“.

Faptele de muncă și de viață care au generat asemenea realizări validează realismul politicii partidului nostru, superioritatea orînduirii socialiste, hărnicia și puterea de creație a poporului român, care a edificat în acești ani mii de obiective economice și sociale, asigurînd dotarea cu echipamente moderne a întreprinderilor și ogoarelor, a orașelor și satelor, imensa lor majoritate purtînd însemnele producției proprii.

Odată cu acestea, ample transformări au avut loc în viața oamenilor, răspunzînd astfel cerinței formulate de partidul nostru, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, potrivit căruia, „menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral politic înaintat“.

În focul muncii, în confruntarea cu numeroase greutăți în soluționarea unor probleme de înaltă complexitate și fără precedent, în construirea unor edificii la care generațiile trecute doar au visat sau nici măcar n-au cutezat să viseze, precum Canalul Dunăre — Marea Neagră, metroul Capitalei, Transfăgărășanul și multe, multe altele s-au forjat și afirmat caractere noi, s-a plămădit conștiința nouă socialistă.

Numeroase opere din domeniile prozei și poeziei, artelor plastice și muzicii durate în acești ani realizează un înălțător imn de slavă pentru cei care s-au distins în creația unor asemenea obiective, punînd astfel în valoare noile trăsături ale conștiinței, cotele ascendente ale conștiinței socialiste.

Reflectarea complexă a existenței sociale în mintea oamenilor, conștiința socială este formată — așa cum este cunoscut — din ansamblul ideilor, teoriilor, concepțiilor politice, juridice, morale, filozofice, estetice, științifice, al stării de spirit, sentimentelor și opiniilor caracteristice societății pe o anumită treaptă a dezvoltării ei. Punînd în valoare, superioritatea și poziția distinctă a conștiinței socialiste matricea acesteia marchează procesul de unire a activității maselor populare cu socialismul științific, fapt care semnifică trecerea oamenilor de la acțiunea spontană la creația istorică conștientă a noii orînduiri.

Este meritul partidului nostru, al secretarului său general, de a fi dezvoltat în cadrul magistralelor sale elaborări teoretice, concepția unității dialectice și condiționării reciproce dintre dezvoltarea forțelor de producție și afirmarea conștiinței noi, socialiste. Condițiile vieții materiale, caracterul relațiilor de producție, al muncii — se arată în documentele noastre de partid — determină nivelul gîndirii și conștiinței oamenilor. În același timp lărgirea orizontului de cunoaștere, înțelegerea legității și dezvoltării sociale, ridicarea nivelului politic și cultural al oamenilor exercită o puternică influență asupra dezvoltării forțelor de producție și creșterii bunăstării generale.

Asupra procesului de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste o puternică amprentă își pune noua condiție a muncii și vieții oamenilor. Avem în vedere în acest cadru dreptul fiecărui cetățean la activitatea utilă societății și crearea a peste 5,5 milioane noi locuri de muncă, adică pentru mai bine de jumătate din populația activă a țării, odată cu ridicarea sistematică a gradului de dotare tehnică a acestora, dreptul la învățătură, care a permis traversarea drumului de la situația dinainte de revoluție, cînd 2 din 5 locuitori erau analfabeți la cea de astăzi cînd 1 din 3 locuitori este elev, student, cadru didactic sau cercetător, dreptul la locuință cînd peste 80 la sută din populația țării s-a mutat în case noi, dreptul la conducere, oamenii muncii avînd posibilitatea prin structurile și sistemul democratic creat de societatea noastră, să participe atît la adoptarea deciziilor cît și la înfăptuirea lor.

Aprecierea nivelului conștiinței în societatea noastră socialistă ține de răspunderea cu care fiecare dintre noi acționează pentru valorificarea condițiilor create printr-o muncă profundă și de înaltă competență, capacitatea de a fi mereu în fruntea acțiunilor și a rezultatelor, neîmpăcarea cu tot ceea ce este vechi și depășit în favoarea noului autentic, statornicirea întrajutorării, a prețuirii valorilor și respectării demnității în raporturile interumane, cultivarea modestiei, a stimării oamenilor în funcție de cantitatea și calitatea muncii desfășurate.

În fapt esența conștiinței socialiste o constituie poziția militantă față de cuceririle revoluționare ale socialismului cristalizată în atitudinea față de obligațiile sociale, față de popor, față de bunul obștesc, față de muncă, ca singurul izvor al bogăției și înfloririi bunăstării patriei, al progresului culturii și civilizației.

Acționînd, pentru cultivarea și încorporarea în faptele de viață a unor trăsături înaintate, partidul nostru a elaborat și adoptat la Congresul al XI-lea Codul principiilor și normele muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, care constituie și trebuie să constituie instrument pentru formarea omului cetățean, constructor al societății socialiste multilateral dezvoltate.

În formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste partidul nostru pornește de la dialectica continuității și discontinuității, calitățile cognitive și valorizatoare ale conștiinței, de la înțelegerea ei în contextul condițiilor și determinărilor concret istorice.

Cerința este de a vedea procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste nu numai sub aspectul succesiunii epocilor istorice, dar și al specificului național.

Pe această linie esențială este activitatea curentă, munca sistematică capabilă să asigure o temeinică pregătire profesională, un înalt grad de cultură, o concepție clară despre lume și viață, dar și cunoașterea și respectul față de trecutul glorios de luptă al generațiilor dinaintea noastră pentru eliberarea socială și națională.

Fundamentarea activității de educație, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste de cunoașterea trecutului de luptă al neamului exprimă trecerea de la concepția materialist-dialectică revoluționară despre lume la politica și morala corespunzătoare acesteia, la actualizarea concepției despre lume astfel încît din ea să rezulte scopuri, dar și motive de acțiune. Ca urmași ai unor înaintași harnici, viteji și demni, purători ai unei civilizații materiale și spirituale care au răzbit prin timpuri și furtuni, generațiile noastre nu au o îndatorire mai mare decît aceea de a amplifica și transmite generațiilor viitoare valori pe măsura timpului nostru și a civilizației viitoare.

Acum în preajma aniversării zilei noastre naționale și a Congresului al XIII-lea al partidului sîntem mai conștienți ca oricînd de drumul imens pe care l-am parcurs în procesul formării și dezvoltării conștiinței noi socialiste dar și de cerințele tot mai mari pentru a valorifica tot mai bine structurile și eforturile consacrate acestui domeniu, imprimînd întregii activități suflul nou revoluționar, așa cum cerea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de la Mangalia.

Alecu Al. FLOAREȘ

cu patria în august

Cu Patria în August, cu-al împlinirii zbor
Ne aurim destinul cu seva omeniei
Și ne lărgim seninul spre anii viitori
Și ne-ntîlnite holde ne creștem în cîmpie
Cu Patria de astăzi, o splendidă grădină,
Cu anotimpul tînăr dorinți pulsînd în noi
Din șarja adevărului ne fabricăm, azi, plugul
Aniversînd izbînda acestor vremuri noi
Pe care le conduce și le aureolează
Cu gîndul și cu fapta Partidul, brav, erou;
Cu patria în August intrăm ; înaltă-amiază.
Cu împliniri de pace și-a tot ce este nou.

Dumitru GRIGORAȘ

EPOCA CEAUȘESCU – perioada cea mai fertilă a noii noastre istorii

Într-o larg cuprinsă horă a unirii și încrederii, sub flamura biruitoare a partidului, ferm hotărît să-și ridice țara pe noi înălțimi de civilizație și bunăstare socialistă, poporul român sărbătorește cu entuziasm aniversarea măreţului eveniment de la 23 August 1944, victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, moment istoric de răscruce în lupta milenară a poporului nostru pentru libertate, unitate, neatîrnare națională și progres social. Într-o impresionantă unitate de gîndire, simțire, voință și acțiune revoluționară, învingînd nu puține neajunsuri și dificultăți, poporul român și-a făurit într-o perioadă de nici jumătate de secol o țară modernă cu mii și mii de combinate, uzine, fabrici, cu o muncitorime și o intelectualitate multilateral pregătite, cu o agricultură în plină revoluție structurală, cu planuri încă și mai îndrăznețe pentru viitor.

Într-un moment hotărîtor al împlinirii destinului socialist al țării, al împlinirii celor mai mult visate idealuri de progres, bunăstare, independență și pace, partidul și patria au găsit în remarcabila personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, omul în măsură să unească și să dinamizeze energiile creatoare ale întregului popor, călăuzindu-le în conformitate cu interesele vitale ale națiunii noastre socialiste. Alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în cea mai înaltă funcție din partid, apoi și în suprema funcție din stat, orizonturile profund înnoitoare deschise acum nouăsprezece ani de Congresul al IX-lea atît în privința activității partidului, cît și în privința dezvoltării economico-sociale a țării pe întregul ei teritoriu, s-au dovedit a fi hotărîtoare pentru accelerarea procesului de construire a noii societăți în România și consolidare a independenței și prestigiului său în lume.

Și pentru ca drumul deschis să fie drum de noi izbînzi, propunerea plenarei P.C.R. din 27 iunie ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reinvestit în funcția supremă la Congresul al XIII-lea a fost imediat însușită și susținută de întregul popor cu hotărîre și încredere. Opțiunea își are temeiuri de nezdruncinat în realitatea că toate mărețele înfăptuiri de după cel de al IX-lea Congres al partidului, epoca de cel mai înalt relief de semnificații din cele patru decenii de viață liberă, sînt indestructibil legate de gîndirea și energia, îndrăzneala și consecvența revoluționară manifestate în faptele de conducător ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. Tuturor congreselor și conferințelor naționale ce au urmat el le-a imprimat acele orientări revoluționare, profund înnoitoare ce abordînd problemele construcției socialismului în strînsă legătură cu realitățile românești și ale lumii, au determinat schimbări radicale în ceea ce privește strategia și tactica edificării noii orînduiri în România. Gîndirea sa teoretică, de o forță mereu vie în actualitatea cea mai stringentă, de o remarcabilă originalitate izvorîtă din penetrația esenței fenomenelor, întemeiată pe analiza lipsită de prejudecăți a faptelor vieții, și-a pus în mod hotărît amprenta pe întreaga activitate a partidului și statului, a deschis cale largă spiritului novator, revoluționar, în toate domeniile și activitățile sociale.

Pe baza concepției secretarului general al partidului cu privire la căile și mijloacele de realizare etapă cu etapă a obiectivelor fundamentale ale construcției socialiste și comuniste, P.C.R. a desfășurat, în aceste aproape două decenii, o vastă și intensă activitate organizatorică și politico-educativă, de mobilizare și unire a tuturor forțelor națiunii pentru asigurarea unui ritm cît mai înalt de dezvoltare economică și socială, de modernizare și împlinire complexă a forțelor și resurselor națiunii. Dacă astăzi, în condițiile internaționale dificile știute, industria românească poate răspunde oricărei cerințe a economiei naționale, fără a mai vorbi de semnificația internațională a faptului în sine, este tocmai consecința acestei politici curajoase și consecvente. Pe aceeași bază s-a dezvoltat și de dezvoltă agricultura, au înflorit și înfloresc știința, tehnica, învățămîntul, arta, cultura, au sporit veniturile reale ale oamenilor muncii.

Pentru toate acestea tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat în repetate rînduri să se înțeleagă că rezolvarea marilor probleme economice și sociale nu i-a sfîrșit odată cu proclamarea socialismului, ci pe baza dezvoltării permanente, la parametrii ceruți de evoluția tehnicii mondiale, a industriei și agriculturii, prin efort de acumulare, dezvoltare, modernizare, cercetare, prin cuceriri tehnico-științifice de vîrf care să asigure o înaltă productivitate, o calitate competitivă.

Acest proces deosebit de complex și de mare răspundere istorică față de destinele patriei, ale construcției cu succes a societății noi, a necesitat și necesită permanent amplificarea muncii politico-ideologice și educative de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, revoluționară, patriotică, gata să învingă orice greutăți pentru ca tot ceea ce ne-am propus și ne propunem să devină înfăptuirea durabilă prin veacuri și peste vremuri. Dezvoltarea necontenită a democrației socialiste, revoluționare, alături de perfecționarea activității statului socialist, activitatea permanentă de formare a omului nou, constructor conștient al viitorului patriei socialiste, stimularea largă a spiritului creator sînt obiective statornice ale partidului pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate prin popor și pentru popor.

În perspectiva acestor mărețe idealuri, tot ceea ce s-a realizat în acești ani glorioși se leagă indisolubil de numele secretarului general al partidului, de neobosita sa activitate teoretică și practică, de consecvența cu care promovează spiritul de luptă și muncă revoluționară, de dăruirea sa exemplară în numele intereselor vitale ale patriei socialiste.

I. MOLDOVEANU

tezaur

caratele prezentului

Sărbătoarea scumpă națiunii române, 23 August 1944 a descătușat, pe toate planurile, energiile creatoare ale acestui harnic și talentat popor care trăiește și muncește cu mintea-i ingenioasă și mîna măiastră de mii de ani aici la Marea cea Mare, la Dunăre și Carpați.

La ceasul de bilanț al strălucitului jubileu al eroicii zi de august și în preajma celui de-al XIII-lea Congres al partidului cu ochii și memoria am trecut în revistă miile, zecile de mii de opere zămislite de artiștii plastici contemporani în anii de aur ai libertății noastre și am avut în imagine chipul mîndru și demn al țării. Cu patos și dăruire, ei au adăugat și adaugă caratele prezentului la bogatul tezaur lăsat de înaintași.

...În poienile rotate ale Măgurii Buzăului, loc de basm și de vis, de meditație și de suflet românesc, la începutul acestui august fierbinte, și-au dat din nou întîlnire — pentru a cinsprezecea oară — 16 sculptori — cifra își are simbolul în cele 16 secole pe care le are Buzăul de la prima mențiune documentară și în cele 16 figuri geometrice ale Coloanei fără sfîrșit — pentru a adăuga la zestrea de pînă acum — aici au fost înălțate în 14 ediții 224 de opere de artă, care alcătuiesc un splendid muzeu în aer liber — o alta și mai bogată.

...După Măgura Buzăului care, orice s-ar spune, rămîne „mama taberelor de creație", an de an, în epoca pe care cu mîndrie o numim „Epoca Ceaușescu", un mare număr de plasticieni și-au pus și își pun în valoare talentul în taberele de la Galați și Medgidia, la Hobița și Lăzarea, la Telega și Arcuș, la Arad și în Deltă și în multe alte localități, lăsînd moștenire opere inegalabile, veritabilă manifestare a creației libere, care conturează chipul luminos al României socialiste.

...La Fălticeni, în holul Consiliului popular, transformat din cînd în cînd într-o veritabilă galerie de artă, atenția mi-a fost reținută de expoziția pictorului Dumitru Rusu, deschisă sub genericul „Timp și anotimp în Bucovina". Cu ajutorul penelului și al acuarelelor autorul a prins în culori pastelate viața în cele patru anotimpuri ale anului din această frumoasă și pitorească vatră. Tablourile sale au titluri care evocă frămîntările autorului și ale oamenilor. Prezentînd în imagini vii chipul țării, dealurile și apele unduitoare, pictorul realizează o unitate dialectică între natură, artă și viață. Peisajele din tablourile care poartă titlurile „Între culmi", „Între pămînturi", „Între culori", „Ogoarele liniștii", „Pe apa Sucevei", „Iaz la Horodnic", „Zi de martie", ca și imaginile intitulate simbolic „Zodia albastră", „Flacăra visului" ori „Veselă grădină" au o coloristică vie, pun în evidență frumusețile țării, spiritualitatea românească. Contemplîndu-le am avut senzația că mă aflu, într-adevăr, într-o veselă grădină din mîndra Bucovină.

...Tot la Fălticeni, în centrul orașului, privind chipul neîntrecutului prozator Mihail Sadoveanu, încrustat în bronz de Ion Irimescu, iar în expoziția de artă figurile de muncitori metalurgiști, mineri, forjori, țărani, cărturari, gingașele portrete de de copii, zborurile spre înălțimi, scenele de muncă din întreprinderi, grupurile statuare și multe, multe alte lucrări, de fapt întreaga creație a sculptorului Ion Irimescu, donată printr-un act de mare noblețe orașului său natal, am avut în imagine chipul țării.

...Chipul țării l-am întîlnit și în cele peste 200 de tablouri pe care, tot printr-un act de mare noblețe, reputatul pictor Ion Brăduț Covaliu le-a donat Buzăului și la recenta sa expoziție din sălile Dalles din București, unde, dovedind o forță de creație irezistibilă, a prezentat rodul bogat al muncii sale din ultimii cinci ani. Florile de liliac de pe șevalet, ciclurile Concertul, Gînditorul, Zbor, Satul, peisajele și portretele dovedesc o mare sensibilitate a artistului-poet.

...Într-o cochetă sală din Suceava, la galeriile de artă, am admirat tapiseriile Marcelei Larionescu, realizate cu un subtil rafinament. Ca și la pictorul Dumitru Rusu, am remarcat preocuparea autoarei de a reda în creațiile sale frumusețea și naturalețea, prospețimea peisajului bucovinean, munca spornică a oamenilor, a harnicilor oameni ai acestor locuri. Tapiseriile sale sînt stăpînite de suplețe și simplitate, Marcela Larionescu inspirîndu-se și țesînd, cu sîrguință și talent, secvențe din frumusețea artei noastre populare.

...Imagini și titluri de o mare varietate, o mare bogăție de idei și culori, un minunat tezaur al sufletului și spiritului românesc am întîlnit și în cele 80 de lucrări, realizate de pictori din toată țara, expuse la ediția din acest an a „Voronețienei", care, la un loc, alcătuiesc un mîndru tablou al patriei române.

...La Casa de cultură a sindicatelor din Suceava s-a aflat mai multă vreme deschisă o expoziție de mari proporții : 91 de lucrări de pictură și grafică, 14 sculpturi și 6 tapiserii semnate de 59 de autori cărora juriul județean le-a acordat premiul întîi și dreptul de a participa la expoziția județeană a Festivalului Național „Cîntarea României". Am zăbovit în fața tablourilor intitulate „Colț de casă" și „Cooperativă", semnate de profesoara de desen Cristina Achim din Cîmpulung Moldovenesc, „Portret de fată" și „Dans", realizate de Liana Pop din Vatra Dornei, „Portret istoric", pictat cu siguranță profesională de tehnicianul Radu Bercea din Gura Humorului, a tapiseriilor cu titlurile „Noapte și zi" și „Poem în roșu", în care profesoara Maria Cojocari din Cîmpulung Moldovenesc a țesut cu îndemînare culorile, flori și flamurii roșii și tricolore. Obiceiurile și datinile noastre străbune au fost îmbinate într-o coloristică viguroasă în pictura lui Gheorghe Saftiu din Fălticeni, ca și în tapiseria lui Ion Cruceanu din Vatra Dornei. În picturile muncitorului Constantin Ungureanu din Suceava am descoperit iarna, cu albul ei imaculat, grădina cu flori și toate nuanțele verdelui, iar în pînzele lui Dan Bartoș livada cu belșugul ei și freamătul șantierului de construcții.

...În fața tabloului „Ștefan Voevod", ieșit de sub penelul lui George Gavrilean, în alb-negru, la baza căruia autorul a scris catrenul „Osul tău zidind sublime / Drumuri spre eternitate / Peste tot și peste toate / Numai tu, o mușatine !" mi-au venit în imagine statuile marelui domnitor Ștefan durate la Vaslui, Podul Înalt ori Suceava, statuile închinate lui Burebista la Tabăra de sculptură de la Măgura și lui Decebal la Deva, nemuritorului Mihai cel Viteaz la Alba Iulia, Gurăslău ori Cluj-Napoca, monumentele dedicate independenței de la Iași și Calafat, impunătorul simbol al Electrificării de la Vidraru — Argeș și, prin ele, am văzut chipul țării.

...În atelierul sculptorului Iftimie Bârleanu din „dulcele tîrg al Ieșilor" am urmărit cum mîinile sale dibace plămădeau din lut, care va fi transpus apoi în gips și în bronz, proiectul unui monument care-l înfățișează pe ctitorul vremurilor noastre noi, secretarul general al partidului, președintele României și scene de la marile epopei ale „Epocii Ceaușescu" — Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul și turnarea pietrei de temelie a Casei Republicii și Bulevardului Republicii din Capitală. Privindu-l cum lucrează mi-am zis: Da ! Hotărît lucru, artiștii plastici, cu harul și talentul lor, cu ajutorul culorilor și ale pînzelor, dăltuind în piatră ori modelînd lutul, gipsul și bronzul, prin operele lor, zugrăvesc chipul țării, ideea legăturii noastre cu pămîntul străbun, duc mai departe bogata tradiție a artei românești, adăugindu-i caratele prezentului.

Lazăr BĂCIUCU

cîntarea româniei

imn în august

Sînt patruzeci de spice în cunună
Dor de iubire închid macii-n zbor,
Pulsează-n piatra din Columnă
Victoria în steagul tricolor.

Un drum de aur s-a deschis
În vatra fericirii milenară.
Cu literă de purpură și vis
Plouă cu flori de soare peste țară !

Răsar în noapte stele patruzeci
Să lumineze cerul azi la noi.
În brațele românilor pe veci
Culorile luminii nasc eroi.

Constantin MĂNUȚĂ

țara ca o eternă cetate

Cetate de cuvînt liber și faptă
cu milioane de brațe-n rodnic efort,
de tineri ce perpetuu se-ndreaptă
spre visul luminînd ca farul în port.

Cetate eternă de-omenie românească, forul
în care se călește cu migală oțelul...
Lin deasupra fîlfîie luminos tricolorul
și sub el toți ne cunoaștem țelul.

Radu FELECAN

statornicie

cum mugurii se-adună-n armonii
în prag de primăvară și de vis ;
El poartă România în tării
prezent curat spre viitor deschis

adînc mai plin de măreție
legămînt-însemn prin jurămînt
oglindit în inimi pe vecie
pentru neam și țara din cuvînt

destin de aur pentru ieri și azi
— întîiul din popor ca Președinte ! —

sărbătorit cel Bun sau cel Viteaz ...
pentru noi simbol de-nvățăminte

El devenirea unui neam erou ;
exemplu-i fapta lui neîntinată
cum primăvara-i proaspătă mereu
nu-l vom clinti din inimi niciodată.

Ion BORODA

uraganul

Opriți-vă !
Opriți uraganul
Ivit din pustiul orgoliilor mute
Opriți uraganul ce-ntunecă soarele
Că munții ca turme de tauri
Rotesc în galop sub copite Pămîntul
Fugind speriați
Spre ciutura de nisip a Lunii ;
Opriți uraganul !
Ce-i gata să spargă
Cu gheare de foc
Fîntîna luminii,
Să rupă-n cărbuni și noroi
Inima lumii
Înfrățită cu crinii ;
Opriți uraganul !
Că apele-s gata să iasă din vaduri
Surpîndu-ne visul în spaimă și spumă
Și Luna în tremur
Rătăcită-ntre neguri
Stă gata să cadă
În cea mai neiertătoare genună.

Gh. BOTEZ

se aprinde o stea

Privirile îndrept spre tine
și-n capăt se aprinde-o stea
de aur. Este dragostea
izvorîtoare de lumine.

Lumina ei apoi îmi pare
că forma inimii o ia
și bate clar cu viața mea
în viața ta nemuritoare.

Neculai DARIE

coroană de lumină

Coroana-amiezii scînteiază țara,
poteci spre vîrf-de-dor străbat Carpații
și primăvara-i geamănă cu vara
și pulsul lor se-aude-n constelații.

Un trandafir e visul dat în floare ;
corola lui respiră pe spirale
de foc — și porumbeii în zburare
în loc de pene au acum petale.

Și ochiul meu e lăcrimat de slavă
în sfera lui mereu cutezătoare,
prin care trece o astrală navă
cu patruzeci de aștri-n luminare.

Constantin CLISU

grafică de Steliana D. Beiu

sub semnul gloriosului jubileu

viața noastră

În comuna Grozești, cu sprijinul Comitetului județean Iași de cultură și educație socialistă, a fost organizată manifestarea cu tema „23 August — început de eră nouă în istoria milenară a patriei noastre" în cadrul căreia au susținut un recital de poezie patriotică Paul Balahur, Val Condurache, Valeriu Stancu și Angela Traian. ● În organizarea consiliului comunal al educației politice și culturii socialiste, la Belcești, județul Iași, simpozionul „Gloriosul August" a cuprins recitări din creația poeților ieșeni Haralambie Țugui, Ion Chiriac și Emilian Marcu. Acțiuni asemănătoare s-au desfășurat și la școlile generale nr. 16, 21, 23, și 34 din Iași sub genericul „O inimă, o flacăra, un erou" ● La Muzeul etnografic al Moldovei, în cadrul unei seri muzeale, și-au adus contribuția scriitorii Mircea Radu Iacoban, Aurel Leon și Ștefan Oprea ● Căminul cultural Horpaz—Miroslava a organizat spectacolul de poezie și muzică dedicat celei de a 40-a aniversări a eliberării patriei în cadrul căruia au citit versuri patriotice Ioanid Romanescu și Constantin Mănuță ● În sala „Victoria" din Iași s-a vernisat expoziția de arte plastice organizată în întîmpinarea marii sărbători de la 23 August. Despre lucrările prezentate a vorbit Aurel Leon ● În cinstea aceluiași eveniment sătenii comunei Mogoșești s-au întîlnit la căminul cultural cu un grup de scriitori ieșeni și cu membri ai unor cenacluri literare. Cu acest prilej poetul Corneliu Sturzu, redactor șef al revistei „Convorbiri literare", a vorbit despre dezvoltarea literaturii române în anii de după 23 August 1944, despre contribuția scriitorilor contemporani la îmbogățirea patrimoniului de valori literare naționale. Au mai luat cuvîntul criticul Virgil Cuțitaru și poetul Nicolae Turtureanu. Întîlnirea s-a încheiat cu un aplaudat recital de poezie patriotică.

„Artiştii au datoria să lase scris urmaşilor, peste veacuri, mărturii despre ceea ce au fost în stare să creeze constructorii socialismului, despre ceea ce au fost în stare să realizeze oamenii de litere şi de arte de azi. Ei trebuie să se întreacă cu înaintaşii, să făurească opere mai valoroase decît aceştia. Faptele mărețe săvîrşite de clasa noastră muncitoare, de țărănime, de intelectualitate, sub conducerea partidului, întruchipate în opere pot deveni un tezaur de valori care să contribuie la înarmarea spirituală, la mobilizarea întregului popor la marea operă de edificare a României socialiste".

Nicolae CEAUŞESCU

timp şi spaţiu românesc

Fac parte dintr-o generaţie privilegiată. Generaţia care, la 25 de ani, deci la maturitate, a avut şansa unică de a participa activ la înfăptuirea şi consolidarea celei mai mari revoluţii din istoria poporului nostru. Timpul acela nou, — parcă a fost ieri, deşi au trecut patru decenii — anii aceia de început, încărcaţi de surprinzătoare mutaţii în plan politic, social şi bineînţeles, în cel al conştiinţei, a cerut multe generaţiei mele şi nu numai ei. Mai întîi o muncă titanică, eroică, dacă ne gîndim la condiţiile extraordinar de grele, la faptul că ţara era secătuită de război. Clasa muncitoare, ţărănimea, cei mai de seamă intelectuali ai ţării au răspuns chemării comuniştilor, le-au urmat exemplul. S-a cerut spirit de sacrificiu, şi el nu s-a lăsat aşteptat : oamenii dormeau puţin, mîncau te mirai ce şi mai nimic, munceau din zori pînă-n noapte şi nu uitau să mai şi viseze. Revoluţia cerea tuturor cutezanţă, intransigenţă, voinţă. Şi ele n-au lipsit. Lupta de clasă din acei ani ai începutului nu era joc de salon sau o neînţelegere pasageră între exploatatori şi exploataţi. Puterea a fost cucerită prin luptă şi lupta a fost aspră, neiertătoare cu cei şovăitori. Şi a mai cerut timpul acela revoluţionar un lucru extrem de important : încredere deplină în forţele proprii, în puterea colectivă a celor ce muncesc. Fără această încredere nimic nu ar fi fost posibil. Noua societate a cerut multe membrilor ei, dar a şi dat pe măsură. Oamenii cei mulţi, toţi oamenii muncii din oraşe şi de la sate şi-au căpătat o nepreţuită avuţie : demnitatea. Se ivise la orizont o viaţă demult rîvnită : viaţa fără stăpîni. Oamenii au început să se deprindă cu dreptul de a visa şi înfăptui, cu dreptul de a învăţa. Anii aceia au oferit, pentru prima dată, tuturor, o prespectivă clară asupra viitorului.

Clasa muncitoare şi partidul ei comunist au dat treptat viaţă concepţiilor ce le călăuzise activitatea, lupta. Revoluţia propulsa societatea, oamenii ei pe noi coordonate, cu febrilitate. De la o zi la alta, structura vechii societăţi se modifica rapid şi fundamental. Concepţii noi, instituţii noi, oameni noi. Îmi amintesc o întîmplare : era în primăvara lui 1946, lucram în tipografie, culegeam un articol pentru ziar. Asta se întîmpla într-o după-amiază. Nu-mi mai amintesc exact ce discuţii am avut şi unde. Ştiu doar că a doua zi dimineaţa eram în Bucureşti, cursant al primei şcoli de ziarişti din România. Peste 6 luni m-am reîntors din nou în tipografie, dar ca secretar de redacţie al ziarului „Lupta Moldovei". Cum minunat spune Marin Preda, „timpul nu mai avea răbdare".

Am făcut această scurtă incursiune în trecutul nu prea îndepărtat, impulsionat fiind de efervescenţa acestor zile ale anului jubiliar cînd fiecare dintre noi şi mai cu seamă cei mai în vîrstă trăim o alternanţă de stări de gînd, de meditaţii îndelungi. Gîndurile fug uneori spre trecut şi caută acolo, în lumina încă vie a revoluţiei fierbinţeala romantismului şi rigoarea tinereţii. Dar tot atît de captivantă este şi o călătorie imaginară, de la începuturi pînă în prezent, în spaţiul şi timpul socialist al pămîntului românesc. Suita de imagini oferită de această călătorie este copleşitoare. Regăseşti sub cerul înalt dintotdeauna al patriei o realitate vie, uimitoare. Simţi că te reculegi în armoniile arhitectonice ale celor 2 700 000 de locuinţe confortabile construite în ultimele două dece simţi o împlinire sufletească desăvîrşită cînd imaginaţia reconstituie într-un tablou gigant miile şi miile de edificii industriale, în care muncesc milioane de oameni demni ; reţin şi imaginile numeroaselor instituţii ştiinţifice, de învăţămînt şi cultură şi ţi se relevă cu claritate o structură echilibrată între industrie, agricultură, transporturi, învăţămînt, activitate ştiinţifică. Este istoria nouă, socialistă a acestui pămînt.

Rămînînd în acelaşi context al călătoriei imaginare, zăbovesc cîteva minute în oraşul meu natal. Cel de ieri sau cel de azi, Iaşul a fost şi este totdeauna lîngă inima mea. În el am văzut lumina zilei şi lumina slovei, lumina muncii şi lumina revoluţiei L-am iubit cînd era străbătut de trăsuri cu un cal şi îl iubesc la fel şi astăzi cînd pe largile lui bulevarde se revarsă fluvii de maşini şi cînd Turnul Golia este umbrit de semeţia noilor blocuri, colind cu plăcere nostalgică bătrîne străzi din Sărărie sau Ţicău, îmi pare rău cînd dispare o uliţă veche sau o casă bătrînă încă de pe vremea copilăriei mele, dar aş fi ipocrit dacă n-aş recunoaşte că prefer zona industrială în locul cartierului copilăriei. Tare urît mai era. Nu întotdeauna mă încîntă blocurile de locuit din partea sud-vestică a oraşului, arhitectura multora fiind rece, impersonală, dar cînd mă gîndesc că ele aduc în viaţa oamenilor cel puţin un minim de confort, de civilizaţie, mi se par frumoase şi aş dori să fie cît mai multe. Toate oraşele ţării sînt frumoase, fiecare avînd personalitatea lui distinctă. Bucureştiul este o metropolă grădină ; Clujul degajă sobrietate ; Timişoara este oraşul calmului ; Constanţa invită la exuberanţă... Parafrazîndu-l pe Creangă pot spune despre Iaşul zilelor noastre că „mai frumos ca astăzi, ca ieri şi ca de cînd îl ştiu, n-a fost niciodată".

Toate aceste imagini şi multe altele ce ne înconjoară şi ne-au devenit familiare nu sînt închipuiri ci realităţi concrete, rod al unei munci conştiente, eroice, la baza căreia au stat iniţial planurile îndrăzneţe şi vizionare ale partidului, elaborate de Congresul al IX-lea.

Sînt frumoase, dense, eroice toate zilele acestor patru decenii de muncă şi de luptă, de meditaţie şi de creaţie. Generaţiile viitoare vor căuta mărturii despre această epocă fierbinte şi vor apela la cărţi, la cărţi de beletristică, pentru a cunoaşte sufletul oamenilor acestor ani. Şi le vor găsi aşa cum le-am găsit şi noi la înaintaşi. **Ciocoii vechi şi noi**, **Mara** şi **Craii de Curtea Veche**, **Baltagul**, **Hanu Ancuţei** şi **Fraţii Jderi**, **Ion**, **Pădurea spînzuraţilor** şi **Calea Victoriei** ne-au mărturisit cine sîntem, de unde venim, cît de tari sau de slabe au fost sufletele strămoşilor. Cei de mîine cercetînd timpul nostru vor deschide **Desculţ** şi **Moromeţii**, adevărate enciclopedii artistice ale sufletului ţăranului român. Vor zăbovi asupra volumelor **Setea şi Străinul**, **Bietul Ioanide**, **Intrusul**, **Marele singuratic**, **Facerea lumii** şi mai recent vor căuta mărturii artistice în **Clipa**, **Dragostea şi Revoluţia**, **Fiul secetei**, **Blocul de marmură**, **Cel mai iubit dintre pămînteni**. Acestea sînt doar cîteva dintre cărţile care poartă în ele puternice ecouri izvorîte din sufletele oamenilor epocii noastre socialiste. Şi numărul lor va spori necontenit. Există un patos al lumii noastre socialiste, o anume înălţime morală, caracteristici fundamentale ale epocii noastre revoluţionare. Ele sălăşluiesc în sufletele oamenilor. Scriitorul îndrăgostit de om şi de adevărul lui le caută acolo, le selectează şi le conferă întruchipare artistică. E o datorie de onoare.

Dumitru IGNEA

accesul la literatură

Actul insurecţional de la 23 August 1944 a constituit nu numai începutul unor transformări revoluţionare fundamentale, economice şi sociale în viaţa poporului nostru, dar şi pragul de unde începea procesul complex şi dinamic al modelării milioanelor de conştiinţe, a oamenilor chemaţi să transforme nu numai societatea ci şi pe ei înşişi. Luptînd pentru înlăturarea de la putere a claselor exploatatoare, pentru refacerea economiei distruse de război, iar în anii următori, pentru industrializarea ţării, pentru transformarea socialistă a agriculturii partidul a pus în centrul activităţii sale crearea condiţiilor optime în vederea accesului neîngrădit la valorile culturii, al fiecărui cetăţean al ţării.

Începînd cu lichidarea analfabetismului şi sfîrşind cu crearea unui învăţămînt dinamic care să corespundă nevoilor economiei naţionale, factorii educaţionali au fost multipli în decursul ultimilor patruzeci de ani.

Baza materială tot mai puternică pe care se întemeia şi se întemeiază societatea românească, creşterea bunăstării materiale a milioanelor de oameni ai muncii au permis totodată crearea condiţiilor necesare pentru organizarea unei largi reţele de instituţii de cultură şi artă, capabile să satisfacă aspiraţia fiecărui om al acestor meleaguri de a se împlini ca membru egal al unei societăţi libere prin cunoaşterea celor mai înalte creaţii ale geniului uman. Istoria a început să capete prin cultură un sens pentru fiecare dintre noi.

Desigur, nu ne propunem în cîteva rînduri să analizăm procesul complex, material şi spiritual, dialectica devenirii noastre în ultimii patruzeci de ani. Este suficient să ne oprim, prin comparaţie, la condiţia literaturii în societatea de acum un veac şi în viaţa noastră de azi.

Minţi luminate au creat de-a lungul lustrilor opere literare de inestimabilă valoare. Şi totuşi în amurg de secol XIX Eminescu se întreba cu amărăciune : „Oare glorie-i aceea a vorbi intr-un pustiu ?...". Aria restrînsă de difuziune a unei opere literare este confirmată azi de puţinătatea tirajelor, (atunci cînd autorul izbutea să şi-o publice), pentru simplul motiv că el nu avea un public. Şi situaţia nu s-a schimbat prea mult nici în prima jumătate a secolului nostru care a fost una din cele mai glorioase perioade ale scrisului românesc. Influenţa ei asupra modelării conştiinţelor s-a limitat doar la un grup relativ restrîns de cititori. Ea nu putea stîrni un interes de masă atîta vreme cît cea mai mare parte a populaţiei ţării nu avea în mod obiectiv, acces la valorile autentice ale creaţiei literare. Lucrurile sînt, de altfel, cunoscute. Ceea ce trebuie accentuat însă este reversul medaliei : „foamea de literatură", apetitul grandios al generaţiilor de azi pentru opera de artă.

Restituind în ultimii patruzeci de ani milioanelor de cititori marile valori create de înaintaşi, operele acestora îşi îndeplinesc cu strălucire nobila lor misiune ca modelatoare de conştiinţe. Alături de tezaurul moştenirii noastre literare, proza, poezia, critica şi istoria literară, scrise în ultimele patru decenii în ţara noastră se constituie în ansamblu, ca un impresionant corpus de noi valori, exprimînd o etapă calitativ superioară în redarea universului spiritual al omului contemporan.

De altfel, aceasta se datoreşte tocmai constituirii unor noi raporturi dintre creaţia literară şi publicul căruia i se adresează.

Depăşind entuziasmele juvenile specifice începuturilor, interpretarea simplistă de către unii scriitori a mutaţiilor sociale ce aveau loc şi care s-a exprimat în scrieri minore apărute în epocă, însăşi conştiinţa omului de litere s-a transformat de-a lungul deceniilor în contactul tot mai intim cu realitatea.

Îndeosebi, după Congresul al IX-lea al partidului, rolul activ al literaturii clasice şi contemporane în modelarea conştiinţelor a devenit tot mai important. Scriitorul de azi nu trăieşte într-un spaţiu închis, sub un clopot de sticlă prin care priveşte ce se întîmplă în jur. Dimpotrivă. El a devenit un factor activ prin creaţia sa, dar şi prin activitatea cetăţenească pe care o desfăşoară, capabil să aducă un spor de frumuseţe şi adevăr în viaţa fiecărui om.

La Consfătuirea de la Mangalia, din vara anului trecut, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, exprima cu deosebită claritate relaţia dialectică dintre creaţie şi publicul căreia aceasta i se adresează. Ea presupune continuu o autoexigenţă sporită din partea scriitorului contemporan în ceea ce doreşte să comunice, încărcăturii de idei şi sentimente pe care le transmite şi, totodată, a măiestriei artistice prin care îşi încheagă opera. Aceasta deoarece valoarea talentului fiecărui creator este apreciată de lectorul zilelor noastre în măsura în care el se regăseşte prin ceea ce acesta are mai bun şi mai adevărat, prin ceea ce năzuieşte, speră şi visează pentru viitor.

Sergiu NEGURĂ

răspîntia de lumină

De-ar fi oglinzi cuvintele poemei,
Lumina pură-a zilei estivale
Sub razele simbolice-ale stemei

Incendiind modestele-mi cristale
Ar preschimba poema-n torţă vie
Şi fiecare clipă-n poezie ...

Nu trebuie să-mi aleg cuvintele, nu pot cădea în stereotipie nici în festivism, întrucît atunci cînd pun cuvîntu-acesta şi nu altul, ori îmi aleg un ritm, de bună seamă că viaţa însăşi din adînc le cheamă să-nfrunte veşnicia şi înaltul. Răspîntia de lumină de la 23 August 1944 a fost cu adevărat însăşi viaţa în desfăşurarea ei plenitudinară.

Am scris chiar în acea zi o epistolă unui mare scriitor — critic şi poet — mult mai vîrstnic decît mine, care mi-a răspuns prompt, încheindu-şi rîndurile cu un catren blînd-mustrător :

Cei ce luptă tot tineri rămîn ;
Bruma toamnei la tîmple e-o floare.
Să mă ierţi că ţi-am şters din scrisoare
Anacronica vorbă : bătrîn.

În atmosfera de entuziasm, sentimentul de descătuşare se putea lesne citi pe toate chipurile. Sirenele din fragedele-azururi vibrară în răcoarea matinală rotindu-şi unda peste vagi contururi. În zare, revărsarea vegetală plutea peste coline — verzi banchize topite-n pîcla zorilor domoală.

Coşmarul în care trăisem cînd frontul şerpuia în Iaşi, cînd pe-o stradă, cînd pe alta, sfărmînd tîrgul vechi sub paşi, spărgînd bolta lui — înalta ; cînd s-auzeau pe uliţă mereu cînd încolo, cînd încoace, huruit de tancuri greu, tropot — cizmele prusace... acest coşmar se spulberase pentru totdeauna.

Şi, deodată, într-o seară de septembrie mi-au apărut în faţa ochilor, auzindu-le glasul, cîteva personaje dramatice rătăcind printre ruini „în căutarea unui autor". Mărturiile lor, cu intonaţiile de rigoare, le-am aşternut pe hîrtie, ca notele pe un portativ, am frînt frazele lungi în replici scurte, am pus bemolii şi diezii ceruţi de raţiune şi sentiment, am înfipt ca pe-un steag punctul final pe ultimul cuvînt al actului al doilea. Piesa în versuri evita idilismul, îmbinînd timid tragicul cu eroicul. Jucată de artiştii Teatrului Poporului în imensa sală Sidoli, reprezentaţia a avut succes mai ales datorită unei mari artiste, care a ştiut să insufle viaţă acolo unde autorul lăsase lutul inert. Artista a transformat modestul document scenic, un simplu proiect, într-o frîntură de clocotitor elan şi vitalitate.

Eram nespus de fericit că Teatrul Naţional rămăsese neatins în splendoarea-i patinată de vreme. În jurul lui mai fumegau încă zidurile năruite. Răspîntia de lumină crease însă condiţiile ca bijuteriei fine de aur şi rubin superba colonadă să-i sprijine solemnă cupolele sub care Shakespeare ori Gorki vin s-aplaude prezentul şi replica lui demnă.

Şi iată, chiar din acea clipă a marii răspîntii de lumină, am putut spune despre Iaşul spiritualităţii româneşti :

Monedă de aur din zarea istoriei
Purta în adînc încrustările gloriei.
Uman curăţindu-i trecutul, pe-avers
Gravăm frumuseţile vremii în mers...

Nicolae ŢAŢOMIR

„legătura de fiinţă..."

Pentru scriitorul român, pentru creatorul de artă în general, timpul prezent este un timp favorabil marilor creaţii, pentru că realităţile, procesele sociale, transformările din viaţa materială şi spirituală a poporului, din conştiinţa omului contemporan petrecute în cei 40 de ani care au trecut de la Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 sînt fascinante, capabile să solicite şi să stimuleze marile talente de care literatura şi arta noastră nu duc lipsă. Teme de o mare generozitate au stat şi stau la îndemîna romancierilor şi dramaturgilor, conflicte dramatice capabile să constituie substanţa unor puternice lucrări destinate scenei se află din belşug în dinamica vieţii sociale. A înfăţişa în adevărata lumină justeţea politicii partidului, umanismul nou, revoluţionar al orînduirii noastre, în centrul căreia se află omul ; a da o ripostă hotărîtă celor care neagă victoriile istorice obţinute de poporul român, a opune forţa noului din societatea noastră mentalităţilor şi concepţiilor înapoiate ce se mai manifestă uneori, tendinţelor de parazitism social şi căpătuială, a opune tăria convingerilor comuniste oricăror influenţe ideologice şi morale străine — iată marile surse de inspiraţie pentru creatorul român de azi, pentru cel ce se vrea angajat cu toată fiinţa şi cu toată forţa talentului său în slujba nobilelor idealuri ale poporului, pentru scriitorul-om al cetăţii şi contribuabil de frunte la progresul spiritual al societăţii.

Niciodată pînă astăzi şi niciodată ca astăzi literatura şi arta nu au avut o atît de generoasă deschidere spre marele public, spre masele largi ale poporului. Creatorul român de azi are conştiinţa întîlnirii operei sale nu cu un public elitar, superestetizat şi fals rafinat, ci a întîlnirii cu masele însetate de cultură, care citesc, merg la teatru sau la expoziţii de artă, dornice de frumos şi de adevăr, şi acest fapt pune pagina noastră scrisă sau spectacolul, sau filmul sub semnul unei responsabilităţi sporite. La Congresul al XII-lea tovarăşul Nicolae Ceauşescu aducea din nou în lumină rolul deosebit al literaturii şi artei în formarea şi educarea omului nou, necesitatea făuririi unei literaturi de o înaltă ţinută umanistă, bogată în idei şi sentimente nobile, inspirată din viaţa şi munca poprului, din idealurile socialismului şi comunismului. Este ceea ce au şi făcut scriitorii români în ultimele patru decenii şi cu deosebire în ultimele două, în care au realizat creaţii pătrunse, în substanţa şi în spiritul lor, nu doar în cuvinte, de spiritul revoluţionar al epocii contemporane. Spirit revoluţionar prin care înţelegem nu doar fluturare de drapele, ci implicare în dinamica spirituală a poporului, a timpului prezent. Foarte frumos spunea Lucian Blaga prin 1960 — şi spusele lui sînt valabile şi azi : „Legătura strînsă nu numai de orientare, dar oarecum de fiinţă între creaţie şi viaţa poporului înţeleasă în toată adîncimea ei, rămîne învederat cea mai solidă garanţie atît pentru continuitatea, cît şi pentru noutatea creaţiei".

Coroborînd această preţioasă idee cu o alta, desprinsă din Raportul la al XII-lea Congres al partidului şi anume : „Munca este uriaşul laborator în care se plămădesc personalităţile cu adevărat proeminente, se afirmă talentele autentice, se nasc geniile, se făuresc capodoperele, atît pe planul creaţiei materiale, cît şi al culturii" — coroborînd deci aceste idei de direcţie în activitatea de creaţie, ne apare foarte limpede ce trebuie să înţelegem prin spirit revoluţionar în actul de creaţie. Animaţi de acest spirit, întîmpinăm marile evenimente politice ale acestui an — a 40-a aniversare a zilei de 23 August şi Congresul al XIII-lea al partidului — angajaţi într-o activitate literară strîns legată de preocupările şi de viaţa poprului, implicaţi în marile lui acţiuni constructive, în uriaşul proces de transformări revoluţionare atît în planul vieţii cît şi al conştiinţei, al operei de făurire a omului nou.

Ştefan OPREA

40 de ani de literatură nouă

GEORGE MACOVESCU: „istoria este istoria oamenilor, a generațiilor și ea nu cunoaște întreruperi, hiatusuri, pustiuri ...“

— Sînteți de loc din Joseni, din părțile Buzăului. Nu i-ați uitat pe cei dintre care ați plecat, cum se mai întîmplă din păcate, de vreme ce ultima dumneavoastră carte „Semnul dintre ochi“, apărută la Editura Eminescu, le-o închinați lor. Scrieți la începutul volumului: „Oamenilor de demult și de astăzi din satul meu, așezat pe firul sărac al unei ape sărate și amare, între dealuri nu prea înalte, crestate de rîpi și prăbușiri“. Se vede că „lumina palidă a durerii“ mai arde în suflet, că semnele asupra ființei, care abia se deschidea spre viață, au fost puternice. V-au marcat, nu-i așa, pentru totdeauna?

■ **Nu cred că există ființă umană care să nu poarte în ea, de-a lungul anilor, pînă la sfîrșitul ei, semnele copilăriei, bune sau rele, frumoase sau urîte, puternice sau mai palide. Ele rămîn în noi, în adîncurile noastre, uneori ies la suprafață și se impun, alteori, stau ascunse, de parcă ar dori, dar chiar și atunci se fac simțite, prin ecouri abia auzite, în existența noastră. Copilăria este începutul, plin de curiozitate, de farmec, de puritate, de frumusețe interioară. Totul e nou și se imprimă adînc în mintea și sufletul celui pornit pe drumul vieții, un drum mai lung, mai scurt, mai drept, mai ocolit, mai neted, mai plin cu spini și bolovani, pe care mergi, purtînd în tine averea cu care ai plecat de acasă, semnele acelea de care vorbești dumneata. Ele se pot modifica, se pot colora într-un fel sau altul, dar de lepădat, nu te poți lepăda de ele.**

Acolo, în satul în care m-am născut și în anii în care mi-am petrecut copilăria, viața nu era ușoară și nici idilică. Peisajul nu era și nu este dintre cele mai frumoase, bogăția nu dădea pe nimeni afară din casă și bucuriile erau mult mai rare decît necazurile. Războiul, primul război mondial lăsase urme negre în viața cea de toate zilele și în sufletele oamenilor. Dar, tocmai în asemenea împrejurări, cîtă omenie și cîtă frumusețe n-am întîlnit în acea mică așezare de pe malurile acelui pîrîu sărac și sărat și amar! Atunci, poate, nu le-am înțeles pe toate. Mi se păreau firești și le trăiam ca atare. Mi se păreau firești și asprimile oamenilor și bunătatea lor. Mi se părea firesc să știu că oricare ar fi fost lipsurile, nu murea nimeni de foame, pentru că singurul ciur de mălai existent într-o casă era împărțit, la nevoie, cu vecinul. Mi s-a părut firesc ca atunci cînd Smarandei lui Neagu Șandru i-a murit bărbatul, să sară vecinii și să-i lucreze prăjina de pămînt, pentru ca în iarnă copiii să nu-i piară de foame. Mi se părea firesc, pentru că așa era viața, așa erau oamenii. Și, nu erau sfinți coborîți de pe pereții bisericii din deal. Aveau și ei păcatele lor. Dar, erau oameni demni și mîndri și iubitori ai dreptății și ai adevărului.

Ți-am spus mai înainte că nici peisajul nu era dintre cele mai frumoase, dar cum pot eu să uit venirea primăverii, înflorirea prunilor și a cireșilor, cînd livezile din Ruptură deveneau albe și cînd ningea cu petale o zi și o noapte, de nu mai apucam să mai dau pe acasă și nici pe la școală, deși riscam ca nuiaua noduroasă de gutui a tatei să-mi umfle palmele? Cum pot să uit scăldatul în bulboana lui Tufan, în care ne aruncam de pe mal și din care uneori ieșeam cu frunțile și nasurile jupuite în pietrele de pe fund, sau ascunsul în crivină să vedem fetele intrînd goale în bulboana de lîngă islaz?

Cum pot să-mi uit colegii de școală, cu care ieșeam din clasă, nu prin ușă, ci printr-o gaură din peretele din fund? Așa arăta școala în care am făcut eu clasa întîia primară.

Amintiri din copilărie? Desigur, azi sînt amintiri. Atunci, erau viața mea cea de toate zilele și ele s-au așezat adînc în mine. Spre viața mea de atunci mă întorc uneori și mă întreb dacă nu i-am întinat frumusețile și nu i-am înșelat adevărurile.

— Învățatul cititului, mărturisiți într-un interviu publicat în volumul Biografii posibile, l-ați deprins pe un ziar ce ajungea în casa învățătorului din Joseni, tatăl dumneavoastră. Bucuria lecturii, părerea aceea de rău, ca o durere dulce și amară, că se isprăvește o carte, cînd a apărut și cine au fost și sînt autorii care vă subjugă, fermecîndu-vă întotdeauna?

■ **Este adevărat că n-am învățat să citesc de pe un abecedar. Cînd m-am dus la școală, eram deja „alfabetizat“ și tare mă plictiseam în clasă desenînd pe plăcuța de piatră liniuțe și ovale, pentru că eu știam să scriu. Cărți erau puține, în acea vreme în satul meu. Nici tata nu prea avea multe. Existau unele cărți populare cumpărate prin bîlciuri. Cred că nu greșesc cînd spun că prima carte citită de mine a fost povestea Genovevei de Brabant. M-am ascuns în boziile din fundul curții și am dat-o gata în cîteva ore. Apoi, am luat-o de la cap. Și așa, de trei ori. Am început atunci să cercetez micul dulap în care tata își păstra cărțile și am dat peste Amintirile lui Creangă. Am furat-o și tot în bozii am citit-o. Mărturisesc că mi-a părut rău cînd s-a terminat. Citeam și rîdeam de unul singur. Am ascuns-o în scorbura unui nuc și în zilele următoare, nu prea m-a mai văzut tata la față. Am tot citit cartea pînă am terfelit-o și numai atunci am așezat-o la loc, în micul dulap, pentru ca, după o vreme, iarăși să o fur, s-o recitesc și să o schimb pe „Șoimii“ de Sadoveanu, împrumutată de la un școlar mai mare. Așa au început lecturile mele, cu clasicii. Așa a fost să fie întîmplarea. Și am rămas cu această meteahnă.**

Care sînt autorii care m-au fermecat? Teribilă întrebare! Cum să încep lista, știu, dar unde s-o opresc? Dacă voi spune că Eminescu, Creangă, Sadoveanu și Arghezi, mă vei întreba unde îi las pe Caragiale, pe Rebreanu, pe Bacovia? Și unde îi înscriu pe Tolstoi, pe Dostoievski, pe Cehov, pe Shakespeare, pe Villon, pe Rabelais, pe Baudelaire, pe Rimbaud, pe Dante, pe Boccacio, pe Whitman, pe Goethe, pe Cervantes, pe Andersen, pe Petöfi? Dar cu Marin Preda și Nichita Stănescu, ce fac? Oare, nu era mai bine să spun că m-au fermecat și mă farmecă acei scriitori care vorbesc, cu voce tare, despre viață și frumusețile ei, despre om și mărețiile lui, despre adevăr și dreptate și care știu să-și facă auzită vocea în orice împrejurări, propria lor voce, unică și nu a altora?

Citesc, atît cît pot, literatură contemporană și ascult cu urechea atentă, vocile noi, autentice. Se aud din ce în ce mai multe și mai distincte. Să avem răbdare să se definească.

— Începuturile literare sînt legate de anii petrecuți la liceul „Sfîntu Sava“. Intrarea în gazetărie cui o datoriați și cine a fost meșterul, sau cine au fost meșterii ucenicului?

■ **Încă din vremea cînd am început să scriu în „Revista literară“ a Liceului „Sfîntu Sava“ din București, drept exemplu și sfătuitor l-am avut pe Mircea Grigorescu, coleg mai mare decît mine, cel ce avea să devină unul dintre cei mai buni ziariști pe care i-a produs vreodată gazetăria română. Apoi, după ce în 1935 am intrat în redacția ziarelor „Adevărul“ și „Dimineața“, Tudor Teodorescu-Braniște mi-a fost profesorul, prin exemplul lui. Nu de multă vreme, am afirmat că dacă am învățat cîndva ziaristică, atunci, de la Braniște, am învățat-o. Colegi și buni sfătuitori i-am avut și pe Gheorghe Dinu — Ștefan Roll, și pe Alexandru Sahia. Toți sînt trecuți în lumea umbrelor. A rămas ucenicul. Lor și altora le păstrez recunoștință și bună amintire, pentru că, dăruiți fiind mi-au dăruit și mie din avutul lor.**

— Publicarea unui ziar, a unei reviste, înseamnă o muncă de echipă. Ați simțit în acei ani că faceți parte dintr-o astfel de echipă? În ce redacție?

■ **De-a lungul anilor, am lucrat în treisprezece redacții — de la „Adevărul“ și „Dimineața“ pînă la „Gazeta literară“ — și pretutindeni m-am simțit, indiferent de locul ocupat, că sînt o parte dintr-un angrenaj care nu poate funcționa bine, în ansamblul lui, dacă piesele componente nu lucrează bine, nu se leagă bine între ele. O redacție este un colectiv și nu o adunare rezultată din prima operație matematică. O publicație, ziar sau revistă, este expresia redacției sale, a spiritului său, a valorii sale. Și aceasta, mai cu seamă în societatea noastră.**

— Mulți dintre scriitorii noștri importanți au făcut gazetărie. Au trudit zi de zi, chiar în redacții, pentru a-și cîștiga pîinea. Ce credeți că a însemnat aceasta pentru presa noastră și pentru scrisul lor?

■ **În perioada dintre cele două războaie mondiale, puțini sînt scriitorii care nu au trecut printr-o redacție. De la Sadoveanu pînă la Arghezi; de la Ibrăileanu pînă la Călinescu; de la Camil Petrescu pînă la Rebreanu; de la Cezar Petrescu pînă la G. M. Zamfirescu, pentru a nu vorbi de cei tineri pe atunci: Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Laurențiu Fulga, Geo Dumitrescu și atîția alții, toți au lucrat ani îndelungați la ziare, fiind redactori, reporteri sau secretari de redacție, înnobilind cu arta loc, cu cultura lor, cu modul lor de a vedea viața și de a înțelege evenimentele, scrisul zilnic, gazetăria, acest mod de a comunica în permanență cu sutele de mii de cititori. De altfel, presa noastră are mari tradiții în această privință. Dacă ar fi să amintim numele lui Eminescu și ar fi de ajuns.**

Este cert că prezența într-o redacție îl ajută pe scriitor să cunoască oamenii, fapte care apoi, prin transfigurare, să devină personaje sau subiecte de romane, de piese de teatru, sau pretexte pentru poeme, dar să nu facem o legătură mecanică între activitatea scriitorului în redacție și aceea de la masa lui de lucru, cînd rămîne singur cu lumea lui imaginată. Nu există o determinare automată a unui domeniu asupra celuilalt. Eminescu ar fi scris „Luceafărul“ și „Sara pe deal“ chiar dacă nu ar fi fost redactor la „Timpul“, însă în „Scrisoarea a treia“ îl recunoaștem pe ziaristul politic. Desculț ar fi apărut chiar dacă Zaharia Stancu nu ar fi trecut prin atîtea redacții, dar scrisul zilnic a ascuțit pana prozatorului, și chiar pe aceea a poetului. Actul de creație artistică își are tainele lui adînci, încă neexplicate, încă nedescoperite.

— Cînd ați aflat că „România liberă“ va apare legal, care a fost rolul dumneavoastră? Cine erau colegii de redacție?

■ **„România liberă“ ilegală a apărut sub conducerea directă a Partidului Comunist Român în ianuarie 1943, în plin război, în plin regim antonescian. Cum era firesc, date fiind condițiile ilegalității, redacția era mică, formată din Alexandru Graur, Mircea Bălănescu (înlocuit cu Ilie Zaharia și apoi cu Petre Iosif), Dumitru Mociarov și din mine. Existau și alte colective, redacționale, care țineau legătura cu redacția centrală. În unul dintre acestea, lucrau George Ivașcu, Gheorghe Dinu, Alexandru Talex și Tereza Ungar. Din închisori, se primeau multe materiale.**

In primăvara anului 1944, mai precis în iunie, redacția centrală a primit instrucțiuni din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român să facă pregătirile necesare pentru apariția legală a „României libere“. Cu îngăduința dumitale, am să reproduc ce am scris acum cincisprezece ani despre acel eveniment. O fac în mod deliberat. Istoria trebuie scrisă așa cum a fost și nu modificată după împrejurări, ea nu trebuie nici înfrumusețată și nici înnegrită, pentru că atunci nu mai este istorie. Repet ce am scris și publicat în „Magazin istoric“ în 1969 pentru a întări adevărul faptelor. Fiindcă numai adevărul faptelor trebuie să rămînă. Scriam acum cincisprezece ani: „Știrea (despre apariția legală) ne-a bucurat mult, dar ne-a și surprins. Redacția și-a făcut un plan de articole pentru primul număr legal, însă, în plus, primise sarcina să facă rost de hîrtie de rotativă. Lucram atunci în redacția ziarului „Ecoul“. După multe „analize“, s-a ajuns la concluzia că eu trebuie să procur hîrtia din cota ziarului „Ecoul“. Am ezitat o vreme asupra formulei, dar, pînă la urmă, m-am adresat directorului, Mircea Grigorescu, pe ale cărui vechi sentimente democratice am contat, cerîndu-i ca în fiecare noapte să nu folosească întreaga cantitate de hîrtie pentru tirajul ziarului, ci să pună deoparte un sul pentru... „orice eventualitate“. La început nu a înțeles, dar cînd făcîndu-mi curaj i-am arătat „România liberă“ și i-am vorbit despre... „eventualitate“, directorul a înțeles și sub pretextul că are nevoie de o rezervă de hîrtie pentru zilele cînd bombardamentele aeriene ar împiedica aprovizionarea normală, în fiecare seară punea un sul deoparte. Și așa s-a făcut că în noaptea de 23 August 1944, am avut hîrtie pentru apariția primului număr legal al ziarului „România liberă“.

— Afirmați în interviul acordat poetului Adrian Păunescu, că generația din care faceți parte se caracterizează „prin nevoia noastră permanentă de a spune ceva“. Care ar fi mesajul acestei generații pentru cele ce vin și vor veni mereu?

■ **Să spună mereu ceva. Să nu fie absente în timpul și față de timpul existenței lor. Să spună ceva nou, gîndindu-se la prezent, dar și la moștenirea pe care o lasă generațiilor următoare. Pentru că în ciuda unor afirmații și a unor încercări de a se opune o generație alteia, realitatea obiectivă demonstrează tocmai contrariul. Este adevărat că o generație nu o copiază pe cea precedentă. Nici nu poate și nici nu ar fi bine. Dar, nici ruptură nu există. Istoria este istoria oamenilor, a generațiilor și ea nu cunoaște întreruperi, haitusuri, pustiuri. Nici o revoluție nu a produs asemenea rupturi brutale. Încercările au dat greș și au fost plătite prea scump pentru ca lecția să nu fie înțeleasă și învățată.**

— Mulți din această generație au trecut în neființă. Sufletul dumneavoatsră a lăcrimat și prin cuvinte. Ați scris de fiecare dată cîteva vorbe, din inimă. Cine sînt acești prieteni și se reprezintă dispariția lor pentru cultura română?

■ **Nu te vei supăra, sper că nu voi întocmi o listă. Ar fi prea lungă și aș risca să omit pe cineva. Mi-ar părea rău. O generație reprezintă un front și orice cădere creează un gol pe care, în acel front, nu îl mai umple nimeni. Vin alte generații, alte fronturi, mai puternice, mai strînse, dar golurile din urmă rămîn goluri. Plecarea unui scriitor înseamnă cel puțin o carte în minus, a unui om de cultură cel puțin o idee lipsă din patrimoniul spiritual al unui popor, al umanității. Acestea sînt pierderi. Noroc că legea înnoirii funcționează fără oprire și la ceea ce a existat se adaogă noi valuri, iar tezaurul culturii românești crește încontinuu. Desigur, nu este un proces simplu, automat, nu înseamnă că succesiunea generațiilor determină și o ierarhizare a valorilor individuale și colective, dar curba este, în ansamblu, în urcare.**

— Diplomația, pe care ați slujit-o cu vocație, v-a prilejuit, desigur, întîlniri memorabile nu numai cu oameni politici. Sînt acele momente de revelație și jubilație la contactul cu oameni captivanți. Amintirea unora a rămas încrustată, pe semne, pentru o viață?

■ **Am văzut marea majoritate a țărilor de pe glob. Foarte puține sînt acelea pe care nu le-am văzut. Am întîlnit mulți oameni politici, ziariști, scriitori, muzicieni, pictori, actori și mulți, foarte mulți oameni simpli, fără profesiuni deosebite, dar cu atît mai interesanți. Cu unii dintre ei, am stat stat de vorbă, am discutat, am negociat, am fost de acord, sau ne-am ciocnit, am ajuns la concluzii comune, sau ne-am despărțit așa cum ne-am întîlnit, fiecare cu convingerile și poziția lui. Pe alții, i-am observat și studiat, în tăcere, fără să scot un cuvînt, ci numai văzîndu-i cum se comportă și auzindu-i cum vorbesc și ce vorbesc. Aceasta este o experiență extraordinară: să taci și să observi.**

Am întîlnit oameni diferiți: duri sau conciliatori; amabili sau grosolani; inteligenți sau... mai puțin inteligenți; raționali sau instinctivi; culți sau cu o spoială de cunoștințe; abili sau... călcînd în străchini, cum spune românul; iubitori și apărători ai adevărului sau mari mincinoși; curajoși sau lași; demni în atitudinea lor sau gata să se plece în fața forței brutale. Am încercat să rămîn de la fiecare cu cîte ceva, să descopăr resorturile care îl fac pe om să fie într-un fel sau altul, să-l înțeleg în toată complexitatea lui. Să-l înțeleg și să încerc eu însumi să fiu om în orice împrejurare. Pentru că, nu funcțiile și gradele ne dau valoarea, ci, în primul rînd, omenia, din noi, conștiința că sîntem „homo sapiens“, dar, cum spunea Pascal, o „trestie gînditoare“.

— Ca unul, cu o dublă perspectivă asupra fenomenului, v-aș întreba de ce nu s-a reușit impunerea literaturii noastre în lume pe măsura valorii ei indiscutabile?

■ **Sînt complect de acord cu afirmația dumitale că valoarea literaturii noastre este indiscutabilă. Pornind, deci, de la această realitate, îngăduie-mi să dau un răspuns scurt, pentru că nu este mult de discutat. Care sînt cauzele?**

a) scriem într-o limbă care se oprește la frontierele țării. În consecință, literatura noastră trebuie tradusă, în primul rînd, în limbile de mare circulație;

b) traducerile făcute pînă acum, cu foarte rare excepții, nu sînt de valoarea operelor originale;

c) nu s-au cheltuit fonduri necesare unui asemenea act cultural (nervum rerrum gerendarum);

d) nu s-au luat măsuri organizatorice de mari proporții și de durată.

Să mai adaug și alte cauze?

— Desigur, în ceea ce are mai rezistent, scrisul nostru continuă liniile de forță ale marii tradiții. În acești patruzeci de ani de istorie nouă, scriitorii noștri au înavuțit scrisul românesc cu valori deosebite. Prin ce ați defini acești ani în planul literaturii noastre?

■ **Printr-o largă deschidere spre toate orizonturile literare și ca tematică și ca mod de exprimare artistică. Apariția multor forțe valoroase scriitoricești (niciodată, în istoria literaturii noastre nu s-a petrecut acest fenomen la asemenea proporții ca în ultimii patruzeci de ani) a dat nu numai cantitate, ci, mai ales, calitate. Poezia noastră de astăzi se situează pe primele locuri în lume, ca să vorbim în limbaj sportiv. Proza urcă vertiginos.**

— Păreți, pentru cel ce nu vă cunoaște prea bine, dacă nu un om sever, cel puțin rece, distant. În sufletul dumneavoastră există, însă, multă căldură. Mă înșel, cumva?

■ **O veche vorbă spune că aparențele înșală.**

— Deși nu ați afirmat direct, totuși, ați lăsat să traspară că în timpul activității diplomatice vă lipsea timpul pentru a vă dedica, atît cît ați fi vrut, cititului și scrisului. Cum vă petreceți acum zilele, cînd nu mai sînteți constrîns de obligațiile altor îndatoriri?

■ **Citesc, scriu, observ și reflectez. Citesc ce mi se pare că este nou și valoros și nu numai din domeniul literaturii. Recitesc capodopere ale literaturii clasice românești și universale. Scriu, dar nu atît cît ar trebui. Am rămas prea tîrziu singur la masa foilor albe ce se vor înnegrite. Observ și reflectez. Iureșul vieții — și viața este un iureș ce nu depinde de noi, de fiecare, în parte — nu îți îngăduie decît o observare, goană și o reflectare de suprafață, fără pătrundere în adîncuri unde stau adevărurile și certitudinile. Incerc acum să fac ceea ce nu am făcut atîția ani. Sînt în căutarea „timpului pierdut“. Iar timpul, nici nu se întoarce și nici nu mă așteaptă. Nu se oprește pentru mine. Nu se oprește pentru nimeni. Fuge, fuge încontinuu și fără întoarcere... Parcă așa, sau cam așa, spunea Virgilius!...**

Grigore ILISEI

omul, măreața ctitorie

Am cunoscut în diferite părți ale lumii orașe uriașe. Cu multe milioane de locuitori. Erau momente cînd oamenii aglomerau atît de dens străzile că abia se strecurau unii pe lîngă alții. Am privit cu atenție acest spectacol. Un fapt devenea limpede, cutremurător de limpede. Deși abia aveau loc să treacă unii pe lîngă alții, oamenii pe care îi priveam păreau foarte străini unii de alții. Impresia aceasta mi-a fost confirmată, nu o dată, în discuțiile cu ziariști, oameni de cultură, cu cei pe care am avut prilejul să-i întîlnesc.

Acest sentiment al înstrăinării omului de om, acest verdict al necomunicării — reclamate cu tot mai multă vigoare nu numai de către cei care trebuie să sufere consecințele societății bazate pe flagrante inegalități, dar și de către teoreticienii, filozofii și psihologii lumii moderne — sînt profund străine realităților noastre, colectivităților noastre umane.

Sînt neîndoios numeroase și mărețe împlinirile acestui timp nou al patriei, pe care îl măsurăm în patru decenii, în cei patruzeci de ani, cîți s-au înscris în ordinea curgerii vremii de la actul istoric de la 23 August 1944. Ele poartă numele impunătoarelor cetăți ale modernei industrii socialiste românești. Ele poartă numele vastelor ogoare, lucrate în mod tot mai laborios științific, care fac onoare harnicilor muncitori ai satelor. Ele poartă numele Metroului bucureștean, sublimului drum al Transfăgărășanului, al impunătoarelor hidrocentrale, începînd cu cea de pionierat a Bicazului și pînă la hidrocentralele de pe Argeș, Lotru și cele de pe Dunăre, de la Porțile de Fier. Ele poartă numele cetăților, noi ale oțelului de la Galați, Călărași, Tîrgoviște, sau Iași, ori pe cele ale cetăților chimiei de la Onești, Săvinești sau Pitești. Ele poartă numele cartierelor superbe, care au schimbat radical fața unor orașe cu tradiție ; precum și pe cele ale orașelor născute pe locuri unde altădată hălăduiau doar vîntul și ciulinii sălbatici.

Toate laolaltă alcătuiesc un luminat portret de țară nouă, se adună emblematic în cununa mărețelor împliniri socialiste ale poporului nostru, condus de Partidul Comunist. Iar mai presus de toate, potențîndu-le măreția, am înscris și vom înscrie mereu, drept supremă înfăptuire, drept sublimă ctitorie pe aceea care poartă numele omului nou al țării, al constructorului societății socialiste. Pe umerii lui, pe brațele lui se sprijină durabil tot ce s-a înfăptuit. Din efortul brațelor lui și din lumina minții lui se vor ivi ctitoriile de mîine ale patriei.

In vechile monumente arhitecturale, care sînt podoaba Moldovei, Munteniei și Transilvaniei, pictorii au așezat în culori vegetale chipul ctitorilor acelor monumente, purtînd pe palme imaginea în miniatură a ctitoriilor respective. Dacă ar fi să propunem azi o imagine, care să-i înfățișeze pe minunații și inspirații ctitori ai monumentelor muncii și creației socialiste, atunci ne-ar trebui o frescă în care să fie cuprinși toți oamenii țării. Iar pe brațele lor viguroase să se sprijine, ca o imensă floare împodobită de mii și mii de petale, rotundă și demnă, imaginea însăși a patriei. Pentru că nu există loc în țară în care ctitorii iscusiți și harnici să nu fi zidit o construcție durabilă, să nu fi împodobit chipul patriei prin rodul dăruitei și inspiratei lor munci.

Întreagă această operă vastă, în orizonturile căreia sînt cuprinse toate ființele țării, este rodul angajării unite a poporului nostru — purtînd în suflet culorile nepieritoare ale tricolorului, — pe drumul conturat cu fermitate, în spirit vizionar de Partidul Comunist Român. Pe drumul de patru decenii dintre care două, cele mai rodnice, cîte au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, sînt indisolubil legate de numele strălucitului conducător de țară, clarvăzătorului conducător al partidului nostru comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Mărețele edificii ale acestui timp poartă puternic impregnată pe frontispiciul lor amprenta personalității excepționale a marelui gînditor politic, a înflăcăratului patriot, a comunistului care prin înaltul său umanism și profunda sa conștiință istorică a unit luminoasele tradiții ale înaintașilor cu semnificațiile multiple și edificatoare ale faptelor de azi.

...Am întîlnit, îmi amintesc cu tristețe, în anumite țări ale lumii oameni ce se arătau a fi înstrăinați unii de alții. Ce poate fi mai dureros decît aceasta ?

Am străbătut în atîtea rînduri țara noastră de la un capăt la altul și am întîlnit oameni de cele mai diferite profesii. Oameni pe care îi uneau însă idealurile comune ale construcției, dragostea pentru patrie. Oameni animați de sentimentele unei puternice solidarități, ale unei frumoase și generoase dăruiri pentru semeni.

Da, aceasta poate fi numită o **măreață ctitorie**, sublima ctitorie a timpului socialist al patriei. Iar ea se datorează spiritului înnoitor, climatului de autentică prețuire și încredere în oameni pe care-l promovează cu o pilduitoare consecvență conducătorul partidului nostru.

Spre acești oameni, spre acești minunați constructori de țară nouă, de viață nouă se îndreaptă versurile inspirate ale poeților de azi ai patriei ; ei sînt eroii cărților noastre care nu pot năzui spre mai mult decît spre a le fi oglinda cuprinzătoare, în care să-și arate chipurile înalt luminate de noblețea idealurilor prezentului.

Ce gînd mai cuprinzător, ce gînd mai demn decît acesta l-am putea aduce drept mărturie adeziunii noastre la timpul istoric pe care-l trăiește țara ? Este simbolicul nostru dar la sărbătoarea libertății din august spre care unit, profund solidar pășește cel ce se înfățișează sieși și lumii cu numele demn de POPORUL ROMÂN.

Nicolae DRAGOȘ

literatura și constantele evoluției sale

Dacă ar fi să căutăm o constantă a evoluției literaturii noastre contemporane, dincolo de flux-refluxurile poeziei, prozei, dramaturgiei sau criticii, aceasta rămîne, fără îndoială, ceea ce s-a numit valorificarea moștenirii culturale. Începută, cu cîteva excepții, în primii ani ai deceniului șapte, opera de reeditare în ediții critice a patrimoniului literaturii și culturii noastre a constituit mereu, pe parcursul ultimelor decenii, preocuparea esențială a editorilor noștri ; am făcut precizarea prin sublinierea de mai sus pentru că, din punctul de vedere al cercetătorului, dar și din acela al cititorului mai puțin „avizat" (amator însă de literatură), contactul cu textele clasicilor nu poate fi pe deplin edificator și eficient decît în cadrul unei lecturi cît mai complete : lectură pe care nu o poate asigura decît prezența textului însoțit de un aparat critic corespunzător și, mai ales, prezența integrală a operei scriitorului în cauză. Se impune, de aceea, o mai mare atenție acordată atît de editori, cît și de publicul larg, edițiilor critice care, iată, nu lipsesc ; să amintesc doar cîteva care au fost începute, unele încheiate chiar, în aceste două decenii : Eminescu, Opere complete (ediție concepută magistral de Perpessicius) a ajuns la volumul IX, Dimitrie Cantemir (sub îngrijirea lui Virgil Cândea) tot la vol. IX, Ioan Slavici (vol. XIII, îngrijit de C. Mohanu și D. Vatamaniuc), C. Negruzzi (vol. II, îngrijit de Liviu Leonte), M. Kogălniceanu (vol. III — Dan Simonescu), Hortensia Papadat-Bengescu (vol. IV — Eugenia Tudor Anton), Școala Ardeleană (vol. I — Florea Fugariu), E. Lovinescu (vol. II — Alexandru George), Camil Petrescu (vol. V — Liviu Călin), Ion Minulescu (vol. IV — Emil Manu), Ion Marin Sadoveanu (vol. VIII — I. Oprișan), G. Călinescu (vol. XVII — Andrei Rusu) etc. Toate acestea, și încă multe altele, sînt ediții de opere aflate încă în lucru, iar de finalizarea lor depinde în bună măsură recunoașterea adecvată în contemporaneitate a operei scriitorilor noștri clasici ori moderni ; să mai spunem că nu avem încă o ediție Sadoveanu, iar aceea a operei eminesciene este încă departe de împlinire. Și să amintim că puține ediții de opere au fost încheiate : Ion Creangă (două volume îngrijite de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș), Gh. Asachi (ediție îngrijită de N. A. Ursu), G. Ibrăileanu (zece volume îngrijite de Al. Piru și Rodica Rotaru) și încă alte cîteva. Realizarea unor ediții de opere complete reprezintă, desigur, o problemă cît se poate de complexă pe care nu-mi propun să o discut aici ; rămîne însă dorința cititorului contemporan, pe deplin justificată, de a avea în bibliotecă „integrală" operei sadoveniene, eminesciene și a tuturor scriitorilor care au trecut, prin scrisul lor, în patrimoniul literaturii noastre : apariția recentă a Istoriei literaturii... de G. Călinescu (sub îngrijirea lui Al. Piru) a dovedit să orice promisiune se poate împlini.

Deceniul șapte a fost al poeziei, ajunsă azi la pragul maturității, așteptînd încă sinteza sa critică. Atunci, în anii '60, s-a produs „explozia" lirică a unei generații al cărei „cap de serie" este Labiș : Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Petre Stoica, Cezar Baltag, Florin Mugur, Constanța Buzea, Horia Zilieru, Vasile Nicolescu etc. alcătuiesc generația celor care au restabilit adevărul despre poezie și despre ceea ce înseamnă aceasta în ordinea existenței înseși ; iar acest adevăr este al esteticului. Lirica patriotică, pentru a lua un singur exemplu, a evoluat pe dimensiunile unor modalități diferite de comunicare, unind patosul cu interiorizarea, exprimarea metaforică și aceea conceptuală ; generația Labiș este aceea care a reușit să realizeze fuziune dintre idee și trăire, dintre „funcția socială" și „funcția estetică" a versului: „evul aprins" al lui Nicolae Labiș marchează în chip decisiv poezia patriotică de azi. Intr-un eseu (Poezia — la o sută de ani după Rimbaud), Ștefan Aug. Doinaș arăta între altele : „La o sută de ani după Rimbaud imaginea poetului vizionar este, indiscutabil, alta decît aceea pe care ne-a lăsat-o copilul genial al Franței : orice vizionarism se leagă, astăzi, pentru noi, de un anume profetism social". Ideea profetismului social trimite la realitatea unei poezii cu un pronunțat caracter umanist, propunînd un spațiu liric ce se dezvoltă în perspectiva contactului nemijlocit al creatorului cu realitatea imediată. Din punct de vedere tematic, poezia patriotică este poezia „unei secunde" din marea istorie care se făurește sub ochii creatorului. Parafrazîndu-l pe Jean Ricardou, aș spune că nu numai Noul Roman dar și Noua Poezie reprezintă aventura unei scriituri. Cu alte cuvinte, dacă poezia de pînă acum se dezvăluia mai cu seamă sub semnul Jocului, al Epicului, al Simbolului, poezia nouă stă, mai ales, sub pecetea Verbului ; iar poezia patriotică este, înainte de toate, forța verbului său: poezia patriotică vădește, în primul rînd, acuitatea cu care conștiința poetică reflectă o epocă istorică și imperativele ei generatoare de încredere în valorile autentice ale vieții. Prin aceasta, lirica noastră a dobîndit, începînd cu promoția '60, calitatea de a fi contemporană cu poezia care se scrie astăzi oriunde există poeți și cititori de poezie ; iar generația '70 a lui Cezar Ivănescu, Leonid Dimov, Sorin Mărculescu, Ioanid Romanescu, Emil Brumaru, Mircea Ivănescu, Daniel Turcea, Mircea Ciobanu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Dinescu etc. sau aceea a lui Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Constantin Pricop, Ion Bogdan Lefter, Mariana Codruț, Denisa Comănescu, Magdalena Ghica, Florin Iaru, Ion Stratan — poeți afirmați în jurul anului 1980 — dovedesc, prin scrisul lor, importanța acelui prim și esențial pas făcut în deceniul șapte de către generația lui Nicolae Labiș și Nichita Stănescu.

Deceniul opt este dominat, în chip evident, de proză, genul care se află și astăzi în centrul atenției cititorilor. Anul 1970 trebuie considerat punctul de referință al evoluției prozei noastre contemporane ; acel an a constituit pragul consacrării lui Dumitru Radu Popescu, Augustin Buzura, Nicolae Breban, George Bălăiță, Fănuș Neagu, Constantin Țoiu, Laurențiu Fulga, Paul Georgescu, Ștefan Bănulescu, al afirmării lui Mircea Ciobanu, Platon Pardău, Maria-Luiza Cristescu, Eugen Uricaru, Corneliu Ștefanache, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Norman Manea, Alexandru Ivasiuc, Virgil Duda. Să reamintesc cîteva dintre cărțile apărute în jurul acelui an : Absenții (1970), Despre purpură (1974), Păsările (1970), Epistole (1969), Moartea lui Orfeu (1970), Coborînd (1968), Migrații (1971), Îngerul a strigat (1968), Lumea în două zile (1975), Animale bolnave (1968) ; romanul politic, romanul istoric, proza realismului magic, aceea de „notație", proza despre proză — iată numai cîteva dintre modalitățile epice impuse atunci, prin aceste cărți. Proza noastră contemporană, privită din perspectiva ultimelor două decenii, se înscrie pe coordonatele evoluției unei problematici noi a cărei descoperire și „tratare" epică trebuie pusă în legătură cu afirmarea generației de scriitori a anilor '60. Iar această nouă problematică aparține, în esența sa, spațiului social pe care prozatorii l-au investigat aproape întotdeauna din unghiul de vedere oferit de dimensiunile politicului și ale ideologiei. Rodul acestor modificări de perspectivă care implică, în primul rînd, o nouă concepție asupra finalității literaturii înseși, este romanul politic, specie afirmată într-un timp relativ scurt și cu mare priză la marele public. Tematic, romanul vizează, în esență, ceea ce s-a numit „mitul puterii", discursul narativ evoluînd pe dimensiunile unei dezbateri care capătă, uneori, un aspect eseistic, asupra resorturilor și a mecanismelor politice care determină devenirea unor existențe umane. Pe coordonatele acestei teme, substanța epică se circumscrie deceniului șase care oferă măsura exactă a unui secol zguduitor, măcinat de războaie și de criza valorilor umaniste, supus permanent unor schimbări radicale a căror explicație se află la punctul de impact dintre structurile sociale vechi și noua ordine impusă de revoluția socialistă. Marile romane politice — Cel mai iubit dintre pămînteni al lui Marin Preda, Racul al lui Al. Ivasiuc, Galeria cu viță sălbatică de Constantin Țoiu, Fiul secetei de Ion Lăncrănjan, Dragostea și revoluția de Dinu Săraru, Fețele tăcerii de Augustin Buzura, Pumnul și palma de Dumitru Popescu, Biblioteca din Alexandria și Cina cea de taină de Petre Sălcudeanu, Vladia de Eugen Uricaru, Limita de vîrstă de Platon Pardău sau Coroana Izabelei de Marius Tupan — vizează profundele transformări politice de la cumpăna acestui veac. Prima explicație a interesului manifestat pentru substanța și procedeele specifice romanului politic trebuie căutată în ceea ce aș numi foamea de adevăr pe care o trăiesc atît autorii, cît și cititorii acestor texte ; această necesitate, în fond atît de omenească, determină opțiunea prozatorului pentru o anume substanță narativă și explică valorile stilistice ale romanului politic, text de atitudine în primul rînd. Noul tip de erou impus prin intermediul acestei specii romanești este, de cele mai multe ori, activistul care conștientizează faptele sale, le motivează prin apelul la textura intimă a ființei, parcurge adică drumul de la stadiul unui simplu resort al angrenajului politic la cel de ființă capabilă să-și gîndească, să-și asume, să-și determine lucid propriul traiect existențial. Al Ivasiuc spunea în textul care deschide volumul Pro domo. Radicalitate și valoare că „angajarea în secolul XX nu mai este un deziderat politic sau ideologic numai, ci și unul estetic, valoric. Pentru că o mare operă exprimă o mare conștiință, iar conștiința este un raport, o relație cu lumea"; în fapt, modalitatea romanului politic (iar Al. Ivasiuc este unul dintre întemeietorii săi în proza noastră) este cea mai adevărată formă de manifestare a angajării, a implicării scriitorului în timpul istoric. Implicare care definește și profilul literar al noii promoții literare ; în fond, Mircea Nedelciu în Zmeura de cîmpie, Adina Keneres în Îngereasa cu pălărie verde, Gheorghe Crăciun în Acte originale. Copii legalizate, Radu Țuculescu în Ora păianjenului, Ioan Dan Nicolescu în După mine, o zi... sau Ștefan Agopian în Tobit continuă această direcție pe care au deschis-o în literatura noastră contemporană un Augustin Buzura sau Al. Ivasiuc.

Deși abordată încă din unghiul unor netrecute prejudecăți, dramaturgia se află, cu certitudine, în fața unui prag nou al afirmării ci și spun aceasta pentru că nimeni nu mai poate nega transformările radicale pe care le-au adus ultimii ani în ceea ce privește structura personajului, arhitectura dramatică sau relația individ-colectivitate ; drama istorică (Petru Rareș de Horia Lovinescu, Zidarul de Dan Tărchilă, Muntele de D.R. Popescu, Puterea și Adevărul de Titus Popovici, Ape și oglinzi de Paul Everac, A treia țeapă de Marin Sorescu), teatrul politic (A cincea lebădă de Paul Everac, Noaptea cabotinilor de Romulus Guga, Casa bătrînă de Csiki László, Suspiciunea de Ștefan Oprea, Mîrîiala de Paul Cornel Chitic, Hardughia de Mircea Radu Iacoban, Anchetă asupra unui tînăr care n-a făcut nimic de Adrian Dohotaru), teatrul scurt (reprezentat prin Horia Lovinescu, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, Ion Băieșu, Radu Cosașu, Dumitru Solomon, Leonida Teodorescu), constituie acum „specii" consacrate în dramaturgia noastră contemporană.

Deceniul care a început acum patru ani pare să fie al criticii ; nu numai cei „vechi" au dat cîteva studii fundamentale în acești ani (Nicolae Manolescu — Arca lui Noe, Eugen Simion — Dimineața poeților și Scriitorii români de azi, Z. Ornea — Viața și opera lui C. Dobrogeanu-Gherea, Alexandru Paleologu — Alchimia existenței, Ovid S. Crohmălniceanu — Cinci prozatori în cinci feluri de lectură), dar tot acum s-a afirmat o promoție tînără de critici, care promite să spună lucruri noi despre literatura noastră : Dan C. Mihăilescu cu Perspective eminesciene și Drama lui Lucian Blaga, Mihai Dinu Gheorghiu cu Ibrăileanu. Romanul criticului și Reflexe condiționate, Radu G. Țeposu cu Viața și opiniile personajelor, Radu Călin Cristea cu Emil Botta, Despre frontierele inocenței, Doina Uricariu cu Apocrife despre Emil Botta, Vasile Popovici cu Timpul dialogului, Val Condurache cu Fantezii critice — iată cîteva nume care trebuie reținute — și, în fine, o cifră (30), care înseamnă tot atîtea debuturi în critică pe care le-am putut consemna în anul 1983 ; două argumente, convingătoare cred, pentru a „ghici" marca deceniului care a început.

Cît înseamnă patru decenii pentru o literatură a cărei istorie cuprinde cîteva sute de ani? Care este personalitatea acestor ani în spațiul atît de vast al unei culturi care urmează de la prima carte tipărită în limba română un drum necontenit ascendent ? Ce va reține istoria literară din prezentul acestor ani ? Iată cîteva întrebări pe care „retrospectiva" aceasta le-a avut în vedere dar nu a putut oferi răspunsuri complete...

Ioan HOLBAN

viabilitatea personajului

Literatura scrisă în anii pe care, îndreptățit, îi numim ai noștri, își confirmă vocația de artă despre oameni, prin oameni și pentru oameni. Ea confirmă astfel și o tradiție, privind preocuparea pentru problematica umană care a stat totdeauna în atenția scriitorului român. E suficient să privim cîteva titluri de romane extrase din perioada începuturilor pînă în imediata apropiere și vom observa că ele poartă nume sau metafore ale numelor de personaje : **Manoil și Elena, Mara, Ion, Bietul Ioanide, Moromeții, Cel mai iubit dintre pămînteni, Princepele, Fiul secetei, Niște țărani** etc. etc. Vocația socială a prozei românești a îndreptat-o spre cuprinderea unor cît mai largi categorii. Îndreptării firești către țărănime, implicînd riscul de a se tranforma în exclusivism, i s-a adăugat, polemic, tentativa, și ea justificată istoricește, a citadinizării, comportînd același risc al exclusivismului. Disputa, care a făcut să curgă multă cerneală critică, a fost soluționată teoretic de G. Călinescu, la sfîrșitul deceniului al patrulea, într-un text care pledează pentru includerea unor cît mai diverse categorii și care infirmă teza lipsei de complexitate a sufletului țărănesc : „Lucrul acesta e atît de limpede, încît putem afirma fără stînjenire că între un țăran sănătos și d-l Camil Petrescu nu e nici o deosebire de complexitate, ci numai una de finețe. Dar finețea nu formează obiectul romanului. Țăranul și Kant își pun aceleași probleme, cu deosebire că cei din urmă le rezolvă cu altă tehnică". Soluționarea problemei din unghiul creației avea să vină odată cu noua literatură... Una din operele ei capitale, **Moromeții I** (1955), propune un personaj de o complexitate contradictorie, ale cărui calități native sînt perfectate prin subtile exerciții de rafinament. Cu Ilie Moromete lumea rurală romanească își trimite mesajul său de lumină a spiritului și elevație morală.

Problema personajului a fost pusă din nou în discuție de literatura secolului al XX-lea în raport cu modalitățile mai variate de realizare a edificiului romănesc și cu mutațiile produse în societate. Structuralismul genetic a analizat repercusiunile pentru personaj ale procesului alienării în societatea de consum. Personajul nu dispare nici în literatura-limită a absurdului, romanele lui Kafka sau Camus se impun prin individualități memorabile asupra cărora se exercită presiunea iraționalului. Singură experiența „noului roman" a încercat să facă abstracție de prezența personajului, dar ea s-a consumat în izolare, fără urmări serioase asupra literaturii universale. Eflorescența actuală a romanului sud-american se manifestă și prin construcția unor personaje gigantizate, proiectate în mitic, în fabulos (**Un veac de singurătate**). Cît privește literatura română actuală, ea debutează cu cărți în care mari scriitori afirmați în perioada anterioară își pun întrebări despre rolul omului de excepție, al personalității în istorie. **Nicoară Potcoavă, Un om între oameni, Bietul Ioanide** sînt astfel de cărți cu funcție aproape programatică. Sadoveanu reia un personaj creat cu jumătate de secol în urmă, investindu-l cu atributele unui înțelept care își asumă sacrificiul în numele unei cauze nobile. Camil Petrescu reia întrebările obsesive din **Jocul ielelor** și **Danton**. În figura lui Bălcescu el vede rezolvarea raportului dintre idee și viață, noțiuni care în **Danton** erau ilustrate de două personalități antagonice. Cît despre G. Călinescu, ajuns la opinia, altădată respinsă, că geniul poate deveni personaj literar, el reflectează prin Ioanide la soarta artistului abstras dintr-o societate ostilă și încearcă să comunice, mai puțin convingător, în **Scrinul negru**, virtuțile regeneratoare ale integrării într-o orînduire care stimulează capacitatea de creație. Și generația tînără, atunci afirmată, își pune aceleași probleme prin Titus Popovici. Impactul, la început neclar, cu revoluția al lui Andrei Sabin din **Străinul** conduce spre înțelegere, spre participare activă.

Cu toate operele citabile, unele din ele culmi neatinse ulterior, literatura deceniului al șaselea a oferit puține șanse de creare a unor personaje memorabile. În plus, numai inspirația din trecut dădea scriitorului posibilitatea de a se exprima într-o viziune coerentă, autentică. Lucrările cu teme contemporane erau tributare unei optici reporterićești, personajele se împărțeau, maniheist, în bune și rele, pozitive și negative. Singura modalitate cultivată o reprezenta romanul de tip obiectiv, balzacian.

I-a revenit perioadei deschise de Congresul al IX-lea al P.C.R. meritul de a fi instaurat un climat favorabil pentru literatură, de a fi permis libera expansiune a personalității artiștilor. Se cuvine menționat însă rolul scriitorilor înșiși, primul nume care trebuie invocat fiind al lui Marin Preda. Prin cărțile sale de referință Marin Preda a devansat media producției literare cu care era contemporan, cucerind teritorii ale adevărului validat artistic. **Risipitorii** pune în premieră problema comportării în societatea noastră, prin intermediul unor eroi, în majoritate tineri : Vale Sterian, doctorul Sîrbu, Constanța Sterian. Tot astfel, **Moromeții II** aduce imaginea transformărilor structurale ale satului românesc, așa cum le trăiește o colectivitate, dar și reprezentanții săi. Ilie și Niculae Moromete, tată și fiul, sînt personaje complementare, unul simbolizînd lumea vechiului sat românesc, celălalt purtătorul înnoirilor, fiecare cu dreptatea și cu exagerările sale. Ideea de complementaritate este un cîștig al romanului actual și ea traduce bogăția unei realități ireductibile la trăsăturile unui singur personaj. O regăsim la doi din eroii romanului **Fețele tăcerii**, Radu Gheorghe și Carol Măgureanu, situați pe poziții antagoniste, o întîlnim și la Manole Suru și Vladimir Cernea din **Pumnul și palma**, ambii aflați între cei ce făuresc istoria.

Tabloul prozei contemporane impresionează prin varietate, de la proza obiectivă, tradițională, la cea de introspecție fabuloasă, alegorică, parabolică sau fantezist-ironică. Personajele se acordă cu această diversitate, ca și cu dominanta întregii literaturi, îndreptarea spre social și politic. În raport cu naratorul ele nu au doar un rol pasiv, unele îi preiau funcțiile, cum se întîmplă în ciclul romanesc al lui D. R. Popescu situat între **F** și **Împăratul norilor**.

(continuare în pag. 11)

Liviu LEONTE

dinamica genurilor literare

POEZIA

Interesante considerații au prilejuit numeroasele treceri în revistă ale literaturii noastre din ultimii patruzeci de ani. S-a arătat, cu acest prilej, vitalitatea creației noastre beletristice, complexitatea ei, diversitatea stilistică remarcabilă a operelor care o compun, mulțimea autorilor impuși în acest timp, succesiunea generațiilor, continuitatea valoroaselor tradiții ale marii noastre literaturi ș.a.m.d.

Cele mai multe dintre observații sînt, de altfel, de domeniul evidenței, punerea lor în pagină contribuind, înainte de toate, la reliefarea semnificațiilor evenimentului, hotărîtor pentru evoluția României contemporane. Prilejul e însă cu adevărat propice unei treceri în revistă profund analitice — aproape jumătate de secol de literatură însemnînd cel puțin un capitol de istorie literară, chiar dacă, așa cum se știe, periodizările în cercetarea fenomenului artistic nu calchiază întotdeauna cronologia. Un argument și mai important care susține necesitatea unei asemenea analize îl constituie însă noutatea acestei literaturi, specificul orientării ei după **23 August 1944.**

Deși, cum în mai multe rînduri s-a arătat, creația ultimelor patru decenii nu s-a născut ex nihilo — **ea urmînd, pe diferite planuri, în același timp cu vizarea semnificațiilor artistice** ale noii societăți (proces care a cunoscut, în timp, atitudini estetice distincte, asupra cărora nu voi insista aici), modalități literare prefigurate anterior — **nu poate fi refuzat primului plan spiritul funciarmente nou, de substanță, afectînd structurile profunde care direcționează arta scrisului și mentalitatea literaților din acești ani.**

O foarte scurtă recapitulare a etapelor respectivului capitol de istorie literară e, pentru început, necesară. Debutul perioadei stă, cum se știe, sub semnul unor confruntări ideologice majore, simultane cu puternicele frămîntări politice și cu transformările sociale consecutive datei de 23 August. Cronologic vremurile coincid cu ultimele secvențe ale activității unor scriitori maturi, cu o autoritate consolidată în anii dintre războaie. Unii se adaptează, din mers, necesităților literare imediate, alții trec, după perioade mai dificile, într-o altă epocă de creație și reintră în circuitul editorial după un timp de tăcere. Cei mai mulți dintre aceștia readuc în actualitate, odată cu cărțile lor noi — cîte și cînd au apărut — și cu reeditările, ceva din experiențele vieții literare imediat anterioare. Stilurile verificate, impuse, se disting ușor între volumele mai firave sau compuse după rețetă și dau armăturile de pilon ale unei geografii cu terenuri în mișcare. Și asta chiar dacă nu toate personalitățile vechii generații mai erau în punctul de vîrf al activității lor creatoare și chiar dacă ele n-au mai jucat întotdeauna, din diverse motive, rolul de indicatoare de direcție pentru generațiile mai tinere.

O situație oarecum specială este de remarcat aici. Racordările nu s-au efectuat, liniar și simplu, doar cu oarecare întîrziere, așa cum unii cercetători lasă să se bănuiască — n-a fost vorba, cu alte cuvinte, de reînodarea unui fir accidental întrerupt. Pe de o parte o nouă mentalitate literară, care dăduse scriitorului un loc important în viața socială, lăsase urme adînci, în ciuda deformărilor dintr-o fază sau alta a căutărilor. Scriitorul devine deodată, dintr-un personaj cu relativă greutate un factor important, asupra căruia se îndreaptă atenția și care trebuie să răspundă importantei investituri. Autorii care debutează după 23 August se deosebesc de înaintașii lor prin faptul că, în pofida puținilor ani care-i despart de aceștia, devin scriitorii unui alt timp istoric, ai unei societăți cu o altă ideologie, unică, se află în fața unei alte realități social politice ș.a.m.d.

Pe de altă parte, aceste transformări, aruncînd alte lumini asupra istoriei nu prea îndepărtate clasează — și, în unele cazuri, „clasicizează" — artiștii care se exprimaseră înainte. Perioada lor de consacrare devine astfel nu o etapă prin care viața literară tocmai trecuse ci un timp îndepărtat așezat sub semnul unui sfîrșit de capitol. Circumstanțele distorsionează astfel raportul dintre generații. În momentul reintrării lor în librării și în biblioteci Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. Philippide, George Bacovia sînt nu atît niște scriitori contemporani (deși unii dintre ei au scos după aceea noi volume) cît autorități cvasi intangibile aureolate de un prestigiu care-i inspiră pe tinerii scriitori, avizi de orizonturi culturale limpezite după intemperii.

Și, ca întotdeauna cînd mari modele sînt propuse continuatorilor, noutatea și originalitatea izbucnesc, sub oblăduirea lor, de pe alte coordonate. Un prim semn e de găsit în lirica lui Nicolae Labiș, a cărui prospețime asociativă, dezinhibantă, asociată cu patosul sincerității transfigurante deschide noi orizonturi poeziei noastre politice. Pe urmele sale, se impune așa zisa generație '60, care e primită inițial compact și i se atribuie, înainte de toate, semnificația unei resurecții lirice. Fenomenul are greutate din mai multe puncte de vedere pentru istoria literaturii acestor patruzeci de ani. In numărul mare de nume ilustrînd acest prim tempo al noii noastre poezii se alătură continuatori propriu-ziși („tradiționaliștii" unei tradiții de dată recentă) și cei cîțiva creatori care au marcat o nouă treaptă în literatura română. Formați într-un anumit climat, păstrînd ici și colo influențe din poezia maeștrilor momentului, acești autori sînt însă (acum, de la oarecare distanță, ne putem da mai bine seama de acest lucru) altceva decît continuatorii în linie directă ai marilor scriitori interbelici.

Nichita Stănescu oferă un răspuns simptomatic la un moment de criză a liricii secolului XX, fixînd tendința spre entropie a limbajelor poetice moderne în structuri indispensabile impunerii operei ca purtătoare a unui sens. Ioan Alexandru, în cărțile de pînă la **Vămile pustiei**, relevă o strălucită vocație a transcenderii materialității brute și a forței, pentru a se supune, apoi, litaniei de proslăvire a frumuseții patriei și a credințelor în valorile naționale. Ion Gheorghe descoperă vitalitatea și plasticitatea filonului folcloric și se apleacă, totodată, asupra adîncimilor unei mitologii autohtone. Adrian Păunescu trece, cu o energie puțin obișnuită, care transgresează textul propriu-zis, de la idei traduse într-un limbaj simbolic la tulburătoare poeme de dragoste.

O dată cu această generație, importantă prin deschiderea către un nou mod de a gîndi poezia, s-au impus și autorii care se făcuseră mai puțin cunoscuți înainte de 23 August (Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Mihai Beniuc etc.), precum și poeții care debutaseră în anii de după război.

Primul pas al repunerii în drepturile sale a lirismului, al despărțirii poemului de aserțiunea neliterară, de revitalizare, într-un cuvînt, a mișcării poetice românești este urmat, într-un fel de cursă contra cronometru, de apariția unei întregi pleiade de autori de cele mai diverse orientări stilistice. Dacă rezonanța lor n-a mai fost întotdeauna aceeași, faptul se datorează, poate, și unei verificate inerții a criticii care, odată fixată asupra primului venit, cu greu își mai modifică punctele de vedere, dar și unei realități : de pe harta noii noastre poezii dispăruseră petele albe.

Ceea ce mi se pare în acest punct important este climatul, de mare efervescență spirituală, propice unei mișcări literare ample și unei aspirații incontestabile către emulația valorică. Cunoașterea marii noastre poezii precum și a marii poezii universale au contribuit, fără îndoială, la precizarea configurației acestui moment.

Din multitudinea aspectelor decelabile în reverberațiile „cotei '60", m-aș opri la cîteva care mi se par semnificative. Majoritatea poeților apăruți în jurul acestei date, precum și autorii impuși ulterior (Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Angela Marinescu, Ioanid Romanescu, Dan Verona etc.), evoluează, în general, într-un registru grav, preocupați fiind de o viziune dramatică, mitică sau existențială asupra universului. Cutezanța artistică se manifestă, de la început, explicabil, în explorarea profunzimilor sentimentelor și spiritului, aceasta fiind, de altfel, principala direcție care traversează întreaga poezie românească. Mijloacele moderne de investigație și de realizare artistică nu sînt străine autorilor noștri, virtuozitatea tehnică oferă deseori probe impresionante, dar acestea nu devin niciodată, la poeții importanți, un scop în sine.

Intr-o epocă în care literatura lumii cunoaște explozii și remanieri succesive în spațiul experimentului, poezia de la noi (cele cîteva incursiuni de acest gen s-au dovedit factice) nu cunoaște avangardismul. Procedeele unor curente de avangardă, recuperate și asimilate stau, în cărțile autorilor noștri, alături de celelalte mijloace stilistice, într-o panoplie pusă la dispoziția unei poezii de esență lirică sau morală.

Reacția, atunci cînd s-a produs, a evoluat în direcție inversă, către manierism și chiar către o manifestă calofilie. Deci nu distrugere, ci perfecționare și rafinare — în unele cazuri, de astădată, finalitate devenind o adevărată voluptate lingvistică.

Este interesant de observat că replica la poezia gravă a generației '60 a fost dată (fără programe și fără o direcție teoretică) de singura orientare care ne apare astăzi compactă prin numărul poeților de valoare care i se pot subscrie: aceea a „stiliștilor", a poeților pentru care perfecțiunea structurării textului poetic primează. Intr-un univers uneori minor (nu la valoare referă acest termen, ci la cuprinderea existențială) autori ca Petre Stoica, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu, Emil Brumaru, Horia Zilieru, Mircea Dinescu (într-o parte a scrisului său) au explorat resursele de subtilitate ale discursului poetic și au dat decorativului aureola obiectelor perfecte.

Intre aceste două linii directoare, alese numai pentru că mi se par ilustrative, se întinde complexitatea unei mișcări literare abundente și complexe. Pe lîngă cei cîțiva scriitori importanți este de reținut ridicarea nivelului mediu al poeziei noastre. Există astăzi foarte mulți poeți buni, care nu se diferențiază în mod deosebit dar nici nu coboară, valoric, sub anumite limite. Se poate vorbi, în acest sens, de transformarea poeziei într-un fenomen „de masă".

Inainte de a încheia trebuie spus că cercetătorul acestui capitol de istorie literară va avea a se opri, fără îndoială, și asupra ultimei promoții. Originală, deocamdată, ca replică globală, uzînd de varii mijloace, la stadiul în care a ajuns poezia și critica de poezie în zilele noastre, din rîndurile ei s-au și desprins cîteva nume a căror evoluție viitoare nu poate fi așteptată decît cu justificat interes.

In totul, poezia română a ultimelor patru decenii e în măsură, poate mai mult decît alte genuri, să dea seama de dinamica literaturii noastre contemporane, evoluînd, pentru a folosi o sintagmă din Labiș, „în miezul unui ev aprins".

Constantin PRICOP

DRAMATURGIA

Privită din afara teatrului, literatura dramatică se judecă, la fel ca poezia, proza și critica, din unghiul strictei literalități. Insuficiența acestei judecăți a fost resimțită de către Eugen Lovinescu, întîiul care leagă la noi ideea de reprezentație de textul dramatic, atrăgînd atenția asupra unor valori textuale de semn negativ. Funcționează și astăzi distincția dintre un așa numit „teatru de lectură", destinat, ca și romanul de artă, unei lecturi rafinate, în singurătate, și un teatru „scris pentru scenă" care, fără să pună între paranteze condiția literară, se livrează, ca și o partitură muzicală, interpreților. Distincția între cele „două teatre" se operează, în fapt, cu mijloacele practicii, în funcție statistică de succes, determinată și aceasta de predominanța, în teatru, a ideii de „dramă". În accepția comună, „drama" e acțiunea constructivă a unui factor exterior (mediu, societate, micro-grup social, și politic, morală istorică) asupra individului. Un același subiect, tratat în latura lui derizorie, duce la comedie. În toate împrejurările, personajul este **dramatic:** spre comedie sau dramă îl împinge raportul dintre presiunea exterioară și condiția interioară. La personajele dramei, interioritatea opune rezistență la agresiune, e un prea plin ce explodează sub apăsarea la care e supus. În comedie, personajele „dispar" prin „implozie" : au soarta tristă a eroilor de dramă, dar catastrofa se produce prin „umplerea vidului" interior. Tragi-comedia descrie situația de dinainte sau de după (Im(ex)plozie, cînd personajele stau în starea incertă, dezechilibrată. După im(ex)plozie, personajul „prea plin" e golit de determinantele individualității ori vidul din personaj începe să fie locuit de-o existență (trans-) individuală.

Cel mai greu de asimilat în aceste mari categorii dramatice sînt „dramele ideii" („dramele de idei", se spune greșit), în care prăbușirile și înălțările, deși comparabile cu apariția unui atol ori cu scufundarea unui continent, nu, sînt omologate. Piesele din această categorie intră în patrimoniul „teatrului de lectură". Prima victimă a acestei mentalități de lectură este Camil Petrescu, deși chiar textul lui Blaga nu reprezintă, în repertoriul teatral de azi, mai mult decît un motiv de triumf cultural.

In teatru, lucrurile se judecă, oarecum, diferit, **sănătos, pînă la un punct, pentru mersul înainte al literaturii dramatice și al artei spectacolului. Text sau pretext, piesa se descompune în „partituri" și „relații", „situații" și „stări". „Teatralitatea" nu este un concept ce ține în exclusivitate de spectacol, este coordonata artistică a textului dramatic, la fel ca poeticitatea pentru genul liric și epicitatea pentru genul epic.** Din punctul acesta de vedere, dramaturgia lui Blaga are un coeficient mai redus de „teatralitate", răspunzînd doar cerințelor de atmosferă (factor subiectiv) și de poeticitate (argument de supra-evaluare).

Dramaturgia este, în primul rînd, construcție și expresie literară (metaforică, aforistică, paradoxală, proverbială) nu face din text mai mult decît un spectacol de elocință. Să ne întoarcem la judecata dinăuntrul teatrului și să examinăm cîteva tipuri de construcție dramatică, dominante pentru epoca de după al doilea război mondial.

Drama camerală se definește prin relativa unitate de acțiune și de loc, reminiscență a teatrului clasic și a dramei burgheze. E drama de tip ibsenian, cu accentul deplasat de la drama individuală la drama exponențială (socială). La noi, seria este deschisă de **Citadela sfărîmată, Surorile Boga, Trei generații, Casa care a fugit pe ușă.** Unitatea de timp e cea dintîi abandonată, chiar obnubilată în **Trei generații**, piesă constituită din mai multe drame desfășurate epic. În general, în dramaturgia modernă, constrîngerea temporală e prima convenție părăsită, socotindu-se că unitatea de timp presupune o rigiditate normativă potrivnică „autenticității". Norma se mai conservă în variante derivate ale dramei camerale : întîlnirea unui micro-grup la ocazie aniversară **(Sîmbătă la Veritas)**, o revedere, în cadru închis, după ani și ani de absență **(Intr-o singură seară).** Unitatea de timp, folsită în cele două piese, e mai mult „negativă". Prezentul e timp al absenței. Drama se petrece de mult, în trecut, și este actualizată după un oarecare interval de la producere. Prezentul acțiunii e, de obicei, „gol", fie așteptare zadarnică, fie regăsire aparentă. Timpul dramatic activ rămîne trecutul.

O dramă camerală de tip ibsenian scrie Paul Everac, singurul dintre dramaturgii de azi care mizează pe dominantele tehnice ale „teatrului bine făcut". Calitățile acestei scriituri stau în principal în elemente non-expresive, non-literare. In relație, situație, partitură dramatică, centrate în jurul unei acțiuni unitare. Așa se petrec lucrurile în **Camera de alături, Ordinatorul, Cîteva palme false, Un fluture pe lampă.** Aceste piese-discuție nu sînt, însă „teatru-eseu".

Caracteristică pentru dramaturgia ultimelor două decenii este construcția „în etaje" de sens și chiar în etaje de acțiune. **Acești nebuni fățarnici,** de pildă, segmentează drama de tip cameral, suprapunînd-o pe o dramă „metafizică", tratată parodic. Comedia lui T. Mazilu e parabolică. Ridicați la cer, ticăloșii lui T. Mazilu găsesc mijloace să maculeze paradisul. Ridicarea „în palier" e un procedeu de trecere de la convenția realistă la convenția poetică, în comedie și în dramă. În capodopera **O sărbătoare princiară,** unde sensul circulă cu frecvență derutantă de la particular la general, dar și în **Mobilă și durere,** unde generalul se degradează în truismele spiritului practic, sensul circulă de la un etaj de sens la altul. Simpla lectură realistă e insuficientă. Dramaturgia lui T. Mazilu e prea complexă pentru a fi discutată în cîteva rînduri. În **Don Juan moare ca toți ceilalți** se descoase „din urma acului" (în croitorie se coase „din urma acului") un mit cultural. **Frumos e în septembrie la Veneția** e o parodie de tema iluziei. „Teorema" e coborîtă în planul concret.

T. Mazilu și M. Sorescu stau față în față, doi poli opuși ai dramei (comediei) de tip parabolic. Unul compromite mitologiile spiritului, creînd un teatru al deziluziei ; celălalt reabilitează truismele, ridicîndu-le la rang de poezie. Două „filosofii", una sceptică cealaltă „hedonistă" se confruntă în texte dramatice de vîrf ale dramaturgiei de azi. Trecerea de la teatrul omogen, de structură realistă, către un teatru eclectic este mai evidentă la M. Sorescu. Drama își pierde coerența conceptuală, ea tinde către totalitate și nu se mai mulțumește cu folosirea unei singure convenții. Modelul **pe care îl am la îndemînă** nu este un text dramatic, ci o montare : aceea a lui L. Ciulei după **Elisabeta** lui P. Forster. Sînt în spectacolul lui Ciulei secvențe convenționale încrucișate, subordonate unui nucleu dramatic și unui nucleu poetic. La fel se petrec lucrurile în **A treia țeapă** de M. Sorescu, unde se succed momente de teatru eroic, de teatru grotesc, de „teatru în teatru" și de dramă lirică. Electismul este acela din **Ploșnița** lui Maiakovski, dictat de rațiunea epuizării unui sens în primul rînd politic, pe toată scara lui de simbolizare. Semnificația istorică și sensul contemporan se înlănțuie în **Răceala,** după principiul unor false inele, în verigile lanțului.

Ioana și **Paracliserul** sînt drame expresioniste. Monodrama **Ioana,** o capodoperă, este axată pe mitul biblic răsturnat spre cunoaștere. E o „gîlceavă" a comicului cu tragicul, cu o paradoxală succesiune de momente de meditație în sublim și grotesc. Monodrama **Ioana** se joacă... în două personaje, conținute în același erou.

În piesele lui D. R. Popescu, și ele secvențiale, convenția enigmei susține interogația morală. Eclectismul este și mai acut în acest teatru al ambiguității. Piesele sînt variațiuni pe aceeași temă, dezvoltîndu-se radial dintr-un motiv primordial. Forța nu mai vine, ca în proza lui D. R. Popescu, din exploatarea faptului cu valoarea arhetipală, ci din sondajul în subconștient, de unde scriitorul extrage seva poeziei grotești. Metafora organizează materia tulbure a subconștiinței și adună „apele adînci" în matca moralei. Etica acționează în negativ, brechtian : scriitorul face apel la judecata de conștiință prin exemplul unei lumi ce frizează cinismul. Este interesant de observat că în **Lapte de pasăre** unitatea de timp și de loc, caracterul intim al dramei țin de drama camerală. Fractura convenției se produce la nivelul unității de acțiune : drama femeii e circumscrisă de teritoriul incert de la limita cunoștinței, pe jumătate real, pe jumătate fantastic. Caracteristică pentru D. R. Popescu e, însă, cealaltă direcție, ilustrată de **Acești îngeri triști, Balconul, Pasărea Shakespeare, Omul de cenușă,** a dramei poetice și grotești.

Despre tipul de dramă practicat de către D. Solomon am vorbit cu puțină vreme în urmă, asa încît voi rezuma. Drame ale ideii, piesele lui, cu filosofi sau fără, sînt parabole platoniciene cu înțeles contemporan. Sistemul dramatic e organizat pe etaje de sens, cu treceri de la parafraza filosofică la schița de moravuri. Piesa de teatru nu mai e o structură omogenă, aristotelică, nici sub raportul normei, nici din punctul de vedere al formei. Interdependența caracterelor și acțiunii funcționează limitat, logica sensului fiind, cel mai des, simbolică, alegorică, parabolică. Se poate spune că nici în **Iertarea** sau **Chițimia** de I. Băieșu nu mai există personaje în stare pură, ci amalgamuri. Simbolul pătrunde adînc în personaj, determinînd o altă configurație a dramei.

Este de remarcat că în toate aceste metamorfoze care tind către abstractizarea subiectului, rolul interpretului (al actorului) nu este cu nimic modificat. El nu e marioneta cerută de teoria lui Craig, dar nici unealta gînditoare din teatrul stanislavskian. În formele dramei moderne, interpretarea e scrisă în text. S-au diversificat numai modalitățile de lectură-interpretare. „Teatrul de stare" aplicabil convenției realist-psihologice, suportă un transfer către teatrul de „stare metafizică", simbolică și alegorică. Pe parcursul aceluiași text, tehnica de interpretare va trebui schimbată alternînd modalitatea stanislavskiană, cu aceea brechtiană ș.a.m.d. Textul este acela care obligă la identificarea cu personajul, la distanțarea ironică, parodică de personaj, la comentariul în **aparte.**

In dramaturgia contemporană, din patrimoniul căreia am ales doar cîțiva autori și cîteva texte, necesare discuției, s-a produs o mutație care a răsturnat convenția „dramei burgheze" și care a facilitat pătrunderea în textul dramatic a limbajelor sociale, politice și de argou cotidian. Teatrul încearcă să cuprindă lumea în totalitatea ei, scoțînd-o din schema abstractă pe care i-a impus-o o dată cu instaurarea convenției realiste, de clasicism întîrziat. Ce se întîmplă, cu teatrul, în zilele noastre, e comparabil cu revolta impresionistă la normele academismului.

Val CONDURACHE

de literatură nouă

PROZA

Orice articol de sinteză privind proza ultimilor patruzeci de ani începe, obligatoriu, cu menționarea celor trei romane care domină, de la mare distanță, literatura deceniului șase: **Bietul Ioanide** (1953), **Moromeții** (1955), **Groapa** (1957). Pentru cine ignoră contextul literar al epocii, aceste cărți ar da o imagine absolut falsă despre proza care se publica atunci; cu alte cuvinte, o procedură „à la Cuvier" ar fi total inoperantă, corp(us)ul romanesc astfel reconstituit fiind o construcție nu numai pur imaginară, dar și ideală. **Bietul Ioanide** are un statut de excepție în întreaga proză românească și nu doar în aceea a deceniului șase. **Moromeții**, ce reînnoiesc în chip esențial viziunea și tehnicile romanului „rural", apar, astăzi și mai mult decît atunci, drept o capodoperă absolută, o experiență irepetabilă, iar **Groapa**, prin pitorescul crud și prin poezia sordidului este, și ea, un unicat. Oricum, nimeni, în epocă, nu scrie vreo pagină care să semene cu acestea ale lui G. Călinescu, Marin Preda și Eugen Barbu. Celelalte romane citabile se înscriu într-o zonă confortabil jalonată de semne indicatoare sau se raliază unei tradiții consolidate (romanul istoric, **bildungs-roman**-ul etc.): **Nicoară Potcoavă** (1952), **Un om între oameni** (1953—1957), **Ion Sîntu** (1957), **Străinul** (1955). Practic toate cărțile menționate pînă aici, se observă imediat, se ocupă de perioade mai mult sau mai puțin îndepărtate în timp; **Străinul** este cel mai aproape de imperativele actualității și, cu toate că se apleacă asupra unor exenimente complexe, deloc comode, propune o viziune care, așa cum se remarcă într-o sinteză recentă (Liviu Leonte, **Prozatori contemporani,** Ed. Junimea, 1984), „nu a fost esențial modificată de nici unul din romancierii care s-au îndreptat asupra aceleiași perioade". Deși producția romanescă, mai ales către sfîrșitul deceniului șase și la începutul deceniului următor, nu e, cantitativ neglijabilă (în bilanțul din **Literatura română de azi,** 1965, D. Micu și N. Manolescu înregistrează un număr relativ mare de titluri), lipsește romanul **mediu,** romanul scris cu profesionalitate și dezinvoltură. Simptomatic, discuțiile critice — chiar făcînd abstracție de rețeaua deasă a tezelor dogmatice — nu au aproape niciodată în vedere specificitatea romanului ca gen, ci se împotmolesc în sterile și nesfîrșite considerații privind statutul „reportajului literar" sau acela al „genului scurt". Dacă — revanșă a istoriei — despre înregistrare directă, „pe viu" a realului, făcută cu mijloace realmente moderne, putem vorbi abia în proza ultimilor ani, în schimb povestirea a oferit posibilitatea utilizării, fie și pe spații mici, a unor tehnici mai îndrăznețe. Cîteva volume de povestiri sînt recunoscute acum drept puncte de reper importante în evoluția prozei postbelice: **Înitînirea din pămînturi** (1949), **Prînzul de duminică** (1962), **Umbrele de soare** (1962), **Dincolo de nisipuri** (1962), **Poarta** (1960) și **Opt povestiri** (1963). De altfel, mulți dintre romancierii generației '60 și-au făcut un „stagiu" (considerat o vreme aproape obligatoriu) în proza scurtă.

După 1965, în climatul instaurat de Congresul al IX-lea al P.C.R., peisajul prozei românești se modifică radical. Se produce, mai întîi, un fenomen ce ține de sociologia lecturii și care poate influența în mod decisiv destinul unui gen: romanul devine favoritul publicului, tirajele se epuizează instantaneu, scriitori „dificili", cum ar fi Nicolae Breban, au o audiență de-a dreptul surprinzătoare. Firește, romancierii simt „pulsul" publicului, vin în întîmpinarea așteptărilor lui și „completează" ceea ce lăsaseră în suspensie sau spuseseră parțial sociologii și istoricii (v. **Delirul** și atîtea romane consacrate anilor '50—'60). În al doilea rînd, romanul dobîndește treptat o tot mai acută și profundă conștiință de sine. După o fază oarecum de tranziție, cînd dezbaterile se poartă într-un plan mai general (sinceritate, curaj, autenticitate, citadinism, realismul înțeles ca „viziune" etc.), se înmulțesc cercetările teoretice, confruntările de idei, raportările la istoria trecută și prezentă a romanului universal, iar proza însăși devine mai reflexivă, mai sensibilă la convenții, mai dispusă să-și dezvăluie „secretele" și să pună sub semnul întrebării propria-i condiție. În cronicile literare a ajuns să se vorbească în mod frecvent de „focalizare", de ipostazele naratorului, de intertextualitate etc.; e aici o schimbare de optică de o deosebită însemnătate, și care pune în fața romancierului obligativitatea racordării mijloacelor epice la un anumit nivel de înțelegere teoretică a statutului prozei. În acest fel, alegerea procedeelor a ajuns la fel de importantă ca alegerea „temei" (lucru de neconceput acum trei decenii, sau dacă vreți, de conceput doar în sens restrictiv, constrîngător) și ca impunerea unei viziuni originale, personale asupra evenimentelor narate.

Fiind vorba de o materie în plină transformare, e greu și riscant a face delimitări tranșante și clasificări riguroase. Să încercăm totuși stabilirea cîtorva repere, ajutîndu-ne și de cronologie. În 1965, așadar apare **Francisca,** iar în anul următor **În absența stăpînilor** (cu **Risipitorii,** Preda făcuse mai înainte, în 1962, o jumătate de pas). În 1967 debutează Alexandru Ivasiuc cu **Vestibul,** iar Marin Preda publică volumul doi din **Moromeții.** Anul 1968 e un an fast: cărți de Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc, Marin Preda, Mircea Ciobanu, adică **Îngerul a strigat, Animale bolnave, Interval, Intrusul, Martorii.** În anul următor, Dumitru Radu Popescu publică **F**, iar Paul Georgescu — **Coborînd.** În 1970 debutează Augustin Buzura cu **Absenții,** Bujor Nedelcovici cu **Ultimii,** Radu Petrescu cu **Matei Iliescu,** Norman Manea cu **Captivi,** Romulus Guga cu **Nebunul și floarea.** Mai toți acești romancieri sînt prezenți în „panorama" romanului românesc contemporan publicată în 1974 de Ion Vlad, din care, **nota bene,** nu lipsesc Sadoveanu și Camil Petrescu, nici V. Voiculescu și Ion Vinea, aceștia din urmă veniți tîrziu (și publicați și mai tîrziu) către roman. Lipsesc însă din antologie Augustin Buzura, Mircea Ciobanu, Paul Georgescu, Norman Manea, Romulus Guga, lipsesc apoi, bineînțeles (întrucît nu dăduseră pînă atunci măsura vocației lor de romancieri), George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Mircea Horia Simionescu, Maria Luiza Cristescu, Platon Pardău, Dana Dumitriu, Eugen Uricaru și mulți, mulți alții. Simpla înșiruire a numelor ne arată că, după zece ani, o astfel de panoramă dacă cineva s-ar încumeta să o realizeze, ar avea cu totul alți centri de greutate și ar trebui, ca să se încadreze într-un spațiu tipografic rezonabil, să adopte criterii draconice. Proza scurtă a avut, prin forța lucrurilor, mai mult noroc: două antologii concepute, iată, tocmai la zece ani interval, de Cornel Regman — **Nuvela și povestirea românească contemporană,** 1974, **Nuvela și povestirea românească în deceniul opt.** 1983, — și una datorată lui Mircea Iorgulescu, **Arhipelag,** 1981. Regăsim și aici nume cunoscute — Preda, Barbu, D. R. Popescu, Bănulescu, Fănuș Neagu, Radu Cosașu, Teodor Mazilu etc. — dar și mulți tineri care părăsesc cadrele tradiționale (și așa vag definite) ale povestirii și se orientează către altceva, fie către „textualizare", fie către un realism ce dă iluzia imediateței, a transcrierii directe, brute. Aceste tendințe, încă neclare, se vor confirma (sau infirma), desigur, în anii următori; esențial e că ele există și că se înscriu printre semnele ce denotă vitalitatea unei literaturi.

Sîntem, cred, cu toții convinși că n-ar folosi nimănui o prezentare idilică, toată în roz, a peisajului prozei contemporane. S-au publicat și se publică destule romane slabe — dar cine, unde și cînd a putut împiedica apariția lor? Unele teme sînt în mod limpede epuizate, chiar dacă o serie de romancieri încearcă să mai stoarcă din ele ceva, mizînd pe succesul verificat (dar acum anacronic) al formulei. Se simte, alteori, o anume oboseală, ca și cum în cîțiva ani ar fi fost, în chip miraculos, fructificate toate resursele și virtualitățile genului. Pe de altă parte, astfel de fenomene sînt inevitabile în evoluția unei literaturi și a le supradimensiona e la fel de greșit ca și a le eluda. Cîștigurile de fond, cîștigurile de substanță, cîștigurile ireversibile sînt de departe mai importante: înțelegerea nuanțată, antidogmatică a realismului, diversitatea formelor, inserția în istorie, permanența socialului, a politicului, considerarea individului în toată complexitatea lui, adesea contradictorie etc. Se vede cu ochiul liber voința de înnoire, de schimbare (frapantă uneori chiar de la o carte la alta a aceluiași scriitor), de a include în roman noi zone ale realului și de a le lumina dintr-un unghi inedit, surprnizător. Nu numai sensibilitatea noastră literară s-a modificat și se modifică în permanență dar și — ca să reiau formula lui Radu Petrescu — „sensibilitatea noastră la realitate". Modernitatea romanului se observă și în penetrația eseului, în utilizarea parabolei sau a unei complicate strategii în sondarea profunzimilor eului. Nu în ultimul rînd, dimensiunea metaromanescă aduce acel atît de necesar spor de reflexivitate, de autocontrol. Proza „ironicilor" (Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, dar să nu-i uităm nici pe D. R. Popescu, George Bălăiță, Nicolae Breban, Mircea Ciobanu) a impus o atitudine lucidă față de formele literare tradiționale: în loc să le mascheze, să le disimuleze, scriitorul le împinge în prim plan, le scoate în relief cu ostentație. Operația aceasta nu duce numaidecît la compromiterea lor ci, dimpotrivă, la relevarea și exploatarea unor noi posibilități de folosire, la redistribuirea și racordarea lor la tendințele inovatoare ale momentului. Totodată, se ajunge la „recuperarea" unor zone ale realului considerate pînă atunci neinteresante, secundare ori pur și simplu incompatibile cu demersul romanesc. Metamorfozele prozei ne determină, prin urmare, să „citim" altfel lumea. Asumarea, conștientizarea acestei realități dialectice dintre realitate și ficțiune constituie indiciul cel mai sigur al maturității prozei românești contemporane.

Al. CĂLINESCU

CRITICA

A încerca să fixezi într-un simplu articol imaginea mișcării criticii române din ultimii patruzeci de ani nu e doar o întreprindere îndrăzneață, a cărei reușită să atîrne și de curajul asumării riscurilor inerente unei abordări frontale a lucrurilor, dar de-a dreptul imposibilă. Oricît de bine mînuit, spiritul de sinteză n-are cum prinde nici măcar principalele direcții și orientări, metamorfoze și cumpene pe care istoria contemporană a disciplinei le-a înregistrat, necum faptele, de atîtea ori remarcabile, ale persoanelor și personalităților critice. Pentru că o asemenea privire de ansamblu, care să așeze la locul cuvenit realizările incontestabile, însă și slăbiciunile, împlinirile, dar și datoriile încă neonorate, departe de a se mărgini la trecerea în revistă a evenimentelor eminamente critice, suficiente ca să umple cîteva pagini, are a da seamă de desfășurarea întregii noastre literaturi postbelice. O sinteză asupra romanului ori a poeziei este numai indirect semnificativă pentru ansamblul creației literare. Ea consemnează schimbările survenite în cadrul, să zicem, genului epic, modificările de optică, diversificarea tehnicilor narative, lărgirea orizontului tematic ș.a.m.d., dar toate acestea și încă multe altele spun prea puțin despre starea, bunăoară, literaturii dramatice. O privire globală asupra criticii, în schimb, reflectă implicit evoluția tuturor genurilor beletristice. Fiind un discurs despre valoare și receptarea ei profesională, ea deschide o perspectivă dublă, asupră-și și asupra obiectului ei. Cel puțin așa ar fi normal. Că se poate și altfel, examinînd adică exclusiv dinamica ideilor generale, a conceptelor critice, ne-a dovedit Florin Mihăilescu, autorul primei cercetări sistematice a genului critic, **Conceptul de critică literară in România,** din care al doilea volum tratează epoca de după război. Numai că o investigare de acest fel nu surprinde propriu-zis critica în exercițiul funcțiunii, citind așadar cărți sau opere întregi și stabilindu-le locul în tabloul niciodată definitiv al literaturii, ci numai dialectica părerilor pe care le au criticii despre profesiunea lor. Or, experiența ne-a învățat că între teorie și practică există, dacă nu astronomice distanțe, cel puțin mărunte și concludente dezacorduri. Mai mult decît atît: că ori de cîte ori discută în genere, liberi de „balastul" concretului, criticii au invariabil dreptate. Articolele programatice, intervențiile principiale, reflecțiile pe marginea statutului criticii sînt lentile corectoare, deformează — chiar fără să vrea — realul, despre care depun o mărturie infidelă pentru că îmbunătățită. Să ne imaginăm, spre mai dreapta înțelegere a lucrurilor, cît de realist s-ar dovedi un studiu al romanului ce și-ar sprijini concluziile doar pe opiniile exprimate cu un prilej ori altul de romancieri! Singurele idei valabile, sub raport literar, sînt acelea încorporate în opere, tot așa cum nu există principii critice acceptabile în afara acțiunii critice efective. Observația e mai judicioasă decît pare, verificîndu-se pe arii neașteptat de întinse. La rigoare, ignorarea acestui adevăr elementar a făcut posibile tot soiul de anomalii, angajînd mișcarea literară în general și critica în special în complicate și inutile dispute, între care cea mai nevinovată se referea la autonomia (poate independența ?) criticii ideilor literare. Ca să nu mai spunem că însuși dogmatismul a fost copilul legitim al nesocotirii principiului după care practica e criteriul adevărului. Ignorînd faptul de bun simț că normele creației se cuprind în ea însăși, că orice apriorism, cît de bine intenționat, nu face decît să o strămute din albia ei firească și să o călăuzească pe drumuri nepotrivite, epoca a încurajat ceea ce, de fapt, era de datoria ei să combată. Privind retrospectiv și cu exigențele clipei de față, sîntem nevoiți a recunoaște că, dacă în sfera creației literare gîndirea strîmbă și lipsa de talent a majorității scrierilor din deceniul al șaselea se răscumpără oarecum prin două-trei opere de excepție, distonante în context, de aceea și supralicitate de exegeți, care și-au limitat sistemul de referință la producțiile momentului, nu la întreaga literatură națională, cu greu am putea găsi similare compensații pentru critica de atunci, prea serios marcată de împrejurări ca să-și păstreze actualitatea. Recitite azi, studiile și articolele, cu faimă altădată, acuză un pronunțat caracter istoric (bine pus în valoare de Ion Cristoiu într-o lungă serie de articole) și dacă e de învățat ceva din ele, atunci fără doar și poate că e pericolul apriorismului. S-a pus cu insistență întrebarea: cine-i de vină? oamenii sau timpul? E bine să nu alergăm după răspunsuri tranșante, rod al unei vederi maniheice. Știm că multe dintre prezențele publicistice de atunci erau oameni de gust și chiar de talent, dovadă cărțile lor de mai tîrziu. După cum mai știm și că spirite critice mature la sfîrșitul celui de al doilea război mondial au preferat să tacă o vreme, revenind, precum eroii lui Dumas, după douăzeci de ani, ori s-au cufundat pînă peste cap în investigații de strictă istorie literară. E, totuși, bine să nu cedăm pornirilor maniheice. Ce trebuie să primeze într-o judecată ulterioară, imperativul etic sau fatala nevoie de exprimare? E bine să nu ne pripim cu răspunsuri categorice. Nu e, oare, existența criticului condiționată de tipărirea textelor sale? Ar putea, firește, scrie și pentru sertar. Dar, în acest caz, mai este el o prezență, mai are el la îndemînă mijloacele de a forma, de a orienta gustul public? Sînt chestiuni delicate, a căror limpezire impune atenta cîntărire a tuturor aspectelor, luarea în considerare a tuturor implicațiilor. Pentru că e foarte ușor, mult prea ușor să stabilești vinovății particulare și să omiți răspunderile obștești. Și viceversa. Ca să funcționeze normal, măcar de asta sîntem siguri, critica are trebuință de o necondiționată libertate a mișcărilor. Mai mult decît poezia și romanul, critica are vitală trebuință de un climat favorabil. Altminteri, e fie mută ca o lebădă, fie o simplă marionetă.

Cît de însemnat e rolul condițiilor climaterice pentru starea de sănătate a instituției criticii s-a văzut la mijlocul deceniului al șaptelea, cînd al IX-lea Congres al P.C.R., făcînd o temeinică analiză a activității de pînă atunci, a sancționat erorile și a afirmat necesitatea unui nou mod de a gîndi și a acționa în toate domeniile, inclusiv în acela al culturii. A fost momentul unei schimbări radicale a înseși fundamentelor teoretice ale vieții noastre sociale, economice, politice și culturale. Instaurarea unei optici novatoare, ce a așezat în prim plan luciditatea, competența, inițiativa creatoare, respingînd dogmatismul in numele spiritului dialectic, a făcut posibilă o viață literară normală, în care valorile să biruie în competiția milenară cu abilitatea și oportunismul. Fără această reevaluare a concepției politice, fără acest spectaculos salt ideologic înainte, ce a adus cu sine nu doar eliberarea minților de șabloane, dar și condițiile materiale trebuitoare afirmării talentelor, prin înființarea de noi reviste culturale și case de editură, resurecția literară de după 1965 ar fi fost de neconceput. Astfel că nu e deloc greșit a susține că principalul eveniment din istoria literaturii române postbelice nu a fost de natură literară, ci politică.

Consecințele lui s-au văzut imediat în toate domeniile scrisului artistic, ce a profitat din plin de împrejurările favorabile. În sfera criticii, cea mai însemnată a fost, desigur, reevaluarea criteriilor, afirmarea teoretică și practică a primatului esteticului în judecata de valoare. Recitirea literaturii momentului din această perspectivă a condus la refacerea scării de valori, iluștrii veleitari cedind locul adevăraților scriitori. Revizuirea ierarhiilor literare, operație indispensabilă în noul climat, a mers mînă în mînă cu remodelarea instrumentelor critice. Sărac, în pofida mulțimii șabloanelor, limbajul critic, el în primul rînd, nu mai putea acoperi exigențele examenului estetic și eforturile comentatorilor s-au unit în depășirea acestui handicap. În numai cîțiva ani, critica și-a înnoit limbajul, capabil azi să exprime realități artistice dintre cele mai subtile. Studiile, eseurile, cercetările monografice, sintezele publicate la sfîrșitul deceniului al șaptelea și începutul celui următor, de o înaltă profesionalitate, vădesc, deopotrivă, buna însușire a lecției marilor înaintași (Maiorescu, Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu) și receptivitate față de curentele criticii europene contemporane. Numeroasele traduceri au familiarizat publicul cititor și criticii cu scrierile beletristice reputate pe alte meridiane, cu — prin urmare — tendințele de ultimă oră din poezia și proza lumii, dar și cu exegezele deschizătoare de noi orizonturi metodologice. Informată și pătrunzătoare, deschisă sugestiilor și, în același timp, originală, fermă, însă cu simțul nuanței, promptă și eficientă, critica românească de azi este, în momentele sale de vîrf, la nivelul literaturii despre care dă seamă. Un larg capitol al acțiunii critice, anume valorificarea moștenirii literare, a cunoscut, după 1965, realizări semnificative. Prețuirea valorilor trecutului s-a concretizat, pe de o parte, în ediții, multe critice, ale operelor scriitorilor clasici, de la Dosoftei la Eminescu și de la Negruzzi la Rebreanu, pe de alta — în cercetări critice menite a le confirma actualitatea. Practic, nu cred să mai existe autor cît de cît important căruia să nu i se fi consacrat voluminoase analize. În paralel, s-a trecut la elaborarea instrumentelor de lucru indispensabile studiului sistematic al literaturii: dicționare, bibliografii, colecții de documente etc. Sînt fapte de domeniul evidenței, ce confirmă efervescența mișcării noastre critice contemporane, cu toate puterile angajată în slujba literaturii, despre care năzuiește și reușește a depune o dreaptă mărturie.

Nu putem încheia aceste nevoi sumare considerații fără a aminti drept una dintre datoriile onorate ale criticii de azi formarea și îndrumarea gustului literar al cititorilor. Dacă acum se citește la noi atît de mult, dacă publicul s-a deprins a căuta cu deosebire cărțile bune, este și meritul criticii, care a știut să și-l apropie, obișnuindu-l să discearnă cu mintea proprie realitățile artistice de amăgitoarele aparențe.

Al. DOBRESCU

dinamica genurilor literare

VASILE BĂRAN

ultima taină

(schiță dramatică)

prolog

Cînd l-au adus, gardianul i-a spus că mai bine îl condamnau la moarte decît să-și chinuie ființa pe cimentul ud al celulei din care și așa n-o să mai iasă viu —și a împins ușa de fier, zăvorînd-o și acoperindu-l ca într-un sicriu. Celula avea pereții groși, cît golul din ea, semăna cu o hrubă în care nu pătrundea decît schelălăitul cățeilor cu picioarele zdrobite. Cățeii se zvîrcoleau și lătrau clipă de clipă, în afară de cea în care li se dădea lapte să mai trăiască și să-l înnebunească pe deținutul cel tînăr.

Pe urmă s-au stîrnit zvonurile evadării. Rapoartele informau zilnic că deținutul cel tînăr a fost văzut împărțind manifeste și aruncînd în flăcări depozite cu armament, și directorul închisorii țipa că nu se poate, că din celula aceea nici aerul nu poate ieși. Apoi s-a întîmplat... Dar să redăm episodul așa cum s-a petrecut el, de la început.

1. Zidirea

A fost adus mai întîi Meșterul care s-a mirat. „Așa ceva nu mi s-a dat să lucrez" și-a zis în sine. Apoi l-a strigat pe gardianul căruia el îi spunea Paznicul unu.

MEȘTERUL : Paznicule ! Hei, Paznicule unu !

PAZNICUL I : Ce vrei ?

MEȘTERUL : Inchide ușa. E frig în celula asta.

PAZNICUL I : Dacă ți-e frig ție, care zidești o fereastră numai cîteva ore, cum le-o fi ălora care stau în ea ani întregi ?

MEȘTERUL : De cînd mă știu, așa ceva nu mi s-a dat să lucrez.

PAZNICUL I : Adică ?

MEȘTERUL : Să astup ferestrele. Totdeauna mi s-a spus să construiesc ferestre, nu să le desființez. Ce crezi ca au de gînd ?

PAZNICUL I : Adică ?

MEȘTERUL : Ce vor cu fereastra?

PAZNICUL I : N-ai spus singur ? S-o desființezi !

MEȘTERUL : Bine,bine, dar de ce ?

PAZNICUL I : Să nu fugă.

MEȘTERUL : Cine să fugă ?

PAZNICUL I : Deținutul.

MEȘTERUL : Care dintre ei ? Dobre ?

PAZNICUL I : Dobre o să intre în pămînt. E bolnav grav.

MEȘTERUL : Atunci pentru cine pregătesc mormîntul ăsta ?

PAZNICUL I : Nu ți-am spus ? Pentru cel care-o să vină.

MEȘTERUL : Și de ce trebuie să astup fereastra ?

PAZNICUL I : Ei, tont mai ești ! Să nu fugă, omule !

MEȘTERUL : Să fugă de-aici ?

PAZNICUL I : De-aici.

MEȘTERUL : De-aici nici aerul nu iese.

PAZNICUL I : El ar fi ieșit.

MEȘTERUL : Care el ?

PAZNICUL I : Cel care-o să fie adus !

MEȘTERUL : Și cine-o să fie adus ?

PAZNICUL I : E greu de spus.

MEȘTERUL : Sau nu știi ?

PAZNICUL I : Ba știu.

MEȘTERUL : Atunci dă-i drumul. De ce nu spui ? Ori ți-e frică ?

PAZNICUL I : Mie ? De ce să-mi fie frică ?

MEȘTERUL : Atunci de ce nu spui? Cum îl cheamă ?

PAZNICUL I : În nici un fel.

MEȘTERUL : Am înțeles. Nu-i știi numele. Da' și eu sînt prost ! De unde să știe un paznic pe cine păzește ? Își pune el, e adevărat, țepușe sub ceafă, dar habar n-are de ce și pentru cine nu trebuie să doarmă !

PAZNICUL I : Eu știu.

MEȘTERUL : Cum îl cheamă ?

PAZNICUL I : Ți-am spus. În nici un fel. Ăsta n-are nume.

MEȘTERUL : Cum să nu aibă ?

PAZNICUL I : Așa. Ăsta nu-i om.

MEȘTERUL : Ei, asta-i bună ! Dar ce e ?

PAZNICUL I : Tigru.

MEȘTERUL : Nu lup ?

PAZNICUL I : Nu, nu, tigru. Pentru un lup nu te-ar fi pus să fi închis fereastra. Lupul n-are putere.

MEȘTERUL : Lupul ?

PAZNICUL I : Ai văzut vreodată un lup închis ? Eu am văzut. Ți-e și lehamite să te uiți la el. Zace toată ziua. Își pune botul pe labe și zace. Pe cînd tigrul ! Nu stă o clipă locului. Se plimbă încolo și-ncoace cu ochii aprinși. Într-o oră străbate toată pădurea din închipuirea lui. Hai, du-te la treaba ta ! Și umple mai bine căldarea cu mortar.

MEȘTERUL : Poată că nu-i tigru. Poate că-i vultur... (obsedat de idee strigă : „Poate că-i vultur", iar paznicul pare să nu înțeleagă).

PAZNICUL I : Ce-i cu el ?

MEȘTERUL : Poate că aici nu aduc un tigru ci un vultur. De asta m-au pus să astup fereastra ! Tigrul nu zboară !

PAZNICUL I : Crezi ?

MEȘTERUL : Altfel n-ar fi cerut să pun cărămizi și piatră în locul geamului. Tigrul n-are aripi. De fapt am auzit eu ceva despre vulturul ăsta.

PAZNICUL I : Ce-ai auzit ?

MEȘTERUL : Că nu-l poți închide. Că face și drege și drege și face și sparge pereții. Cu ciocul, cu ghearele... Își ia zborul. Tu crezi că-i în colivie, dar el a și ajuns în vîrful muntelui. Sînt niște cocoși care se urcă dimineața pe gard și bat din aripi de s-aude-n tot satul. Îi vezi apoi prin bătătură, orătănii ca toate celelalte, gîște și rațe. Vulturul își ia zborul pe tăcute.

PAZNICUL I (bănuitor) : Ai auzit ? De unde ? Ce fel de vultur ? Cine ți-a spus ?

MEȘTERUL : Tot un paznic. Dar nu ca tine.

PAZNICUL I : Dar cum ?

MEȘTERUL : Mai înțelegător. mai prietenos !

PAZNICUL I : Mă mir. Eu îi cunosc pe toți. Nici un paznic nu știe mai multe decît știu eu. Iar despre prietenie... Fiecare cu meseria lui. Și ce-ai mai auzit ?

MEȘTERUL : A trecut prin patru închisori. Și tot de-atîtea ori a evadat.

PAZNICUL I : Așa, zău ? Prea le știi pe toate ! Mai bine ți-ai vedea de treabă. (Devine, deodată aspru). Trebuie închis bine totul ! Totul ! Nici măcar gîndul să nu-i fugă de-aici !

MEȘTERUL : Eu pentru gînduri nu pot să fac nimic. (Își iese din fire). De ce nu-l impușcați ? Îl împușcați și gata ! Scapi de groază !

PAZNICUL I : Eu am ordin să-l păzesc.

MEȘTERUL : Păzește-l sănătos. Gata ! Am terminat ?

PAZNICUL I : Ce faci ? De ce iei scara ?

MEȘTERUL : Scara-i a mea !

PAZNICUL I: Stai, meștere. Încă n-ai terminat. Ia trage dumneata o sîrmă de aici acolo și de acolo aici.

MEȘTERUL : Păi... ce rost are ?

PAZNICUL I : Și agață de ea niște dinamite. Fiindcă eu sînt cal bătrîn și știu că după gînd fuge și trupul. Dar dinamita, cînd e la datorie, îi aruncă în aer și pe unul și pe celălalt...

MEȘTERUL : Eu sînt zidar. În viața mea n-am umblat cu dinamită. Vasăzică tot îți mai dă tîrcoale teama... Și eu care credeam...

PAZNICUL I : Ce credeai ?

MEȘTERUL : Nimic. Fiecare cu meseria lui, vorba dumitale. Dar să știi: n-ai dreptate !

VOCEA : Copacul s-a născut pe malul unui rîu. Nici-o suflare, nici-un zgomot nu s-a auzit în clipa aceea de naștere doar, uneori, murmurul stins al rîului sub gheață. (Vocea a intervenit, deodată, miraculos). Copacul a răsărit spre primăvară, cînd vulturii părăseau stîncile de jos, iar stolurile de păsări cîntătoare încă nu ajunseseră prin locurile acestea de sub munți. Așa încît, venirea lui pe lume fu învăluită de tristețe. Dar și de mari speranțe.

2. Tensiunea

PAZNICUL I : Am terminat, să trăiți, domnule director.

DIRECTORUL : Întocmai ?

PAZNICUL I : Întocmai, să trăiți ! Am pus și dinamită !

DIRECTORUL : Să fii atent !

PAZNICUL I (iese bătînd din călcîie) : Am înțeles, să trăiți !

INSPECTORUL (care tocmai intră): Ce-ai înțeles, mă ?

PAZNICUL I : Să trăiți, domnule inspector, am înțeles să ies !

INSPECTORUL (rîde puternic, multumit de eficacitatea jocului) : Nătărău mai e paznicul ăsta ! Directore, te felicit ! În sfîrșit, se pare că închisoarea ta este ceea ce eu am sperat dintotdeauna : o fortăreață !

DIRECTORUL : Mă simt onorat, domnule inspector.

INSPECTORUL : Vin de la ministru. Ei, bine, ai mii de felicitări. Îți dai seama ce forță ai devenit ? Mîine, poimîine...

DIRECTORUL : Domnule inspector, Goethe spunea că existența este o datorie. Eu aș adăuga cu permisiunea dumneavoastră : și datoria este o existență !

INSPECTORUL : Ce spui, domnule ? Mă uimești, directore ! Ascultă-mă (Inspectorul se așează pe canapea). Cîndva, în trecutul îndepărtat, regii îngrădeau o parte din golfurile mării făcînd niște bazine în care creșteau muraene, un fel de pești destul de curioși. Muraenele erau hrănite cu carne de om. Pentru asta se aruncau în „grădinile" mării sclavi, care în cîteva secunde erau sfîrtecați. Însă, o dată, s-a întîmplat ca unul dintre ei nu numai să scape teafăr, dar, mai mult decît atît, să și ucidă muraenele. În vremea aceea se socotea ceva foarte șic să se servească la o masă festivă muraene. De cînd cu ucigașul însă muraenele au început să putrezească pe fundul golfului, iar pe masa regelui să fie aduse niște știuci ordinare.

DIRECTORUL (rîde zgomotos ca după un banc bun) : Ha ! Ha ! Ha !

INSPECTORUL : N-am terminat...

DIRECTORUL (brusc, sobru) : Iertați-mă, domnule inspector...

INSPECTORUL : „Ce-i cu știucile astea ?" se întrebau mesenii revoltați. Firește, ucigașul a fost prins. Ar fi fost simplu să-și fi primit pedeapsa. Dar s-a constatat mai tîrziu că el singur n-a putut ucide delicioasele făpturi. Deci, criminalul primea ajutor de la ceilalți sclavi.

DIRECTORUL : Formidabil ! Chiar așa ?

INSPECTORUL : Povestea asta a spus-o acum două ore ministrul.

DIRECTORUL (cutremurat) : Domnul ministru ?

INSPECTORUL : Chiar el.

DIRECTORUL : Totuși, iertați-mă, domnule inspector, dar nu înțeleg... Ce trebuie să pricep eu din toate astea ?

INSPECTORUL : Morala este cît se poate de limpede : comunistul ăsta n-ar fi putut să evadeze de patru ori fără să fi fost ajutat de complicii lui. Dar tot atît de limpede este și faptul că nici complicii n-ar putea face nimic fără el. Nici măcar să dea foc la o șură de paie. Așadar, deținerea lui într-un loc sigur i-ar face pe ceilalți să dea din colț în colț, să-i caute disperați celula și numai bine să ne cada, unul cîte unul, doi cîte doi, mă rog, grup după grup, în laț.

DIRECTORUL : Deci, dintr-o certitudine unică, putem face un lanț de convingeri.

INSPECTORUL : Exact. Înțelegi acum de ce însuși ministrul îți trimite salutari ?

DIRECTORUL : Sînt sincer flatat. Îmi voi face pînă la capăt datoria.

INSPECTORUL : Nici nu ai altă soluție !

DIRECTORUL : V-am apreciat totdeauna realismul cu care vedeți lucrurile. Aveți perfectă dreptate. Un coniac ?

INSPECTORUL : Ascultă, directore. Voiam să-ți mai spun o parabolă, dar timpul e scurt. Noroc ! Îți atrag atenția asupra următorului lucru : cu acest prilej ai putea s-ajungi director general...

DIRECTORUL (profund tulburat) : Domnule inspector, v-aș rămîne...

INSPECTORUL : ...sau s-ar putea foarte simplu să intri dumneata în celulă. Ori poate și mai rău. Sper că mă înțelegi. Mă înțelegi ?

DIRECTORUL : Ce pot să fac ?

INSPECTORUL : Să fii cu ochii în patru. Individul e periculos Dar ce spun eu ? E deosebit de periculos ! Cum e celula ?

DIRECTORUL (voind parcă să se încurajeze pe el însuși) : Nici cu un berbece n-ai putea s-o clatini.

INSPECTORUL : La cea mai mică încercare . . .

DIRECTORUL : ...îl impușc !

INSPECTORUL (brusc încordat) : Să nu faci asta ! Ministrul s-ar supăra. Exemplarul trebuie păstrat. Cu el... Ți-aș mai spune că există prin junglă o specie care atrage... Dar, fără parabole. Mai curînd gîndește-te la o capcană. Sau nu ! La o soluție cu care să prind tăunii... Fiindcă noi trebuie să ne ocupăm și de ceilalți. Sigur, căpetenia ne interesează cel mai mult, dar de ce ? Te-ai întrebat dumneata, vreodată, de ce ? Că doar n-are în el mai multă putere decît are un om, să zicem, chiar genial. Din toate punctele de vedere viziune, forță de atracție, ba chiar și forță fizică ! Da ! pe noi tocmai acest lucru ne interesează : pe cine atrage el ? Gloata ? Aș ! Să te duci la circ. Să vezi dresorul. El nu lucrează decît cu una dintre fiare. Să zicem cu leul roșcat. Se uită în ochii lui și-l hipnotizează. Și roșcatul se întoarce spre leul celălalt. Și leul celălalt îl sfredelește cu săgețile din priviri pe cel de lîngă el. Și cel de lîngă el, pe celălalt de lîngă el, și celălalt de lîngă el pe celălalt de lîngă el... Și tot așa... De asta ne trebuie nouă leul cel roșcat. Adică, de asta ne trebuie nouă căpetenia ! Dar, cum am spus... fără parabole ! Ai înțeles acum, directore ?

DIRECTORUL (rîde, iluminat) : Nici o grijă... O să-i aruncăm pe gratii și niște cățel cu picioarele zdrobite să se zbată și să se zvîrcolească pînă l-or înnebuni. Mai beți un coniac ?

INSPECTORUL (categoric) : Nu ! Eu n-am glumit. Îți atrag atenția în modul cel mai serios !

DIRECTORUL (care nu pricepe) : Nu înțeleg...

INSPECTORUL (pe ton poruncitor) : Nici măcar o unghie să nu-i fie smulsă ! Am spus : nici măcar o unghie ! Exemplarul trebuie păstrat intact : Ministrul are cu el o afacere specială. Îl păziți și-atîta tot. Nimeni să nu se atingă de el. Fără niciun exces de zel. S-a înțeles ?

DIRECTORUL : Îmi voi face pînă la capăt datoria, domnule inspector.

INSPECTORUL : Am mai auzit asta.

DIRECTORUL : Numai că... aș dori...

INSPECTORUL : Spune. Nu te sfii. Spune acum ! A, uitasem : să-mi spui acum totul ! Cere-mi, zi-i, cere-mi intervenții... Dar acum ! Acum pe loc ! Altădată n-o să te mai pot ajuta cu nimic. Uite, o dată un cocostîrc, stînd pe marginea lacului și uitîndu-se el după broaște. . . Dar, fără parabole ! Ori acum, ori niciodată. Spune-mi !

DIRECTORUL (bîlbîindu-se) : Cînd o să-l aducă ?

INSPECTORUL (iarăși cu un ton categoric) : Ai să afli la timpul oportun. Și încă odată îți repet : **evadarea ! Suprim-o ! Veghează-o ! Anuleaz-o** înainte de a fi gîndită ! Salve ! Nu-ți urez „Somn ușor", fiindcă acum nu e bine să dormi !

DIRECTORUL (care a rămas cu gura căscată) : Îmi dau seama. Cum să nu-mi dau ? (Apasă pe butonul soneriei). La timpul oportun ! Cînd dracu' e timpul ăsta oportun ? Simt cum mi se ridică tensiunea. (Apasă din nou pe butonul soneriei). Ce dracu' înseamnă și tensiunea asta ? Din ce provine ea ? De ce urcă ? De ce scade ? Cine-ar putea să-mi spună mie exact ce-i cu corpul ăsta omenesc ? Și de ce nu-și văd comuniștii ăștia de alte treburi ? Și cum să nu mă ating eu nici măcar de o unghie a roșcatului care-mi ridică mie sîngele în cap ? (Apasă pe butonul soneriei). Cînd eu n-aș avea nimic cu ei, dacă ei și-ar vedea de alte treburi ?! Nu mi-aș vedea eu liniștit de închisoarea mea, dacă ei și-ar vedea de alte treburi ? Ce-mi trebuie mie exemplare de care să nu mă pot atinge ? De ce nu sînt eu lăsat în pace să stîrpesc pe loc exemplarele astea ? (Apăsă din nou pe sonerie). Că dacă n-ar fi exemplarele astea, nu mi-aș vedea eu liniștit de pușcăria mea ? (Apasă pe sonerie, dar abia acum își dă seama că presupusul buton era capacul sticlei de coniac. În sfîrșit, apasă pe butonul soneriei).

VOCEA : Copacul crescu repede ; după numai cîteva săptămîni arăta cît un om de statură mijlocie. Lua acum cunoștință de lucruri, de viață, văzuse fluturii și soarele și iarba tînără care trăgea spre el. Cel mai mult însă fu încîntat de rîu : apa rostogolită alergînd mereu. De unde venea ? Desigur, ca și el, din pămînt. Izbucnise ca și el, undeva, într-un loc nebănuit, dar spre deosebire de el, se pusese pe o fugă nebună de-a latul cîmpiei. Unde se ducea ?

3. Nedumerirea

PAZNICUL I : La ordin, să trăiți !

DIRECTORUL : Spune-mi, crezi că o să poată evada ?

PAZNICUL I : De unde ?

DIRECTORUL : O să poată sparge pereții ?

PAZNICUL I : Cu ce ?

DIRECTORUL : Dublăm paza. Ține minte : la celula cea nouă paza să fie dublată !

PAZNICUL I : Am înțeles, domnule colonel. De cînd ?

DIRECTORUL : Cum, de cînd ? De cînd o sa fie adus !

PAZNICUL I : Și cînd o să fie adus ?

DIRECTORUL : La momentul oportun.

PAZNICUL : Cînd, dacă-mi permiteți să înțeleg și eu?

DIRECTORUL (calm) : Măi, căprar nenorocit ! N-ai tu nevoie să știi asta. Dacă n-ai înțeles nici măcar atîta lucru, taci dracului din gură. Un singur lucru ești dator să pricepi : ne trebuie o apărare dublă. Tu și încă unul. Înarmați pînă în dinți ! Și cu ochii holbați. Dar să nu cumva să tragi că te împușc pe loc. Totul e să stai de veghe. Să nu se miște nici frunza de plop. Cum o să-l aducă, n-ai zi, n-ai noapte. Pe burtă să-mi stai în fața celulei. Lasă-ți un locșor prin care să-l vezi. . . Să-l urmărești moment cu moment. Nici cînd sforăie să nu-l crezi că doarme. Încrederea e pericolul numărul unu pentru meseria ta. Cum te-ncrezi în ceva, te-ai dat de-a berbeleacul. Și eu nu te ajut. Dimpotrivă : Îți dau încă un picior în fund să-ți frîngi gîtul în prăpastie. Îți faci la ferăstruică, o scară. . .

PAZNICUL I : Dar, domnule colonel, ferăstruica, din ordinul dumneavoastră. . .

DIRECTORUL (amintindu-și) : A, da ! E bine-așa. Să nu aibă decît gratiile de sus, ca să respire. Încolo nimic. Doar cît să trăiască. Auzi ? Doar cît să nu moară. Încolo, să-l ia dracu' ! Poate să-și piardă și mințile. Pe mine nu mă interesează mințile lui. Dar nu cumva să-l lovești ! Să nu-l atingă nimeni cu nimic. Să înnebunească dar trupul să-i rămînă nevătămat. Asta e ordinul ! Nici un fir de păr să nu-i fie clintit !

PAZNICUL I : Domnule colonel, îmi permiteți... Eu am auzit că-i comunist. Am auzit că...

DIRECTORUL : Da' tu ce credeai ?

PAZNICUL I : Păi, dacă-i comunist, de ce să nu-l lovesc ? Că dumneavoastră, pînă acum. .

DIRECTORUL (enervat) : Măi, căprar nenorocit, tu faci anchetă cu mine ? Păi, tu n-ai aflat mă de ăla care omora muraenele ? Tu nu știi, mă, că îmblînzitorul nu lucrează decît cu un singur leu, cu un leu roșcat, și leul ăla. . . Tu n-ai auzit, mă, ce-a spus domnul ministru ? Cum îmi pui tu, mă, întrebări dacă nu știi nici atîta lucru că sînt comuniști și comuniști ? Ți-am spus eu să nu dai în alții ? Te-am ținut eu de rău să nu-l izbești pe care ai fi vrut tu ? Da' acum, uite, îți atrag atenția : nici o unghie să nu i se smulgă. Răspunzi cu capul. Ai înțeles ? Și mai e ceva : să nu afle nimeni pe cine-am închis acolo. Nimeni, auzi ?

PAZNICUL I : Am înțeles, să trăiți. (Iese din biroul directorul închisorii profund nedumerit).

VOCEA : Rîul alerga asemeni unui cal și numai în cîte o vîltoare se învîrtea pe loc, dar niciodată nu se oprea definitiv. Erau în față-i fel de fel de rădăcini întortocheate și rîul se izbea de ele și se răsucea odată cu ele alipindu-se parcă ființei lor, ca apoi să se desprindă și să alunece, pe nesimțite, înspre zarea depărtată printre coloanele orizontale ale luncii despicate. În vremea asta copacul crescuse înalt și îl urmărea pe sub ramuri pînă la orizont, acolo unde se întrupau neîncetat mii de stele și își croi drumul tot mai mult în sus, spre treptele verticale și tot mai înalte ale visului posibil.

4. Explozia

PAZNICUL I : (În fața celulei vorbește cu deținutul cel tînăr): Deh, ce să-i faci ! Se mai întîmplă ! Oricare dintre noi puteam fi în locul tău. Că nici noi nu sîntem. . . Da' ce să-ți povestesc eu cum e cu roata lumii. Tu știi mult mai bine. Ai grijă numai : nu încerca să evadezi. N-ai nici o șansă. Iar eu cum o să încerci, trag ! Că eu țin în primul rînd la viața mea. Că n-oi fi zmintit să te las să fugi și să mă împuște pe mine ! Îți spun de-acum să nu zici că aș fi criminal : cum faci o mișcare, cum trag !

PAZNICUL II (se apropie de Paznicul I) : Ce-i ?

PAZNICUL I : Tu îl vezi în celulă ?

PAZNICUL II : (se apleacă și se uită atent pe o fisură de mărimea unei monede, anume făcută în scopul unei mai bune supravegheri) : Da, parcă-l văd acolo, în colț.

PAZNICUL I : Și eu îl văd. Îl văd și nu-l văd. Că el e aici ca un duh. Ca o nălucă. Îi auzi doar răsuflarea. Și filfîitul aripilor. . .

PAZNICUL II : Ce fel de aripi ?

PAZNICUL I (rîde silit) : Păi, așa zicea Meșterul. Că e vultur. Că nu-i om ca toți oamenii. . .

PAZNICUL II : Sst ! (atmosferă neliniștitoare, apoi în depărtare se aude o explozie. Sună prelung telefonul în biroul Directorului. Prin curte se aud pași repezi, urmați de sirena alarmei).

DIRECTORUL : Alb ! (vorbește precipitat, speriat, nesigur și uluit) Imposibil, domnule inspector ! Păi. . . e imposibil ! Dar asta n-o putea face el c-o dinamită. Mai ales că și el și dinamita sînt la locurile lor. În două minute ! (Sunetul strident al soneriei). Imediat ! Invenții și imaginații, domnule inspector !

PAZNICUL I (intră) : La ordin, să trăiți !

DIRECTORUL : Apropie-te ! Unde-i comunistul ?

PAZNICUL I : În celulă, domnule colonel, unde să fie ?

DIRECTORUL : Ești sigur ?

PAZNICUL I : Păi. . . sigur că sînt, domnule colonel.

DIRECTORUL : Bine ! Fă-ți datoria ! Șterge-o ! Răspunzi cu capul ! (Ridică podul palmei de pe receptor). Da ! Da ! Se aude, domnule inspector ! Așa cum am spus : și el și dinamita sînt la locurile lor. Am înțelees ! (Lasă receptorul în furcă) Afurisită muncă ! Nu se mai liniștește ! Ochii ăștia. . . Parcă eu aș sta în celule, nu ei ! (Bea un pahar cu coniac). Vasăzică îmblînzitorul nu lucrează cu toți leii deodată ! Interesant ! Foarte intresant. Iei, vasăzică, unul. . . (Vrea să pună capacul la sticlă, dar apasă pe butonul soneriei).

PAZNICUL I : La ordin, domnule colonel !

DIRECTORUL (uluit) : De ce nu-ți vezi, mă, de misiune ? Ai gărgăuni în căpățînă ? Cine te-a chemat ? Marș de-aici !

PAZNICUL I : Am înțelees, să trăiți.

DIRECTORUL : Trebuie să mă culc. . . Să mă odihnesc. . . N-o să mă omorîți voi. . . Scap eu și de asta ! Și pe urmă, le scot eu unghiile la toți !

VOCEA : Învîrtindu-se, pămîntul rotea cu el fluvii și copaci și mistrii și găleți. Zidarilor li s-a poruncit să ia apă și nisip să facă mortar și cărămizi și să le pună unele peste altele înălțînd ziduri de 10, de 20, de 100 de metri. Și mii de ani zidarii au pus cărămizi peste cărămizi, lipindu-le cu ciamur. Și veneau antreprenorii de zidari și spuneau : „Aici mai trebuie un zid !" și zidarii făceau și zidul acela. O cărămidă însemna pentru ei a 100-a parte dintr-o pîine și ei uneau într-o zi, între ele, atîtea cărămizi cîtă pîine le trebuia într-o zi lor și familiilor lor. Și au luat cu ei femeile și copiii să așeze împreună cărămizile și, uneori, de foame, copiii mîncau cărămidă. . .

(Vocea e întreruptă de o explozie, dincolo de închisoare. Pare să nu existe nici o îndoială că Deținutul cel tînăr a evadat, într-adevăr. Directorul sare de pe canapea. Telefonul zbîrnîie necontenit).

DIRECTORUL : Ce e ? Ce s-a întîmplat? (În receptor se aude o voce nazală) : „Deținutul cu numărul 16 a fost văzut la uzina de război !" Allo ! Allo ! „Deținutul cu numărul 16 a fost văzut la uzina de război !" (Directorul ridică receptorul). Penitenciarul ! Allo ! Aici directorul. . . (În receptor se repetă) : „Deținutul cu numărul 16 a fost văzut la uzina de război !" (Directorul lasă receptorul în furcă). Invenții și imaginații ! Cine dracu' se ține de minciuni ? (O altă explozie, mai puternică decît prima. Sună telefonul. De astădată la telefon e Inspectorul). Totul e în ordine, domnule inspector. Leul e la locul lui. (Pune palma pe receptor și apasă pe butonul soneriei). Ce i-a găsit pe toți în noaptea asta ? (Intră Paznicul).

PAZNICUL II : La ordinul dumneavoastră, să trăiți !

DIRECTORUL : Unde-i Roșcatul ? Unde-i leul ? Deținutul, mă, soldat nenorocit ! Deținutul de la 16 ! De la celula care-o păzești ? Comunistul, idiotule ?! Unde este ?

PAZNICUL II : În celulă, domnule colonel.

DIRECTORUL : Ești sigur ? Ai controlat ? Du-te ! Du-te repede și raportează-mi ! Du-te ! Du-te și vino și spune-mi dacă este sau nu este în celulă !

VOCEA : Totul s-a petrecut într-o noapte și nu s-a putut bănui de ce se cumpăra atîta smoală. Pînă și spărgătorii de bănci își lăsaseră meseria și se apucaseră să facă afaceri cu smoală. Un negustor cu mîinile albe aflînd substratul se înfioră de groază, dar, în cele din urmă, își spuse că negustoria e negustorie și alergă, în cămașă de noapte, să vîndă și el smoală. În tîrguri se aprinseră felinarele și începu, pe șoptite, tocmeala. Cu spinările, cu căruțele, cu trenurile, cu vapoarele, de pretutindeni soseau la înaltul comandament al smoa-

lei încărcături cu smoală. Se scoase smoală din toate ungherele pămîntului, șoselele rămaseră, la ziuă, despuiate de bitum, se luă smoala de pe cartoanele caselor, toată smoala din lume fu strînsă la înaltul comandament al smoalei. Smoala se ridica în movile, apoi în mari piramide și mii de contabili fură scoși din așternuturi și duși în birouri de sîrmă ghimpată să țină socoteala smoalei. Smoala deveni în acele ore negre principalul obiect de cercetare al chimiștilor în uniformă ; ideologi ieșiți din scorburi îi explicară esența filosofică, smoala era acum idee, scop, început și sfîrșit al tuturor lucrurilor. Copacii, sticlele, brînza, muzicuțele de gură, căștile de pe cap, siringile — totul se explica acum prin existența smoalei. Întregul glob pămîntesc intră, pentru o noapte, în era smoalei : în apă, pe uscat, în văzduh domina smoala, cu umbra ei lățită de calcani puși unul lîngă altul și luna fu acoperită de nori de smoală și aerul era acum de smoală. Spre dimineață, la înaltul comandament al smoalei se făcu apelul. Vînzătorii de smoală erau acolo cu urechile lungite și goale ca niște tuburi, gata să sugă pînă-n creieri fiecare ordin. Ei erau acum ofițeri cu epoleți de smoală și purtau, alături de pistoale, bidinele și căldări cu smoală topită cu care unseră pămîntul, tîrîndu-se repede, să nu-i apuce soarele, înainte de a-i da foc. La ora 6 căzură în oceanul pe care ochii lor de smoală nu-l putuseră vedea.

5. Evadarea

PREOTUL : Dumnezeu să te aibă în pază.

DIRECTORUL : Ia loc, părinte ! Un moment, să termin cu ministerul. Allo ! Allo ! Da... (Intră Paznicul).

PAZNICUL II : Domnule colonel, deținutul e în celulă !

DIRECTORUL (înviorat dintr-odată) : Da ? Da ! Totul e în ordine, domnule inspector ! Cum o să evadeze ? Imposibil ! Sigur că da ! Bineînțeles ! Exact. Așa cum am spus, Bastilia, domnule inspector ! Nu, nu ! Fără să cadă ! Nu cade nimic, domnule inspector. Știu. Muraenele. Da, da, leul roșcat... Exact, domnule inspector. Păi cum o să uit ? Un cuvînt de-al dumneavoastră îl țin minte toată viața. Am înțeles, fără parabole ! Datoria și-atît ! Exact, domnule inspector ! (Închide telefonul). De, părinte, ce să le fac ? Ieși, măi, gardianule ! Și fii atent : ochii cît ceapa !

PREOTUL : Am auzit că pe unul l-ați zidit în perete...

DIRECTORUL (iscoditor) : Ce spui, părinte ? Văd că le știi pe toate ! Și de unde-ai aflat sfinția ta acest secret al nostru ? A, iartă-mă, părinte, uitasem că pentru sfinția ta nu există taine...

PREOTUL : Mai trăiește ?

DIRECTORUL : Cine părinte ?

PREOTUL : Cel pe care l-ați zidit ?

DIRECTORUL : Eu, părinte, mă știi, rareori invit pe cineva la mine. Dar cînd îl invit... Dumneata știi că și eu cred în Dumnezeu. Și cum Dumnezeu ne pretinde să-l prețuim, tot așa vreau să fiu și eu respectat...

PREOTUL : Eu am venit pentru condamnat. De două zile încerc să vă spun. Să-și vadă frații... Măcar atît... M-a rugat. Și eu i-am promis că o să acceptați. Are trei frați...

DIRECTORUL : Lasă-mă părinte cu frații lui. N-are numai trei...

PREOTUL : Oricărui condamnat i se respectă dorința cea din urmă. Frații sînt jos. În sat. Ar putea veni într-o clipită.

DIRECTORUL : Să-și aleagă altceva... Nu pot. Înțelege-mă și pe mine, părinte. Ce să le fac eu ? Vremurile-s tulburi și nu ne mai putem ocupa de dorințele noastre, d-apoi de-ale altora ! Și-apoi, hai să fim sinceri : azi orice dorință ți se pare că-i ultima, zău așa ! Dacă nu-i vede ce pierde ? S-or întîlni ei cîndva, că n-o să spuneți că nu există și lumea cealaltă ?

PREOTUL : O să vă bată Dumnezeu, căci nesocotiți legile străbune !

DIRECTORUL : Mai bine Dumnezeu, decît ministrul. (Se aude o împușcătură, apoi alta. Se lasă liniștea). De altfel, acum mi-e teamă că nu mai pot deloc, da' chiar deloc să-ți împlinesc, părinte, rugămintea... (se uită la ceas). M-ai găsit prea tîrziu. Nu-i vina mea. Vorba dumitale : Dumnezeu să-l ierte !...

PREOTUL : Dumnezeu să-l ierte, și pe dumneata ! (Trîntește ușa).

DIRECTORUL (își toarnă coniac) : Măcar acum merit să nu mai fiu deranjat !

VOCEA : A fost odată un sat care trăia sub pămînt. Numaii hornurile caselor ieșeau în afară ca niște cruci într-un cimitir. Satul era lung și răsfirat. Ulițele se întretăiau în întuneric și trecînd unii pe lîngă alții păreau niște arbori pe roți. Întreaga lor mișcare se făcea în repetata mișcare a anotimpurilor care...

DIRECTORUL (agitat) : Liniște ! Liniște ! Să nu mai aud o vorbă. Una singură să nu mai aud ! Hei, gardieni, aduceți-l ! (Se suprapun zgomote întretăiate de țipetele Directorului). Aduceți-l o dată !

PAZNICUL (în șoaptă) : Să fii atent. Să nu fugă de sub escortă.

PAZNICUL II : Eu trag.

PAZNICUL I : Nu. E ordin să nu fie atins !

PAZNICUL II : La picioare. Am să trag la picioare !

PAZNICUL I : Nu. Nici o zgîrietură !

PAZNICUL II : Pe celălalt l-au împușcat, iar pe ăsta nici să-l biciuesc n-am voie ? Nu pricep nimic !

PAZNICUL I : Nici nu trebuie. Și nici n-ai de ce să întrebi. Eu l-am întrebat ceva pe colonel și era cît pe-aci să m-aleg cu o pedeapsă.

PAZNICUL II : Atunci, nu întreb, dar execut ! Îi trag mai întîi cincizeci de nuiele la tălpi. Să fim siguri că nu ne scapă.

PAZNICUL I : La cincizeci de nuiele, omul cade în nesimțire. La o sută se umflă. La două sute plesnește inima.

PAZNICUL II : Ei, vezi ? Nu riscăm nimic. Îl ducem la director în spinare și pînă acolo își revine.

PAZNICUL I : Nu se poate. Inima plesnește și la cincizeci de nuiele, cînd e vorba să ai ghinion. Și pe noi asta ne paște : ghinionul. Mai bine îl legăm în lanțuri și la mîini și la picioare. Dacă n-ar trebui să nu ne atingem de el nu mi-aș face eu griji. Fuge ? N-are cum să iasă din curtea închisorii ferecat în lanțuri și cu noi alături !

DIRECTORUL : Aici ! Aici în birou ! (Țipă la Deținutul cel tînăr). Unde-ai fost ? Vorbește ?

DEȚINUTUL (Își zornăie lanțurile, fără să scoată o vorbă).

DIRECTORUL : Cum ai ieșit de-aici ? Unde-s dinamitele ?

PAZNICUL I : Domnule colonel, raportez : dinamitele sînt la locul lor, iar deținutul n-a ieșit nicăieri. Noi l-am scos acum pentru prima dată din celulă la ordinul dumneavoastră. Și l-am adus aici așa cum ați ordonat !

DIRECTORUL : Cine a aruncat în aer uzina de război ? Cine a condus acțiunea ? Vorbește roșcat nenorocit !

PAZNICUL II : Domnule colonel, să bag cleștele în foc ?

DIRECTORUL : Duceți-l în camera de-alături ! Păziți-l amîndoi !

PAZNICII : Am înțeles, domnule colonel. (Lanțurile zornăie amenințător).

DIRECTORUL : A dracului noapte. Parc-ar fi de-un an ! De doi ! De cinci ! Asta trebuie împușcat ! Cum dracu ! să-l conving pe inspector ! Cum să-l fac să înțeleagă că n-a ieșit din celulă, dar cu toate astea acțiunea a avut loc !? Trebuie să mă gîndesc ! Am nevoie de liniște ! (Mai bea un pahar cu coniac). Asta poate-i de ăia... Cum dracu' le zice ? Comandă prin telepatie ! (Deodată se aude o explozie extrem de puternică. Directorul țîșnește disperat spre camera de-alături. Ușa ei e larg deschisă și se leagănă într-o parte și în alta ca și cînd chiar în clipa aceea ar fi ieșit de acolo cineva. Directorul țipă cu o voce încărcată de spaimă). Unde ești ? Unde sînteți ? Nu văd nimic ! E ceață ! Ce se întîmplă !? A evadat ! Unde sînt paznicii ? Ce se întîmplă aici ? (Ușa continuă să scîrțîie. O trîntește nervos). Nemaipomenit ! Nu se poate ! L-a ajutat cineva ! Poate chiar paznicii ! Să mă conving !? De ce ? De cine ? (Îngrozit, directorul aleargă înapoi spre biroul său. Nu vede pe nimeni. Formează numărul la aparatul telefonic). Allo ! Direcția generală ? Allo ! Domnu' inspector ? Ați avut dreptate! A evadat ! Da, da ! Celula e goală ! Paznicii ? Dracu' să-i ia ! Nu-s nicăieri... Parcă nici n-ar fi existat. Nu știu, nu știu cum s-a întîmplat. (Un scîrțîit lent la ușă).

PAZNICUL I (țipînd) : Domnule colonel, sîntem aici ! Sîntem aici domnule colonel. Aici !

DIRECTORUL (nu-l aude) : Allo ! Da, domnule ministru ! A evadat ! Am înțeles, domnule ministru... Așteptați ? Da, da verific. (Prin receptorul căzut se aude vocea ministrului : „Curtea marțială o să te mănînce ! Paznic de ciori“ !).

PAZNICUL I (în șoaptă) : Domnule colonel... Domnule director... Deținutul e aici ! E aici ! Nu-l vedeți ? Domnule colonel, n-a evadat nimeni. L-am legat aici, la podea. Uitați-l ! Domnule director, nu-l vedeți ?

DIRECTORUL (cu glas pierdut) : A, da... E aici... A venit... (tresărind brusc). E aici ? A venit ? (Încearcă să-și dea seama ce s-a petrecut : a aruncat în aer turnătoria fabricii de război și s-a întors ? Apoi calea ferată... apoi cantonul și podul... Apoi... Se lasă pe canapea). Dacă n-aș avea ordinul ăsta ! (Se ridică brusc). Am să te împușc ! Auzi ? Am să te împușc. O să vadă și ministrul că n-ai reușit. Că te-am prins ! Că ai fugit da' eu te-am ajuns ! Te-am ajuns din urmă, leule roșcat. Și-acum plătești cu viața. Am fost mai puternic, dar n-am avut ce face ! Trebuia să te împușc. Decît ei pe mine... Nenorocitule, n-ai nici o scăpare ! Înțelegi ? Te împușc și te predau mort. E singura sansă pe care pot s-o am. Ți-ar conveni să fiu eu în locul tău ! Ridică-te !

PAZNICUL I : Nu ! Nu scoateți pistolul ! Domnule colonel, auziți ? Nu trageți ! Vă rog ! Domnule colonel, n-a fugit nicăieri ! Eram aici ! Domnule...

DIRECTORUL (se luptă cu paznicul) : Îți ordon să iei mîna !

PAZNICUL : Domnule colonel...

DIRECTORUL : Caporal ! Îți ordon ! Sus mîinile ! (se aude o detunătură de armă).

PAZNICUL I : Domnule colonel...

DIRECTORUL : Nemernicule (Sfîrșit). M-ai omorît !

PAZNICUL II (intră repede) : Ce s-a întîmplat ? Cine-a tras ? Ce-i cu directorul ? Ce-ai avut cu șeful ?

PAZNICUL I : N-ai văzut ? Directorul s-a sinucis !

PAZNICUL II : Tu ai tras !

PAZNICUL I : Trebuie să fii nebun. Poate tu l-ai împușcat !

PAZNICUL II : Eu ? Nici n-am gloanțe-n armă !

PAZNICUL I : Ei, nu mai spune ? Asa păzeai tu ? Așa-ți făceai tu datoria ? Cine te-ar crede ? Nu-ți dai seama c-ai să fii condamnat pe loc la moarte ?

PAZNICUL II (cu vocea potolită) : Acum ai s-o pătești !

PAZNICUL I : S-a împușcat singur. Dar de pătit, o s-o pățim amîndoi.

PAZNICUL II : Eu n-am de ce ? Nu mă tem.

PAZNICUL I : Dacă vrei să te cred, desfă-i lanțurile. Privește-l.

PAZNICUL II : Vorbesti serios ?

PAZNICUL I : Așa trebuie să facem. (Zgomot de cătușe desferecate). Omule, trebuie să fugi ! Tu care taci

(continuare în pagina 12)

patriei, partidului — cinstire

membrii partidului comunist român

Noi sîntem cuvintele
Partidului Comunist Român.

Spunem istorie,
facem istorie,
scriem istorie.

Partea nemuritoare din noi
e o șuviță de sînge în univers.

Vasile MIHĂIESCU

țara în august

E ca de aur țara și vara e fierbinte
În miezu-acestui an sărbătorit.
Ca un torent, țișnind din marele șuvoi,
Ni-s gîndurile spre ținere de minte
Pentru acum, pentru apoi !
Pe-aici, pe-aceste plaiuri românești
Pe unde fiecare loc, răscolitor
Ne amintește de străbuni,
Cetățile de-un alb scînteietor
Își reazămă de stele fruntea !
În drumul nostru bărbătesc și drept
Rodim în puritatea marilor idei
Și, de aceea, lîngă tine, părinte înțelept
Pulseaz-o inimă și-o singură suflare !
Și țara-i ca de aur și vara e fierbinte
În miezu-acestui an hotărîtor
Iar noi, sub steagul tău biruitor,
Ca un torent din marele șuvoi
Rodim necontenit, pentru acum, pentru apoi !

în arborele marelui stindard

Eu cred în oamenii aceștia de rînd
Ce nu adorm ușor, prinzîndu-i zorii
Cu ochii lor albaștri și adînci, alunecînd
În lumea subterană a țițeiului, sondorii ;
Cu brațe ca de criță și prietenoasă noapte
Minerii din pădurea cu haine-ntunecate.
Cred în mulțimea celor de pe-ogoare,
Urcînd în plante seve și răcoare.
Cred în poporul meu și cresc și ard
În arborele marelui stindard !

te prețuim

Rodim în arbori și-n ideile de foc,
Aici, între Carpații culmilor de taur
Și pînă-n liniștea cimpiilor unde, cuprinse-n joc,
Valsează dropii mari, de aur.
Gînd lîngă gînd, sub steagul tău cutezător partid
Și lîngă stema ta, cinstita noastră vatră,
Într-o unire ca de foc și piatră
Ne-mbărbătăm cînd ni-i urcușul greu.
Te prețuim cu miile de tone de metal
Din șerpii focului nestins de la Galați și Hunedoara,
Cu fiecare șarjă de furnal,
Cu albele cetăți din toată țara.
Rodim în lanurile treze sub zăpezi
Și-n limpezimea gîndului înaripat
Pentru a cărui puritate tu veghezi
Neînfricatul meu partid, partid bărbat !

George DAMIAN

cîntec pentru părinți

Treziți-vă și ascultați cum îmi trec pasul
Prin cîmpia înroșită de maci
Că-mi singeră gleznele
Ca-ntr-un poem împușcat.

Tata mă cheamă dintr-un capăt de frunză
E marea lui libertate
De os cu pămîntul pe gură

Ceea ce vedeți sînt semințele
Morților umblînd
Prin somnul țărînii dintre două războaie

Voi auziți-i doar cîntecul
Cînd roua se-aprinde în purpura zilei
Din o mie de ochi neodihniți
Partea lor de glorie
Această flacără a dimineții fiind.

O, bucurați-vă !

sămînța sărbătorii

Cît soare poate să-ncapă ochiul meu
Din această poveste în care mă pierd
Ca-ntr-o poiană cu coasa uitată
Cît de cuminte coboară gîndul dinspre
Poarta de-acasă precum un paznic
La candela verii ce pîinea
Și-o împarte între eresuri
Și floarea ferestrei !

Dar ce îmi poți spune despre masa-nstelată
În frunze amare și o limbă de mierlă
Oprită pe ora copacului ?
Bănuiește unde
Crește cuibul ciocîrliei !

Cîntecul trece prin lacrima mamei
Abur preadulce cînd grîul
Se coace și sufletu-l vindecă.

Bătrînii mei n-or să-l mai găsească
Și eu într-acolo mă voi pierde
Să vi-l aduc
Să-i auziți sămînța sărbătorii.

Ion BELDEANU

lucrul solar

Pretutindeni zborul devine în patrie,
pretutindeni aripa se face gînd,
silfii coboară-n secundele grîului
semn pe mîinile noastre curgînd,

pretutindeni e numai rostire —
apa-n cristalele ochiului meu,
nu mai încape eternu-n pupile
la revărsarea luminii mereu,

pretutindeni se conjugă în lucruri
ca o neliniște în început
lamura zilei fecunde,
pretutindeni inima soarelui-n rut,

pretutindeni zborul se divide în cîntec,
patria se înalță-n zenit,
o, pasărea poartă etern în pupile
lucru solar nesfîrșit-nesfîrșit.

această vară curgînd

Zorii sînt respirația numelui
în această vară în care roșu
înseamnă eternul,

o, viul peste colinele ulcerate de seceri
cheamă în noi însemnate petreceri,

vom veni să ne prindem la nunțile soarelui
cu mîinile sărbătorite de lume,
cu ochii bucurați de lumină,
cu părul fluturat în secundele vinului,
cu sîngele purificat de trecerea noastră
prin Nume,

o, viul peste colinele ulcerate de seceri
și zorii plutind
peste limpiditatea făpturii,

din fîntînile Tale curgînd
această vară în care roșu înseamnă eternul.

Vasile POPA

hotar solar

O, patrie, ce limpezimi închide
Sub leagănul semințelor, izvorul ;
Coboară-n oasele pămîntului cu dorul
Hotar solar secundei din abside.

Mult prea iubito, doamnă de cicoare
Pe stema vindecată-n trupu-ți sacru
Alunecă-n vitralii prin pielea unui astru
Planeta — cum o eră de cîntec înspre floare.

Înnobilează clipa supusă de idee
Lumină — și elanul ne arcuiește pur
Să celebrăm în pace heraticu-ți contur

Cînd inima e suliță de-argint ori cheie
Incandescentei vîrste ; prin spițele luminii :
O, patrie, izvor preasfînt, poet și lege-a firii !

patria nu-i o idee, nu-i un cuvînt

Patria nu-i pentru noi : o idee, un cuvînt
Nu-i o pîine ce o poți împărți după plac,
Patria este neodihna noastră de-a fi
Și-n această matcă toate se prefac.

Patria nu-i un destin oarecare
Desprins de cei mulți, fără hotar —
Ea este prin zodia nașterii lucrare
Zeiască înlăuntrul unui destin exemplar.

Nu pot rosti fără să vă-ncredințez
Ca o torță în suflet ea luminează deplin
Cum pururi există, un singur crez
Prin evii ce-au fost pentru evii ce vin.

Cuvinte puține limbii române i-au fost
Hărăzite a-nchide în sensul lor sfînt
Această stare a noastră — a cîntului stea
Veșnicind, ea însăși luminii chemare.

Patria e a lui Mihai și Ioan
Cum e Mariei și Anei cunună —
E a lui Mircea și-a lui Ștefan
Izvorul și codrul înfrățiți sub lună

Păstrătoarea cerului, maica noastră cea bună !

Cătălin BORDEIANU

ion puha

●

băiatul meu drag

(fragment)

Silvestru Răuţ stă întins pe pat şi priveşte podul de scîndură afumat. Se întoarce pe o parte, sprijinindu-se pe cot, vorbind singur :

„Bat tunurile, trag mitralierele. Ce foc, ce foc ! Se măcelăresc între ei ca chiorii. Mare prăpăd. M-ai auzit vorbind ? Ai ! Lasă că-ţi dau eu ţie, cîine, un os. Nu mai zgîria uşa... Greu îi să rămîi singur, fără ajutor. Că baba asta a mea mai mult stă pe la fete, pe la nurori. De fapt, ori cu ea ori fără ea, tot una-i. Nu se ţine de loc de casă, nu să mai caute şi de bătrîneţele mele. Noroc de cîinele ăsta. Mai latră din cînd în cînd şi-mi aminteşte că mai e cineva la casă. Mai este şi cocoşul... Straşnic mai ştie să cînte, pintenatul !

Străini am văzut eu mulţi. Ehei! Cît n-am umblat în '916 ! Pe la unguri, pe la talieni, pe la muscali. Nemţii însă nu mi-au plăcut. Aia soldaţi?! Cînd se aştern pe fugă, apoi fug, nu glumă. Da, aveau şi de ce. Moartea le întrase în sîn. Grozav a fost la Mărăşeşti ! Mai ceva ca la Plevna, cu turcul ! Aştia de-acum, la fel. Parcă ar fi cei de-atunci. Ha, ha ! Le-au prins ai noştri slăbiciunea. Îi ţin din scurt. N-o să se oprească pînă la Berlin, decît pentru... Că sînt şi ei oameni. N-au să se scape pe dînşii. Acum de-ar veni băieţii mei acasă. Ce-o să le dau de mîncat ? Vin de pe front, o să fie rupţi de foame. Făină mai am. O să le fac mămăligă. Mai fierb şi nişte cartofi. Altceva ce le-aş putea da ? Ştiu eu ? Doar să le tai cocoşul. Că-i straşnic pintenatul. Ce-am să mă fac eu fără el ? Fără ceasornic ? Eh ! Cresc altul la vară..."

S-a înnoptat. Cîinele latră în ogradă. Se aud bătăi în geamuri, în uşă. Bătrînul deschide şi iese în tindă. După un timp se întoarce şi, făcînd cîţiva paşi pe întuneric, se opreşte în mijlocul odăii. „Grozavi oameni, luptătorii ăştia. Civili înarmaţi ! Nici n-au vrut să intre în casă. Dacă nu-s nemţi pe aici, n-au ce căuta. S-or dus mai departe, către Foişor. De-ar fi fost militari, i-aş fi întrebat de băieţii mei. Da' aşa...

Ce s-o alege din oraş ? Au să-l sfarme cu totul turbaţii de fascişti ! Da, da, mai bine să mă urc în pat. Căldura o să-mi facă bine. Prost animal e cotarla asta a mea. Să urle de pomană. Sigur, pînă la ziuă îmi calcă, băieţii, pragul. Las lampa să ardă. Să nu creadă cine ştie ce. Eu o să aţipesc un pic, iepureşte.

...Ptiu, al naibii somn ! Nu se prinde de mine şi pace. Să se sperie el aşa, cu una, cu două. Sigur, a şters-o de aici. S-o fi aciuat în cojocul pujlei. Că nu mai latră. Doarme buştean în loc să mă păzească. O să-i dau eu de mîncare... Nimic n-o să-i dau. Nu, merită atîtica, cît îi negru sub unghie.

Nici cocoşul nu mai trîmbiţă. Ce-o fi avînd ?

Era vremea să vestească crucea nopţii. S-a lenevit, boierul. Oare o fi îmbătrînit şi dînsul ? Nu, nu-i cît mine de vechi. Las' că-l dau la oală. Ce răcituri o să iasă dintr-însul. Îţi mănînc eu creasta, pintenatule ! Dormi, nu mă auzi ? Iaca dorm şi eu, dorm...".

Bătîrnul începe a sforăi. Zamfira Răuţ intră tiptil pe uşă, se dezbracă şi se vîră în aşternutul patului, la spatele lui Silvestru. Bătrînul se învîrteşte pe-o parte şi pe alta, boscorodind. Se ridică în şezut şi rămîne cu privirea pironită spre uşă. Uşa se deschide şi în cadrul ei îşi face apariţia fiul său cel mic.

— Am venit, tată.

— S-a terminat războiul ?

— Aproape.

— Atunci ?

— Am trecut numai să te văd şi mă duc.

— Bine, fiule, ia loc.

— N-am vreme. Am întors armele împotriva nemţilor.

— L-aţi dat jos pe Antonescu ?

— A fost arestat călăul...

Bătrînul se dă jos din pat, umblă prin casă ; se frăsuieşte : „Am uitat să-i dau de mîncare. Ce cap ! Ce cap ! Băiatul vine acasă şi eu, tehuiul, îl întreb vrute şi nevrute, în loc să-l ospătez. Halal tată ai tu, Ionuţ ! Ia să văd, de n-o fi îmbucat ceva. Mămăliga şi cartofii erau pe masă. Lampa am lăsat-o aprinsă. Nu, nici nu s-a atins de bucate. Da' nu ştiu cînd să fi ieşit din aşternut, de la spatele meu ? Că doar aici s-a cuibărit, sub cojoc. Unde-o fi ? Să-l caut...

— Ionuţ ! Mă băiete ! Scoală să te văd la ochi. Cum îi mai fi arătînd ? Nu te-am văzut de vreo trei ani. Tare chipeş mai erai, cînd ai plecat recrut.

Aşa, va să zică, nu-ţi arăţi faţa. Nu vrei... Lasă că-ţi dau eu ţie ! Trage cojocul, trage aşternutul patului. Rămîne surprins... Tu erai, bătu-te-ar norocul să te bată ! Măi femeie, măi ! Pe unde-ai intrat ? Cînd ? N-am auzit nimic. Ridicîndu-se în capul oaselor, Zamfira îi zîmbeşte cu gura ştirbă : Lasă-mă să dorm.

— Ce fac fetele noastre ? Nurorile ? Nepoţii-s sănătoşi ?

— Am fugit, moşnege. Mi-a fost frică de armată. Multă mai este, doamne!

— Ştiu, ştiu. M-au vizitat şi pe mine. Da' eu te întrebam... ?

— Vino lîngă mine. Mi-e frică, mi-i frig.

O înveleşte, mîngîind-o pe obraz, pe cap, spunîndu-i :

— Dormi, dormi, buna mea Zamfiră ! Aşa, linişteşte-te şi dormi. Eu o să veghez.

— Era să mă înec. Am trecut prin apă.

— Sînt cu tine. Nu-ţi fie frică. Cu gîndurile în altă parte, Silvestru se uită ţintă spre uşă...

„Ştiu eu ? Oi fi visat. Că nu-i prima dată cînd mă vizitează în somn. Mare pezevenchi eşti, fiule ! Da' ce-oi fi vorbit cu tine ? Iaca nu mai ţin minte. M-oi fi uitat pe fereastră, de-am uitat totul. Nici nu ştiu cum te-ai arătat. Vesel, supărat ?... Îmbrăcat, gol ? Cine-ar putea să-mi spună ? Nu mai sînt bun de nimic".

Scoţînd capul din aşternut, Zamfira se uită lung la Silvestru :

— Ce bodogăneşti atîta ? Taca, taca! Nu tu ? Javra de cîine ? Du-te şi dă-i drumul în casă ! I-o fi frică.

— Dormi, draga mea ! Dormi şi visează ceva frumos, frumos.

Visează la vremea cînd eram tineri ; cînd zburdam pe lunca Dîmboviţei şi culegeam stele din oglinda apei. Visează, draga mea !...

— Am să mor, Silvestre, am să mor. Tare au prins a mă chinui junghiurile... Parcă mi-ar înfinge cineva nişte cuie în inimă. Silvestre, Silvestre !...

„Îi mai bine, îi. Casa-i plină cu lumină ! Şi doar nişte ostaşi au fost. Au mîncat, au dormit. Au plecat întremaţi. Uite cît mi-au încălzit inima. Sînt bucuros c-o să mai vie. De nu dînşii, alţii. Şi-o să mai pregătesc ceva bucate. Am ce le da. Că oameni sîntem. Şi băieţii mei poate tot aşa, ospătaţi or fi, prin case străine. Doamne fereşte ! Cum am putut să uit ? Mi-a venit baba. De asta par lucrurile schimbate... Şi soarele ăsta...

Zamfira termină mămăliga de mestecat şi o răstoarnă pe fund. Bate usturoi în scafă, făcînd mujdei. Se apropie de pat şi-l scoală pe bătrîn.

— Bucatele-s gata. Poftiţi de vă ospătaţi. Hei, moşnege ! Nu-mi răspunzi ?...

— S-a dus. Parcă s-ar fi speriat de ceva...

— Cum se poate ?

— Ştiu eu ?

— La masă, că se răceşte !

— Frontul s-a mutat către munţi, în Ţara Ardealului.

— Tare mă bucur că s-a sfîrşit războiul.

— Din toţi soldaţii care au trecut pe aici, nici unul nu mi-a putut spune ceva precis, sigur, despre vreo unul din feciori...

— Ce ţi-o fi şi cu lumea asta ! Numai de arestarea lui Antonescu vorbeşte... Se aşează amîndoi la masă şi încep să mănînce.

— În primul război mondial, cînd mă băteam la Mărăşeşti, draga mea, ţi-a fost tare greu. Erai singură...

— Da, da. Cu şapte copii rămăsesem. Tu erai plecat cu Ion, cu Vasile, cu Petru la război.

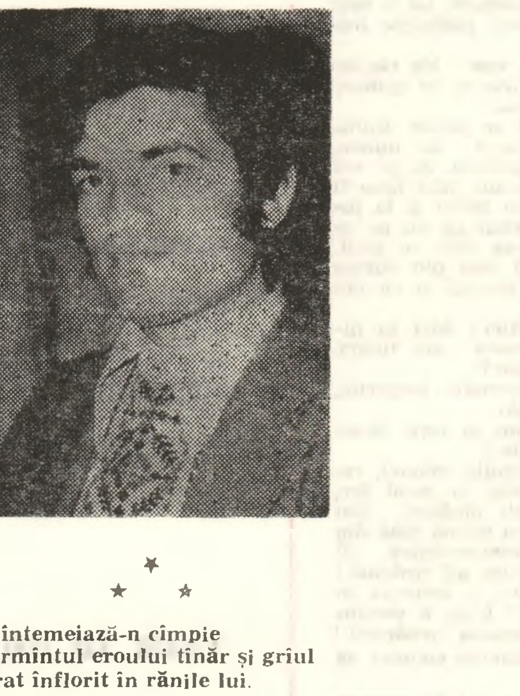
— Ion şi Vasile, săracii ! Îmi spunea mie inima că...

— De s-ar întoarce feciorii noştri teferi acasă... Tare mi-i dor de ei !

— Mare lucru ! Comuniştii ăştia îş daţi naibii ; deştepţi oameni ! Da' şi armata a fost grozavă ! Lumea asta încă nu-şi dă seama ce însemnătate are insurecţia. O să vadă ei mai tîrziu! Asta înseamnă că se va ridica o orînduială nouă, nouă din temelie. Dea domnul să fie aşa cum gîndesc eu : să fie timpul belşugului şi luminii.

— Să nu ne scrie nici unul dintr-înşii ? Dacă nu nouă, apoi nevestelor, copiilor trebuiau să le trimeată carte. De Ionuţ nu mai zic nimic. El n-a scris de cînd era recrut, la cazarmă. Cu dînsul vorbesc însă, des, că îmi apare în vis cînd nici nu mă aştept. Da' ceilalţi nu mi se arată şi pace. Lasă că vin ei acasă, o să le dau eu lor !...

emilian marcu: poem pentru eroul din august

* * *

Pe gîtul trandafirului sălbatec
dimineaţa întemeiază turnul de rouă,
intră eroul cel tînăr să-şi clătească privirea
albinele-i oblojesc în miere şi-n smirnă
rănile pentru libertatea cîmpiei.

Pe gîtul trandafirului sălbatec
privirea lui primenită ca o cămaşă de mire
se-nnobilează şi-l învaţă să se purifice.

Dimineaţa întemeiază turnul de rouă —
sălaşul de taină şi priveghere.

Eroul cel tînăr pătrunde cu multă sfială
sărutînd cu buzele lui de ţărînă
inrourata petală şi spinii :
Trandafirul sălbatec duce viaţa lui mai departe.

* * *

Se întemeiază-n cîmpie
mormîntul eroului tînăr şi grîul
curat înflorit în rănile lui.

E oastea de grîu într-o uriaşă invazie.

Cîmpia transpiră-n lumină stelară
sub atîta tăcută durere.

Se-ntemeiază-n cîmpie
mormîntul — arc de triumf
al păstăii de mazăre peste pieptul,
peste fruntea eroului tînăr.
Cîmpia transpiră de greutatea cenuşei,
de greutatea trupului tînăr
intrat în meandrele ţărnii.

* * *

În flăcări e cîmpia
de tinereţea sîngelui său
florile capătă culoarea cea roşie.
În flăcări cîmpia-l absoarbe
ca pe o ploaie pentru rodul cel tînăr.

Florile roşii aburind de la sîngele său
îi poartă-n lumină memoria.

Eroul cel tînăr e-un arc de triumf,
o sămînţă curată-n pămîntul cel liber,
în pămîntul cel veşnic al Patriei Libere,
lebăda-i răcoreşte privirea,
zborul ei peste cîmpia în flăcări
uşor îl mîngîie şi-l îmbracă-n nemoarte.

* * *

Trece prin cîmpie cohorta de fluturi,
verzi, negri, albaştri, ca ochii eroilor tineri
îmbrăcînd în sclipiri ireale
tunelul de rouă în acea dimineaţă.

Trece prin cîmpie cohorta de fluturi
ca o uriaşă vibraţie de inimi
o respiră ţărîna proaspătă
aburind a recoltă bogată,
o respiră prin porii imenşi patria liberă.

Trece cohorta de fluturi,
verzi, negri, albaştri ca ochii eroilor tineri
îmbrăcînd în cămaşa evlaviei
în sclipiri ireale
trupul Patriei Libere.

* * *

Ca o amforă plină trupul lui
oglindeşte lumina de aur a ţărnii,
oglindeşte frigul tăios al rănilor calde.

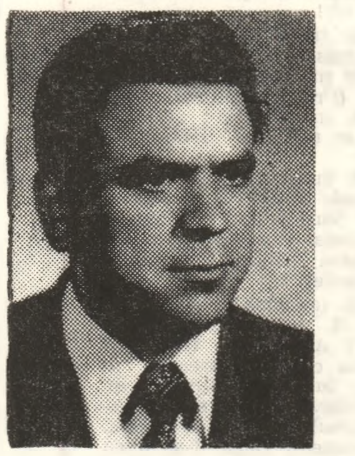
Ca o amforă plină de patimă
e-nvelit spre-nserat eroul cel tînăr.

Tremură frunza de frasin spre noapte
răcoarea uşor îl îmbracă-n liniştea ei.

Ca o amforă plină trupul lui
se revarsă-n lumina curată a patriei.

Latura cea mai de preţ a poeziei lui Constantin Matei este **comunicarea**. Astfel spus, este acel fluid intim şi profund care se stabileşte între lector şi operă, datorită **sincerităţii** acesteia şi, îndeosebi, a motivelor lirice asupra cărora stăruie autorul. Este o poezie scrisă în „cel mai dulce (posibil) stil clasic", în substanţa căruia temele mari sînt următoarele: iubirea de ţară, dragostea pentru satul românesc (din trecut şi de azi) şi un **anume** cîntec al erosului în sine. Constantin Matei a publicat poeme (peste o sută) în toate revistele literare din ţară şi a fost prezent în mai multe culegeri de versuri patriotice apărute cu diferite prilejuri. Poezia sa îşi găseşte întotdeauna haina cea mai potrivită „cu care să iasă în lume", cum spunea Nicolae Iorga, structura ei curgînd de la sine, cititorul negăsind nicăieri vreun vers căutat, forţat, abrupt, totul desfăşurîndu-se normal şi înafara căderilor criptice ale aşa-zisei „poezii moderne".

Virgil CUŢITARU

constantin matei

●

poeme

arc de boltă românească

Pe somnul strămoşilor noştri e lutul
şi iarba ce creşte din gînduri şi vise,
coloana de fapte înscrie-nceputul
ogivă albastră, ferestre deschise.

spre mari împliniri, în forme rotunde,
legînd zămislirea de-amiaza fierbinte,
pe mioriticul somn ce răspunde
la milenara strigare „ 'nainte !".

Şi arcul de boltă uneşte visarea
trecutul aspru,-n durere şi plîns,
rostind viitorul, Carpaţii şi Marea,
rotundul albastru în suflet l-am strîns.

Pe somnul strămoşilor noştri, vlăstare
de fapte măreţe şi de împliniri
au pus temelii în rotunde hotare
clădind viitorul înaltei meniri.

Şi arcul de boltă, pe somn strămoşesc,
în toamna Congresului vine
să-nalţe coloana de dor românesc
pe culmi de progres şi de bine.

Cuvintele noastre acuma răspund
la visul din somn strămoşesc,
deasupra e pace şi-albastru rotund
şi-nalte dorinţi se-mplinesc.

sărbătoare

Vibrează ţara, cu ferestrele deschise
spre zările albastre, îndrăzneţe,
în zboruri triumfale, gînduri, vise,
sînt împliniri de mîine, mai măreţe.

Vibrează ţara-n marea sărbătoare
cînd inimile noastre se deschid
spre înălţimi de rod, innoitoare,
sub steagul Comunistului Partid.

Vibrează ţara, inima ne bate
alături de viteazul Preşedinte,
poporu-ntreg întîmpină prin fapte
o nouă treaptă de progres, fierbinte.

Vibrează vatra noastră românească,
întîmpinînd al XIII-lea Congres,
urînd întru mulţi ani să ne trăiască
Stegarul comuniştilor ales.

Cu primul Om al ţării azi păşim,
sub tricolor, spre culmi de înălţare,
în năzuinţi şi cuget ne unim
că toată ţara e în sărbătoare !

rugă

Întoarce-mă din drumul de tăcere
şi dă-mi să beau din cupele uitate,
să-mpart în jumătate o plăcere
şi o durere tot în jumătate.

Din curcubee, fă-mi un drum spre ape,
să-mi oglindească-ntoarcerea din zori
în sufletul izvorului de-aproape
şi-n tăinuite zboruri de cocori.

Să-mi răsădeşti pe marginea cărării
ispite ofilite, ne-ngropate ;
la cumpăna fîntînii,-n pragul zării
să-mi pui un aşternut de crengi uscate.

La marginea pădurii să aşezi
copacii veştejiţi fără de vreme,
iar tu, printre regrete să te pierzi,
să nu aştepţi uitarea să mă cheme.

Întoarce-mă pe drumul de apoi,
că liniştea mă doare şi m-apasă.
Vom fi în mine singuri, amîndoi,
în veşnicia noastră de acasă.

inima ţării

Sîntem stegarii muncii şi dreptăţii,
veghem geneza pîinii de pe vatră,
avem strămoşi care răspund din piatră
cînd îi chemăm pe Cîmpul Libertăţii.

În inimile noastre focuri ard
cînd ne numim popor şi naţiune,
purtăm un tricolor, acest stindard
şi-n noi un milenar şi veşnic nume.

Sub fruntea milenarilor Carpaţi
curg fluviile noastre din izvoare,
iar noi, români, uniţi, viteji, curaţi,
ne apărăm sorgintea la hotare.

Noi pacea am ţesut-o pe ştergare
şi-am răsădit-o-n munţi şi în cîmpii,
ni-i liniştea crescută într-o floare
şi-n sufletul măreţei Românii.

lászlóffy aladár

jucăriile păstorului

A umblat prin Bicaz păstorul, a cutreierat
orașe în ultima vreme
și-a ajuns acasă în munți, a reflectat îndelung.
Aseară, uitîndu-se la tufă, a zărit un licurici.
L-a închis în pumn și-a început să mediteze.
Omul care veghează e o specie visătoare.
Asemeni singuraticei lămpi într-o casă
lucea printr-o breșă scînteia stelară...
Dacă își desfăcea degetele încet, prin crăpăturile lor
se aprindeau șiruri de lumini ca la ferestrele
etajelor...
Dacă o lăsa să-i urce-n palmă, gîngania-și
purta măruntul reflector ca o mașină
gonind pe serpentină...
Așeză licuriciul pe vîrful degetului și atîrnă acolo-n
liniște, precum un felinar de stradă îndepărtat...
În următoarele seri strînse trei licurici.
Visa constelații electrice, șiruri noi de clădiri,
mașini străbăteau șoselele visului său, fascicole
luminoase îi fulgerau adeseori ochii — opreau în
dreptul
său poftindu-l la drumeție, orașe mari îl primiră,
serile și le petrecu în săli luminate
cu mecanicii, în lumină, în lumină, în lumină...
Și într-o bună zi simți ceea ce niciodată
trecuta lui viață nu l-a lăsat să își închipuie măcar :
De cîte ori muncitorii se-apucă de lucru
parc-ar închide în pumn licurici :
palida licărire se ridică prin vinele brațelor, lumina
atinge bătăturile vechilor munci și-ncet, pe îndelete,
se strecoară prin trupuri, în inimile celor vii...

În românește de Tudor BALTEȘ

viabilitatea personajului

(urmare din pag. 5)

„Vocile cărților" îl judecă pe maleficul Moise și pe cei asemenea lui, în numele inocenților, Horia Dunărințu și Calagherovici. Patosul justițiar traversează romanele, și nu întîmplător revine obsedant Tică Dunărințu care vrea să descopere adevărul. Romanul anchetă este cultivat cu insistență, cum se vede și în **Fețele tăcerii** de Augustin Buzura unde intervine lucrarea unui personaj mediator, ziaristul Dan Toma. O accentuată problematică etică, în numele principiilor umanismului, înfierează pe profitorii revoluției, pe cei care au căutat să-și satisfacă orgoliile distrugînd pe alții. Raportul dintre destinul individual și istorie este laitmotivul literaturii izvorîte din materia fierbinte a vieții. Scrierile lui Ion Lăncrănjan, Constantin Țoiu, Alexandru Ivasiuc, Fănuș Neagu se subsumează acestei tematici. Există un dramatism al nesincronizării, cum se întîmplă cu Simion Moldovanu (Manu) din **Suferința urmașilor.** Chiril Merișor din **Galeria cu viță sălbatică**, aderînd esențial la epocă, are o fragilitate care-l împiedică să surmonteze o pasageră opresiune. Eroii lui Alexandru Ivasiuc se recrutează dintre cei puternici, trăind în cadrul bine consolidat al unui sistem de relații. Intervine, de obicei, o traumă în urma căreia ei își retrăiesc existența în memorie, cu un plus de autenticitate decît atunci cînd au trăit-o efectiv. (Ion Marina, Paula Achim). Scriitorul e fascinat de mecanismul interior al puterii, de urmările nefaste ale exercitării puterii necontrolate. Nicolae Breban se îndreaptă spre arhetipuri **(Don Juan)**, Laurențiu Fulga urmărește cuplul în situații limită.

Literatura și-a făcut un titlu de glorie din cultivarea noului, propunînd eroi exemplari a căror necesitate a subliniat-o secretarul general al partidului în Cuvîntarea la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative din 2—3 august 1983. Revoluționarul este personajul obișnuit al prozelor semnate de Al. Simion, Platon Pardău (primele romane concepute ca niște scrieri-reportaj), Dinu Săraru (Dumitru Dumitru din **Clipa).** În **Pumnul și palma** Dumitru Popescu meditează la cerința ca activistul să îmbine spiritul pragmatic al lui Manole Suru, apt de a lua decizii imediate și a aduce totul la ecuații inteligibile, cu mintea speculativă, în continuă ebuliție, a lui Vladimir Cernea. Zaharia Stancu, Eugen Barbu au evocat lupta din trecut a comuniștilor, tot Eugen Barbu a creat prin Filipache din **Facerea lumii** imaginea muncitorului obișnuit care preia conducerea organizării sociale. În **Apa,** Alexandru Ivasiuc întreprinde o frescă social-politică a perioadei imediat de după Eliberare cu lupta pentru cucerirea puterii. Scriitorul reflectă asupra oamenilor ceruți de timp, Dăncuș care păcătuiește prin exces raționant este înlocuite de omul care înțelege dar și face istoria, Grigorescu. Niculae Moromete din **Moromeții II** și **Marele singuratic** este activist de partid. Deziluziile din munca sa practică îl conduc spre experiența izolării. Experiența dă greș, Niculae își dă seama că numai alături de semeni poate riposta la violență și contribui la edificarea morală a omului. Este o idee generoasă care fertilizează dezvoltarea întregii literaturi contemporane, în consonanță cu umanismul revoluționar al epocii noastre.

tinerețea iașului

Privind astăzi harta României, cu reliefurile și culorile ei, avem satisfacția de a privi și aprecia o operă unică în felul ei, opera construcției socialiste realizată cu talent, îndrăzneală și răbdare de eroicul nostru popor. Acest tablou reprezintă chipul și faptele țării și este realizat după chipul și faptele oamenilor dintr-însa. Acestor oameni și acestor fapte li se cuvin oricînd și mai cu seamă în acest an jubiliar cele mai alese și mai calde cuvinte.

Contemplu îndelung monumentala lucrare care pune în lumină modul nostru original de a gîndi și văd, alături de alte centre vitale ale patriei, orașul meu, orașul colinelor albastre, Iașul aureolat, în timp, cu nobilul titlu de **Cetate a culturii,** orașul cu parfum de legendă, căruia, în anii zidirilor socialiste i s-a adăugat și cel de **Cetate industrială.** Acest nou titlu, înscris pe emblemă, și-a căpătat, odată cu lunecarea anilor, dreptul de a viețui în cele mai tainice fibre ale orașului moldav. Bătrînețea și-a asociat tinerețea, vigoarea, pentru a-și continua realizarea visurilor.

*

Astăzi, în zilele Augustului deschizător de istorie nouă, cu pasul și cu gîndul, cu inima în palmă și cu ochii larg deschiși prin orașul teilor, castanilor și liliacului. De lîngă Cetatea Universitară și pînă-n inima „galaxiei" industriale ; de lîngă Turnul Goliei și pînă sub dealul Cetățuia, acolo unde, la temperaturi înalte se înnobilează oțelul. Cu pasul și cu gîndul, cu ochii larg deschiși prin orașul cu parfum de legendă, prin orașul devenit, în patru decenii, un vast șantier al creației materiale și spirituale, al creației individuale și colective.

*

Șoseaua Țuțora. O cale, o arteră vitală a Iașului. Cu puțină fantezie o putem asemui cu un defileu străjuit de înălțimi durate din beton și sticlă sau cu un fluviu, pe malurile căruia se înșiră nenumărate porturi. Să o numim, deci, fluviu, marele fluviu industrial ieșean, al cărui bogat și diversificat debit de produse curge și se revarsă necontenit în delta largă a economiei românești și mai departe pe toate meridianele și paralelele globului. La care dană a marelui fluviu să acostăm ? Tentațiile sînt multiple. Aici, în zonă, funcționează zi și noapte 17 combinate, uzine și fabrici. Imaginile și sunetele se succed cu repeziciune. Aud sau mi se pare că aud vaierul prelung al țevilor retezate, zumzetul discret al ringurilor, clipocitul domol al uleiului, accelerația amețitoare a rotoarelor. **Aud cum se coace pîinea, ceramica și oțelul.** Aici, la poalele colinelor albastre, auzi și vezi. Vezi lunecarea pașilor fetelor de-a lungul ringurilor și dansul degetelor pe firele de bumbac și mătase (o idee **pentru un libret de balet așteaptă să fie preluată).** Îi vedem pe creatorii țevilor sudate — uriașe orgi de oțel — oameni îndrăzneți care uneori visează la un poem simfonic punctat cu accente grave, eroice, dedicat lor și prezentat într-o hală a uzinei, în primă audiție. Aici pe terasa milenară durată de apele firave ale **Bahluiului vezi cum gîndesc și crează chimiștii. Sau, mai bine zis, „alchimiștii" timpului nostru. Dar nu aurul, argintul sau... tinerețea veșnică este** ținta activității lor febrile. Truda lor e închinată oamenilor. Din miraculoase substanțe cu nume greu de ținut minte, noii „alchimiști" vrăjitoresc nesfîrșite caere de lînă. Pînă acum argonauți-cumpărători de pe toate continentele au descoperit drumul spre sursa magicului fir al Lînei de Aur tors la Iași din petrol și măiestrie. Acestor iscoditori temerari ai secretelor naturii le-ar sta bine ca eroi într-o povestire. Multe pot fi văzute și auzite pe malurile fluviului industrial ieșean, în ineditele sale porturi. În hale înalte și largi lucesc oglinzile furnirului de nuc, de frasin sau de trandafir. În adîncimea lor, penelul unui pictor ar putea imortaliza gîndurile și visurile oamenilor tineri ce se dezvoltă aici ca o pădure semeață. Cîntă în aceste locuri o cascadă lină, aurie, izvorîtă din semințele sorei soarelui. Ne-o putem închipui ca pe o fată despletită de care sînt îndrăgostiți toți cei care i-au făurit chipul... Aici este bine să ascultăm. Să auzim cum prin mii și mii de coarde, pe mii și mii de tonuri vibrează munca.

*

Peste tot, mîinile, iuți și dibace. De la Fabrica de Penicilină și pînă la Combinatul de utilaj greu, mîinile. Gingașele, asprele, calmele, agitatele mîini. Nenumăratele, misterioasele și neobositele mîini. Tinerele și mai puțin tinerele mîini. Să le privim cu atenție, dimineața sau pe înserat în mișcare sau în stare de repaos. Să încercăm descifrarea intimelor lor secrete. Mîinile acelea au degete subțiri și lungi care se odihnesc în poală și care, în mod sigur, mai poartă în ele căldura obrazului unui copil mîngîiat, în somn. Curînd în această sensibilitate, vor luneca pe albul de omăt al firelor de bumbac sau vor apăsa energice pe complicatul alfabet al butoanelor ce pun în mișcare agregatele unei întregi secții. Sau mîna omului acela cu părul ușor brumat încleștată pe bara de susținere a tramvaiului, mînă care peste cîteva clipe va semna o decizie importantă sau va puncta cu degetul o foșnitoare foaie de calc : „Aici și aici"... Mîini, o multitudine de mîini. Curînd vor fi în mișcare : așezînd cu siguranță o cărămidă în zid ; reglînd temperatura cuptoarelor în care metalul devine incandescent ; combinînd secrete substanțe în eprubete ; scriind formule la tablă. Și din nou mîngîind fața unui copil care adoarme... Mîini, priviri, gînduri. Mîinile oamenilor. Mîini care aprind, pe toate cele șapte coline albastre. luminile tinereții.

*

Acum, în aceste zile ale marilor bilanțuri, cu pasul și cu gîndul peste tot unde trăiesc și creează ieșenii. Printre sutele și sutele de blocuri ce încing ca o centură orașul. Din Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrîn, Dacia și Cantemir pînă în Tătărași, din Păcurari și Canta pînă în Nicolina I, Nicolina II, Podu Roș, Țuțora, Socola și Bucium. Micro-orașe și cartiere noi-nouțe. Mii și mii de locuințe confortabile. Fără odihnă, pasul colindă Copoul Universității, căminele studențești și al noului cartier Codrescu și mai apoi, coboară către Piața Unirii, modernizată, și mai apoi spre Centrul civic al Iașului care, treptat, își conturează personalitatea. Comitetul județean al P.C.R., Teatrul pentru copii și tineret, Magazinul „Moldova", Hotelul „Moldova", Hala Centrală și celelalte clădiri în construcție sau aflate pe planșeele proiectanților se armonizează corespunzător alături de Palatul Culturii, Casa Dosoftei și Trei Ierarhi.

În Cetatea Iașului modern, după patru decenii de înălțare spirituală și materială, conviețuiesc, într-o perfectă armonie, înțelepciunea, frumusețea, vigoarea și cutezanța.

I. DUMITRU

intelectualitatea din iași în lupta împotriva fascismului și a războiului

Corolar al luptei seculare duse de poporul român pentru libertate și independență națională, împotriva exploatării și asupririi, actul de la 23 August 1944, început al revoluției naționale și sociale antifasciste și antiimperialiste, reprezintă o adevărată piatră de hotar în istoria României. Apreciind acest moment fundamental al contemporaneității noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că 23 August 1944 a reprezentat „o necesitate imperioasă, la care au luat parte activă toate forțele ce se pronunțau pentru independența țării, pentru progresul ei economico-social. Se poate spune că acest act de importanță istorică crucială pentru România a deschis calea eliberării definitive a patriei noastre de sub jugul dominației străine și a eliberării sociale a maselor...".

În lumina acestei aprecieri ne propunem să reliefăm rolul pe care l-a jucat intelectualitatea și în principal cea din Iași în lupta antifascistă și apoi în noile condiții ce au urmat în perioada construirii socialismului.

În anii premergători celui de al doilea război mondial, Partidul Comunist Român, forța cea mai consecvent revoluționară din peisajul vieții politice românești, s-a sprijinit în activitatea sa antifascistă pe un însemnat număr de organizații de masă democratice. Prin conținutul documentelor elaborate și mai ales prin activitatea practică ce au desfășurat-o, acestea au adus servicii deosebit de importante mișcării antifasciste din România. „Stringînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei ce lucrează cu brațul sau cu mintea la orașe și sate — se preciza în Apelul de constituire al Comitetului Național Antifascist — vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce e izvor de muncă și gîndire. Facem apel la unirea tuturor forțelor muncitorești, intelectuale, care să formeze pretutindeni comitete antifasciste". Apelul purta semnătura unor prestigioase personalități ale culturii românești printre care și un important număr de intelectuali de seamă ieșeni : Iorgu Iordan, Radu Cernătescu, Petre Constantinescu-Iași, I. Mironescu și mulți alții.

În cadrul luptei pe calea scrisului împotriva fascismului și a războiului, pentru apărarea independenței și suveranității patriei amenințate, un loc de seamă îl ocupa presa ieșeană editată de organizațiile P.C.R. : „Moldova Roșie", „Buletinul Comitetului Regional Moldova al P.C.R.", „Tînăra Gardă a Moldovei", „Școlarul leninist" și multe alele. Ziarele „Ecoul", „Manifest", „Iașul", „Nu", „Caradașca", precum și revistele „Minerva", „Gîndul vremii", „Însemnări ieșene" și altele apărute în acești ani incandescenți au polarizat în jurul lor reprezentanți de seamă ai culturii noastre naționale, oameni de știință de prestigiu mondial, publiciști înzestrați care s-au unit în lupta comună împotriva pericolului fascist.

În lupta împotriva războiului și a fascismului, o memorabilă inițiativă a reprezentat-o crearea la Iași, din inițiativa regionalei P.C.R. Moldova, a organizației „Frontul păcii". Din conducerea acesteia, făceau parte I. Mironescu, Emil Serghie, Iorgu Iordan, Octav Botez, Alexandru Claudian, Alfons Herovanu, G. M. Zamfirescu, Mircea Mancaș, Leon Gheller, G. Ivașcu, A. Dumitriu-Păușești și alții.

Răsunetul intenselor acțiuni ale „Frontului păcii", precum și notorietatea personalităților din comitetul de conducere, largul lor contact cu cele mai diverse categorii sociale au determinat imediat și apariția altor organizații asemănătoare. Într-un apel adresat opiniei publice la împlinirea a 20 de ani de la primul război mondial, una din aceste organizații menționa : „Germania fascistă și acoliții ei vor să ne răpească teritoriile cucerite prin jertfa a 800 de mii de eroi. Noi, tineretul, socotim că numai grupați într-un puternic front al păcii putem preîntîmpina această primejdie".

Activitatea P.C.R. îndreptată spre realizarea frontului popular antifascist a influențat poziția multor oameni de cultură patrioți, cu largi vederi progresiste.

Alături de masele largi care au protestat împotriva odiosului dictat fascist de la Viena din 30 august 1940 s-au aflat și numeroși intelectuali din Iași alături de cei din București, Cluj, Timișoara și alte orașe ale țării.

În primăvara anului 1944 semnele apropierii sfîrșitului celui de al doilea război mondial devenau tot mai vizibile. Mișcarea de rezistență a poporului român pentru răsturnarea dictaturii și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste a intrat în etapa hotărîtoare. În rîndurile forțelor animate de dorința creării unui larg front patriotic antihitlerist, capabil să dea un nou curs istoriei țării, se alăturau cercuri tot mai largi ale oamenilor de cultură. O expresie elocventă a atitudinii înaintate, patriotice a intelectualilor de frunte ai țării a reprezentat-o și memoriul slujitorilor științei, școlii superioare și culturii românești, adresat în luna aprilie lui I. Antonescu. Inițiativa întocmirii acestui memoriu a aparținut unui grup de oameni de cultură comuniști sau apropiați partidului comunist. Lor li s-au alăturat și mulți oameni de știință, care, animați de încrederea că țara putea fi salvată de dezastrul care o amenința, au aderat la această memorabilă acțiune. Peste puțin timp, în iunie 1944, a fost trimis lui I. Antonescu cu toate riscurile existente în acel timp, un nou memoriu de protest. Printre semnatarii marcanți ai celor două documente menționăm pe C. I. Parhon, Gr. T. Popa, M. Ralea, universitarii ieșeni Gh. Zane, Dan Bădărău, A. Oțetea, Șerban Țițeica și mulți alții.

În împrejurările complexe de la începutul lunii august 1944, cînd guvernul antonescian era tot mai izolat, cînd efervescența revoluționară atinsese punctul culminant, P.C.R. a inițiat, în colaborare cu celelalte forțe patriotice măsuri politice și patriotice de importanță vitală pentru viitorul țării. Spre cinstea lor, oamenii de cultură ieșeni, alături de cei din întreaga țară, s-au aflat și în acele momente alături de forțele patriotice, participînd la lupta generală a poporului român împotriva dictaturii antonesciene, pentru scoaterea țării din războiul hitlerist, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și instaurarea puterii populare în România.

Victoria istorică a poporului român de acum patru decenii a fost salutată cu entuziasm în presa vremii de către oamenii de cultură și știință atașați profund idealurilor de libertate, democrație și independență națională. Ziarele și revistele apărute în vara și toamna anului 1944 reprezintă o adevărată enciclopedie a luptei poporului nostru pentru eliberarea de sub jugul fascist.

Intelectualitatea ieșeană, prin ceea ce a avut mai reprezentativ, a fost alături de lupta Partidului Comunist Român, de cea a întregului popor pentru apărarea libertății și independenței patriei, pentru viitorul socialist al țării.

Care au fost noile coordonate de acțiune ale intelectualității ieșene în condițiile de după 23 August 1944 ?

Capitala Moldovei prezenta în acest timp un impresionant tablou de distrugeri și ruini. Iașul a avut de suferit distrugerile provocate de bombardamente, de jafurile săvîrșite de unitățile militare germane în retragere. Orașul a rămas fără pîine, fără apă, fără lumină.

În aceste grele condiții, sub conducerea Partidului Comunist Român, forțele democratice și patriotice au dus o luptă intensă pentru refacere și înfăptuirea transformărilor revoluționar-democratice.

Refacerea Iașului, la care au contribuit din plin și cei mai înaintați intelectuali ce s-au aflat în primele rînduri ale bătăliei reconstrucției, a fost făcută în perspectiva deschisă poporului român de revoluția victorioasă de acum 40 de ani.

Concomitent cu munca desfășurată în domeniul economic s-a desfășurat sub conducerea organizației de partid Iași o largă și bogată activitate în rîndul oamenilor de știință și cultură. Începea atunci o nouă epocă istorică la care numeroși intelectuali ieșeni și-au adus contribuția lor activă.

Reflectînd efortul constructiv al ieșenilor în opera de refacere și reconstrucție a Iașului, creația literară, în care alături de Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Nicolae Țatomir, s-au afirmat noi talente ca Ion Istrati, Dumitru Ignea și alții, a reprezentat un puternic imbold în munca tineretului și a tuturor acelora care erau chemați să aducă un suflu nou în viața tot mai trepidantă a capitalei Moldovei.

În istoria contemporană a țării, Congresul al IX-lea al P.C.R. din iulie 1965 a deschis poporului nostru calea luminoasă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România. În cei 19 ani ai **Epocii Ceaușescu,** Iașul a cunoscut cele mai mari prefaceri social-economice și culturale din întreaga sa existență. Jucînd un rol de seamă în viața țării, orașul nostru a devenit un important centru al științei și culturii românești.

O puternică creștere pe toate planurile le-au marcat arta și cultura ieșeană. Noul impuls dat în viața țării de Congresul al IX-lea al partidului a determinat și la Iași numeroase prefaceri înnoitoare și o dezvoltare mereu ascendentă.

Din luna mai 1970 revista de literatură își reia numele de „Convorbiri literare", publicația devenind „o revistă a epocii, în atribuțiile ei social-artistice și mai presus de orice, expresia ideologiei Partidului Comunist Român". Literatura, căreia revista îi acordă o deosebită atenție, este o literatură a vieții, a realităților noastre socialiste cu o problematică profund actuală.

La începutul anului 1970 a fost înființată la Iași Editura „Junimea", ca o urmare firească a politicii P.C.R. pentru înflorirea artei și culturii și ca o recunoaștere a marelui potențial cultural și științific pe care-l posedă Iașul. Noua editură a lansat în aproape un deceniu și jumătate, sute și sute de titluri care s-au bucurat de o bună apreciere în diversele domenii ale literaturii, științei și artei noastre.

Viața artistică ieșeană a cunoscut o puternică dezvoltare fiind beneficiara atenției și sprijinului primite permanent din partea organelor de partid și de stat.

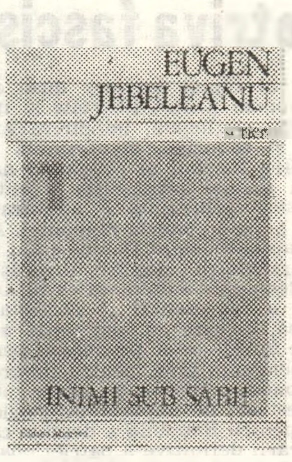
Politica științifică a P.C.R. a făcut ca și în orașul Iași să se simtă din plin freamătul înnoitor și tineresc al socialismului. După istoricul Congres din vara anului 1965, în cei 19 ani ai Epocii Ceaușescu am străbătut cea mai rodnică etapă din istoria socialismului în România.

La marea sărbătoare a jubileului celor 40 de ani de la revoluția victorioasă din August 1944 și a Congresului al XIII-lea al partidului, intelectualitatea ieșeană poate prezenta cu mîndrie aportul pe care l-a adus și îl aduce neîncetat la lupta întregului popor pentru construirea orînduirii noi în patria noastră.

Leon EȘANU

40 de ani de literatură nouă

fişier didactic

eugen jebeleanu

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Volume originale : **Schituri cu soare** (1929), **Inimi sub săbii** (1934), **Ceea ce nu se uită** (1945), **Scutul păcii** (1949), **Bălcescu, În satul lui Sahia** (1952), **Cîntecele pădurii tinere** (1953), **Din veacul XX** (1956), **Surîsul Hiroshimei** (1958), **Oratoriul Eliberării** (1959), **Cîntece împotriva morții, Povestea broscuței țestoase** (1962), **Elegie pentru floarea secerată** (1967), **Hanibal** (1972), **Surîsul meduzei** (1979), **Arma secretă** (1980), **Deasupra zilei** (1981).

Traduceri : Rainer Maria Rilke, **Poeme** (1935), Ady Endre, **Poeme** (1948), Sándor Petőfi, **Poeme alese** (1949), Pablo Neruda, **Poeme** (1951), **Poeme maghiare** (1956), **Poeți ai libertății** (1957), Nicolás Guillén, **Poeme cubane** (1963).

După debutul juvenil din 1929 *(Schituri cu soare)*, cartea care-l anunță pe Eugen Jebeleanu este, fără îndoială, *Inimi sub săbii*. Tăietura barbiană a versurilor din volumul excepțional, de aceea și premiat, la apariție, în 1934, de Fundații..., nu trebuie să ne deruteze. Pentru autorul lor poezia nu rămîne un elegant „joc secund". Ea e, fără derogări de la condiția și legile specifice, o temerară pătrundere în miezul mișcător — adesea impur — al realului. Tensiunea, abia mascată de liniile ermetic-expresioniste ale poemelor de început, își caută, mai ales cu *Cîntecele regilor de jos* (1932—1944), debușeul în istoric și social. Nu întîmplător, Jebeleanu deschide ediția de autor, din 1974, cu poezia *Răscoală*, decupată din ciclul amintit : „Revoltat sînt pe mine că am răbdat atît / Pe țara asta că rabdă încă. / Lanțul mi-a ajuns pînă sub gît / Prostia ne pune juguri și ne mănîncă...". De aici, e firesc pasul spre poemul memoriei vitriolate de amintirea unei tinereți în mizerie, „scuturată de friguri, / clătinată de foame"... *Ceea ce nu se uită* (1945) e o sinteză poetică a multora din temele grave atacate de gazetarul Eugen Jebeleanu în paginile presei democratice interbelice („Rampa", „Cuvîntul liber", „Adevărul", „Dimineața"...), fixînd o atitudine lirică definitorie. Ea e a unui poet *militant*, în sensul deplin și nobil al cuvîntului, lucid, pînă la tortura propriei conștiințe, mereu neliniștit, mereu în armură, cu resorturile încordate, cu toate indicatoarele ființei adunate pe semnalul „Alarmă !". La nivel stilistic, această atitudine își are reflexul în predilecția pentru termeni împrumutați din sfera militară, în titluri de volume : *Inimi sub săbii, Scutul păcii, Arma secretă*... sau de poezii : *Anotimp armat, După luptă, Bătălii...*, dar, mai ales, cu rol în fizionomia specifică a metaforelor, cum ar fi acestea, ale scrisului agresiv — revendicativ, din amintita *Răscoală* : „Șiruri de-armată, ca-n carte / rînduri de slove — drept puse, / vor repezi — tare tuse — / gloanțele-n putreda parte...", sau ale pulsului accelerat de întîlnirea cu dumșmanii omului, în *Brățara* : „chemat de cornul inimii-n alarmă / zvîcnește / ca un atac / de mici patrule-albastre...".

Traducător reputat din marii poeți ai lumii (Petőfi, Ady Endre, Rilke, Neruda, Guillén, Rafael Alberti, Antonio Machado...), Eugen Jebeleanu este, la rîndu-i, fără sfieli și complexe, o „voce" a liricii universale. Orizonturile de cuprindere ale creației sale sînt din cele mai vaste : Continentele, Umanitatea, Veacul... Temele ei sînt, fără excepție, majore, primordiale : Viața și Moartea, Pacea și Războiul, Forța și Candoarea, Adevărul și Minciuna... Ele impun dialectica particulară a poeziei lui Jebeleanu, pendulînd perpetuu între apărare și atac, afirmare și negare (un splendid poem programatic, din *Hanibal*, e intitulat *Da și nu)*, compasiune și vindictă, între materie și neant, „ziua cu trandafiri" și „noaptea soarelui", între „zbuciumul planetar" și „respirația invizibilului"... Tot ele determină ipostazele aparent antinomice ale poetului, o dată Orfeu, cu fața întoarsă către umbrele trecutului, altă dată Achile cărunt, drămuindu-și „răgazul" și sunîndu-și armura, încă...

Poeme ample ale rememorării unor destine sau evenimente tragice, *În satul lui Sahia, Lidice*, pînă la un punct, *Surîsul Hiroshimei*, au aliura unor reportaje poetice. Impresia e dată de contactul nemijlocit, vizual sau chiar tactil, cu realități impresionante. În poemul cataclismului nuclear, capodoperă a literaturii noastre postbelice, această modalitate, în care, cu ani în urmă, Jebeleanu excelase (v. ciclul de reportaje ale periferiei bucureștene, *Viața în contraste)*, e cu mult depășită. El e, în egală măsură, cantată tragică a umanității rănite, simfonie îndoliată a înnoptării materiei, dar și a renașterii ei eroice, sub imperiul Luminii și al Surîsului, lamento cutremurător, ieremiadă patetică și, deopotrivă, rechizitoriu sever la adresa Crimei, amplu oratoriu al devenirii umane...

Caracterul complex al poemului e dat de varietatea modalităților de expresie : lirice, epice, dramatice..., de succesiunea timpurilor : anterior, simultan și succesor exploziei atomice..., de interferența de planuri : real, al existenței citadine cotidiene, banale, oniric, cu imagini de feerie sau de coșmar, închizînd în hieroglife de umbră, existențe, dorinți, premoniții tragice, apoi, unul real-absurd, al dezastrului nuclear, în fine, un ultim plan, al virtualului, al proiecției dureros- optimiste în viitor.

În măsura în care se confruntă, lucid și dramatic, cu *limita*, putem vorbi de o *conștiința tragică* la Eugen Jebeleanu. Moartea (s-a vorbit de frecvența temelor thanatice, chiar de la *Inimi sub săbii*, unde un ciclu se numea *Bal de moarte)* văzută, odată, în ipostază concret-istorică *(Surîsul Hiroshimei)*, apoi, general existențială *(Cîntece împotriva morții)*, e trăită, cu volumele *Elegie pentru floarea secerată* și *Hanibal*, în „variantă autobiografică". Durerea nu mai îmbracă haina retorică a „vocilor", din poemul care-i aducea autorului gloria internațională : „O, mare! Împrumută-mi să-mbrac a tale zale / și-naintînd cu ele sclipind spre ucigași / să-i scuip cu milioane da valuri infernale...". Ea se concentrează într-o destăinuire nudă, la fel de patetică, dar lipsită de ornament expresiv : „Mare, ce greu te pot vedea, / eu care te iubesc atîta, / dacă nu mai este Ea lîngă mine / tu ești cumplită, urîtă". Destinul, fulgerîndu-pe cei apropiați, pare să-i fi rezervat poetului rolul de supraviețuitor (v. *Veacul de grație*, 1942), dar și de *legatar* al acestora : „Morți neștiuți, purtați-mă pe vînturi / Căci eu sînt cel ce vreau și pentru voi..." *(Ceea ce nu se uită)*. Cu tot caracterul lor de excepție, *Elegie...* și *Hanibal* nu fac notă discordantă în ansamblul creației scriitorului, ele înrudindu-se cu volumele anterioare — cum arăta M. Petroveanu — prin „rădăcinile subiective din care a crescut oroarea de moarte". Aceste rădăcini comune hrănesc „glasul unei femei" din *Surîsul Hiroshimei* : „Dați-mi copilul /.../ Pentru o zi, / atîta cît să vie / spre mine cum venea, / cu brațele întinse, ca de orb, / cu degetele pale, de petale", ca și ruga poetului către „pierduta" : „Înapoiază-te chiar numai pentru o zi, / de sărbători, cînd toată lumea se duce acasă", apelul către semeni, din *Cîntece împotriva morții* : „Oh ! veniți și ajutați-ne toți / să ridicăm / în jurul acestui om / ce ni-i răpit și se îndepărtează / tăcut dintre noi / un cerc de neînvins / vibrînd de-o viață triumfătoare" și cel din *Elegie* : „Ajută-mă cu cît de puțin / cu cît nu cer nici cerșetorii / ca să pot s-o redau soarelui / pe draga mea, decît lumina mai frumoasă".

Mai mult decît niște poeme ale „absenței" sau ale „prezenței", *Elegie, Hanibal, Arma secretă*, cuprind un cîntec aspru, crispat, bărbătesc, al eroismului supraviețuirii, poetul, în ipostaza lui Orfeu, în momentul tragicei experiențe, fiind, de fapt, protagonistul volumelor. Este un Orfeu iluminat de reflexe *prometeice*, căci el nu cerșește, ci pretinde întunericului pe Euridice, cîștigînd-o pentru o nouă existență *(Hotărîre)*. Dînd curs propriului îndemn, adresat mai demult contemporanilor, de a avea curajul, „să treacă prin infern și să-l depășească", poetul rămîne un luptător, copleșit, dar nu anulat de nenorocire. O înfrigurare, o îndîrjire sfidătoare le bănuim în așteptarea lui Daniel, din groapa cu lei *(Sînt Daniel)*. Există chiar un orgoliu al suferinței *(Iată cum...)*, lipsit, însă, de orice accent mizantropic. O piesă de rezistență a volumului *Hanibal*, poemul *Da și nu* e un „credo" în care poetul își exprimă dezacordul său cu absurdul, cu resemnarea, cu pustiul. Orfeu, al lui E. Jebeleanu, nu crede în umbră, depășindu-și astfel, condiția mitologică. Nu resemnarea, ci înțelegerea filosofică a necesității e dominanta din ultimele volume. Din această înțelegere calmă, superioară, izvorăște *surîsul*, cu forța sa de regenerare.

Doru SCĂRLĂTESCU

„Este evident că Eugen Jebeleanu a găsit pentru colosala crimă de la Hiroshima un unghi de vedere artistic prin care să facă dramatice revoltele și deciziile lumii democratice. Poemul are, luat de sus, un aspect faustian, întrucît se adoptă metoda colocviului și a interogațiilor".

G. CĂLINESCU

„Militantă prin excelență, poezia lui Eugen Jebeleanu este, se înțelege, optimistă de la natură. Cine s-a închinat luptei (și a dori abolirea injustiției de tot soiul înseamnă a lupta) nu cunoaște drum de întoarcere, stăruie, crede și va învinge".

PERPESSICIUS

„Fundamental este, la Eugen Jebeleanu, sentimentul responsabilității al datoriei față de umanitate, văzută generic, cu o optică și o solidaritate patetică, whitmaniană".

Eugen SIMION

„Ca altădată, Demostene, Cicero, sau poate mai cu seamă Marc Antoniu din Julius Cezar de Shakespeare, Eugen Jebeleanu vine din forul public să ne interpeleze conștiințele. Marea lui carte de poeme, cu titlul teribil: Hanibal, are ceva imperios, de suflu antic".

Alexandru PALEOLOGU

„Poet politic, Eugen Jebeleanu este, ca nimeni altul în poezia română, asemeni lui Orfeu prototipul poetului, Hanibal, **fiind un exemplu nu numai de poezie, ci și de demnitate".**

Ana BLANDIANA

moștenirea literară și valorificarea ei formativă în cei 40 de ani ai școlii noi

Formarea și modelarea conștiințelor tinerei generații presupune, printre altele, accesul larg al elevilor la cele mai însemnate comori spirituale ale umanității, începînd cu cele create de poporul nostru de-a lungul istoriei sale. Marile valori, cărți de căpătîi ale educației tineretului strălucesc și încălzesc sufletul acelora pentru care au fost scrise. Sînt punți de gînd și suflet românesc, pe care circulă mesaje esențiale venite din adîncul veacurilor. Valorificînd critic opere, noi propunem memoriei colective relee, absolut necesare, între gîndire și sensibilitate, între ideologie și viață afectivă. Întindem, adică, sufletelor însetate de valori ale generațiilor care cresc în vremea noastră, punți către acțiuni, elevate din punct de vedere etic, civic, politic. Căci, cu fiecare clipă în care tinerii își cuceresc viitorul, ei își recuceresc și trecutul, recucerire prin care își descoperă rădăcinile profunde ale propriei existențe și spiritualități, se definesc, se cunosc mai bine, își precizează mai clar idealurile de viață. De aceea, punerea în valoare formativă prin școală a moștenirii literare exprimă în esență o aspirație umană de ordin superior : voința de a înțelege, intenția de a explica și astfel de a lărgi baza cunoașterii umane, de a face din opera literară o prezență vie în sufletul și mintea contemporanilor.

Fragile în aparență, punțile de legătură cu tradiția literară valoroasă au fost prea puternice ca să poată fi rupte vreodată. În special după 1965, sub auspiciile faste create de noul climat democratic, odată cu dedogmatizarea istoriografiei și criticii literare, cu reintrarea masivă a clasicilor noștri în circulația publică și cu tipărirea lor în tiraje impresionante, ei au pătruns treptat în programele și manualele didactice la o cotă valorică corespunzătoare, ocupînd primele rafturi ale bibliotecilor școlare și ale celor personale ale elevilor. Dacă integrarea marilor valori în circuitul viu al prezentului este o garanție a continuității creației artistice din zilele noastre, actualizarea operelor trecutului apare la fel de importantă privind-o din unghiul necesității de a lărgi în permanență aria de valori fundamentale, specific naționale (în acest sens, recenta tipărire integrală a studiului lui Mircea Vulcănescu, „Dimensiunea românească a existenței", este un bun agur și pentru studierea literaturii în liceu), care pot contribui la educarea moral-estetică și patriotică a generației tinere. Rațiuni multiple, de mare însemnătate au făcut necesare, așadar, în școala ultimilor 20 de ani, studierea, cunoașterea tradiției înaintate, a fenomenului literar revolut. Documentele noi de arhivă literară, ca și apariția de noi metode de investigare a textului , receptarea critică a trecutului, prin prisma sensibilității și a trebuințelor tinerilor de azi fac mereu necesară la clasă exegeza clasicilor.

Atenția de care se bucură la ora de față, în învățămîntul preuniversitar, momente importante ale istoriei noastre literare sau figurile reprezentative ale poeziei, prozei, dramaturgiei și criticii interbelice sau mai vechi relevă faptul că, practic, absolventul de liceu are acuma posibilitatea să intre în contact, prin mijlocirea studiului literaturii române, cu probleme de prim ordin ale dezvoltării culturii, să-și facă o imagine reper judicioasă asupra trecutului și a ideii de permanență, să cunoască specificitatea altitudinilor reale, dominante și locul ocupat de ele pe harta spiritualității românești și universale.

Efectiv, într-un asemenea context salutar, „petele albe" aproape că nu mai există. Mai mult chiar, în cadrul procesului de evaluare didactico-educativă a mai tuturor formelor de relief literar, nu au fost neglijate nici înaltimile puțin proeminente ; o serie de scrieri cu rol de ferment, precum „Istoria ieroglifică" a lui D. Cantemir, legendele lui Bolintineanu sau „Despot-vodă", de V. Alecsandri sînt prezentate la clasă, potrivit funcțiunii avute în dinamica epocii. Această valorizare fiind călăuzită de ideea specificului artistic al operei literare, a caracterului deschis al acesteia și a funcției active pe care o îndeplinește beletristica.

Desigur, programele, manualele școlare sînt perfectibile și, ca atare, unele absențe — de exemplu, acelea ale lui Bălcescu, Alecu Russo, Blaga în treapta I, Pillat, Matei Caragiale, Voiculescu în a II-a treaptă de liceu — oricum pînă în prezent permisibile, trebuie recuperate. Demne de luat în seamă, pentru autori și editori, de asemenea, ar fi tipărirea de ediții de uz didactic ale scriitorilor și operelor prevăzute în viitoarea programă analitică (care intră în vigoare începînd cu anul de învățămînt 1984/85), ca și de monografii critice cu destinație școlară, plecînd de la literatura populară și cea veche — încă sărac reprezentate prin atari instrumente de lucru — și pînă la scriitorii actuali semnificativi. Cuvine-se a nu se uita că elevii noștri de azi sînt cetățenii activi ai primei jumătăți a secolului XXI și că nu mai există nici o justificare pentru eventualele mari lacune semnalabile la aceștia peste ani de zile (ce semănăm acum se va culege mîine, anume vor culege cei cărora le sîntem înaintași).

Lărgirea permanentă a accesului noilor generații de cititori la valorile spirituale etern valabile a determinat, în chip natural, un interes crescînd față de opere și autori altădată parțial cunoscuți printr-un aspect sau altul al aportului lor literar (Sadoveanu, cu vol. de versuri „Daim", Voiculescu, cu proza fantastică și cu sonetele sale, Aron Cotruș, cu poezia socială etc.). Este cît se poate de firesc ca la lecțiile de limba și literatura română (activități de cerc literar) să se vină cu interpretări moderne, cu contribuții originale, cuprinzătoare, potrivit opiniei critice autorizate remarcabile. Cu atît mai apreciabile cu cît raza unor cercetări luminează opere contradictorii, scriitori asupra cărora istoria literară a emis judecăți critice divergente, antagonice uneori.

Aici ni se pare punctul nodal al valorificării critice, didactice-educative, a moștenirii literare, pe baza unor ferme criterii ideologice-estetice, într-un moment în care procesul de reconsiderare științifică se află în plină desfășurare. E firesc, astăzi, că le sînt puse în lumină elevilor de liceu laturile componente ale biografiei scriitorilor mari, cu reliefarea deplină a operelor lor importante, prin explicare, disociere, analiză, sinteză, fără idolatrizare sau atitudini nihiliste. Abstragerea din complexul unei opere sau epoci doar a unor aspecte convenabile ar deschide inoportun calea judecăților (și înțelegerilor) arbitrare, interpretărilor unilaterale, în final didacticismului și tentei moralizatoare. Creațiile literare sînt ecourile spiritului vremii în care s-au născut. Nesocotind această axiomă, s-ar ivi riscul deformării operei, al prezentării trunchiate a personalității scriitorului și a dimensiunile reale ale epocii. De unde obligația de onoare, profesională și etică, a profesorului contemporan de a pune în valoare numai adevărul, binele, frumosul.

Este datoria de a înnoda peste istorie și peste vremi o legătură cu înaintașii noștri întru valoare. Pentru a omeni și în felul acesta verbul nostru cel de toate zilele și pentru a mărturisi, astfel, voința noastră de a rămîne, aici, acum și mereu, **credincioși dimensiunii românești a existenței.**

Valeriu C. NEȘTIAN

ultima taină

(urmare din pagina 9)

mereu, ca o umbră, tu care ești mereu nevăzut, pleacă ! (Se aud pașii deținutului, siguri, rari, apăsați, depărtîndu-se).

PAZNICUL I : Mi-e sete ! Dă-mi sticla aia !

PAZNICUL II : Poftim !

PAZNICUL I : Pricepi tinere ? Direcția generală a fost informată că deținutul a evadat. A fost anunțat și ministrul. (Aruncă sticla).

PAZNICUL II (uluit) : Cine ? Cînd ?

PAZNICUL I : El... Acum ! A avut halucinații. Își pierduse simțul văzului. Și al auzului. Nu vedea și nu auzea nimic. Apoi cînd l-a văzut... Pe cînd fumai tu afară țigara, directorul s-a sinucis în fața mea și a deținutului ! Dar eu n-am fost aici, nici tu, nici deținutul. Deținutul evadase. Înțelegi ? Iar directorul... Era un fricos : băuse ca să prindă curaj. Noi nu știm ce s-a întîmplat. Glontele e din pistolul său, iar eu nici n-am atins acest pistol. Oricum ar fi pățit-o. Așa că n-avea încotro ! Înțelegi ?

PAZNICUL II : Înțeleg. Dar noi ? Noi ce facem ?

PAZNICUL I : Eu nici nu te cunosc. Te-am văzut doar... la masă. Cine-a fost de pază ? Habar n-am ! Asta numai directorul o știa ! Acum pricepi ? S-a sinucis, luînd cu el taina pe lumea cealaltă...

VOCEA : A fost o dată un sat care trăia sub pămînt... Și un oraș care părea să fi adormit. E greu să ne imaginăm cum poate adormi un oraș. Fapt este că se scufundase într-un somn adînc, vecin cu moartea. Dar iată că porțile sale au fost zguduite de un mare viscol și au intrat armatele revoluției și orașul s-a trezit din noaptea cea lungă și a deschis ferestrele. Dar ferestrele erau prea mici pentru ziua de-afară și
atunci orașul
și-a aruncat zidurile
și acoperișurile
și s-a clădit
din nou.

Și a ieșit de sub pămînt și satul. Și oamenii au privit uluiți oceanul de spice galbene și s-au afundat în valurile lor și le-au răsucit în palme și le-au crestat cu dinții. Și nu le venea să creadă că așa arată plantele pe care ei le cultivau arînd, de milenii, pămîntul pe dinlăuntrul, și că erau acum
ale lor.

— sfîrșit —

memento: omagiu înaintaşilor

editorul exemplar

Înainte de a-l cunoaşte personal şi de a putea să-i strîng mîna teafără, pe Perpessicius l-am citit în periodicele literare din deceniul următor primului război mondial.

Prin poetul **Pastelurilor petrolifere,** într-un pavilion al restaurantului „Flora" de pe şoseaua Kiseleff, într-un amurg de „toamnă violet" uimindu-mă distincţia şi familiaritatea cu care dialoga cu poetul Constantin Stelian, şi intimitatea cu care mi s-a adresat şi mie întrebîndu-mă despre profesie şi dacă scriu beletristică sau critică literară ca şi despre colegii de studenţie Octav Şuluţiu, Eugen Ionescu, Alexandru Sahia.

Mi-a fost dat ca, zi de zi, între 1956—1962, după aceea, cu mici intermitenţe, pînă în 1966 să întîlnesc pe Perpessicius la Biblioteca Academiei Române. De mai bine de trei decenii ocupa cu regularitate locul al doilea la masa cu cleştar negru din centrul Sălii de manuscrise, rezervat lui nu din vreo dispoziţie administrativă, ci prin însăşi permenentizarea strădaniilor sale personale în şantierul variantelor lui Eminescu. „Locul lui Perpessicius" se păstra chiar cînd neîncăpătoarea sală de la primul etaj al blibliotecii era solicitată peste capacitatea ei de a primi cititori în ultimele săptămîni ale anului, cînd se încheie termenul de predare pentru cercetătorii ştiinţifici a lucrărilor înscrise în plan, sau în aprilie-mai, după care, absolvenţii facultăţilor urmează să înainteze tezele de licenţă.

Am atribuit întotdeauna acestei tacite deferenţe semnificaţia gratitudinii manifestată şi de personalul Academiei şi de către cercetători pentru valorosul critic şi istoric literar, pentru editorul operelor lui Eminescu printr-o susţinută acţiune de trudă şi intrasigenţă.

In scunda încăpere a comorilor cu autografele clasicilor, cu documente, corespondenţă şi carte veche rară, fond pe care el îl cunoştea amănunţit ca vechi bibliotecar şi membru în comisia de achiziţii Perpessicius intra cu regularitate la ora 9.

Avînd cerute anticipat manuscrisele de care urma să se folosească, de cele mai multe ori reţinute în seiful special din spatele custodelui, „omul de serviciu" din tura de dimineaţă îi aducea materialele aşezate „în brac". Academicianul îşi desfăcea din mapă hîrtia, caietele, trusa de stilouri şi creioane, din buzunarul interior al hainei scotea ochelarii speciali, îşi completa fişe noi necesitate de bibliografia augumentativă a problemelor ce-l preocupau, după care, punînd pe cleştar lupa puternică, o ştergea cu dexteritate pînă la curăţire perfectă.

De pe un talon îngust de hîrtie, pe care îşi perspectase filierele investigaţiei şi etapele travaliului de zi, recitea cotele cu indicaţia la foaie ori pagină. Îşi alegea apoi materialul legat în coperţi negre, îl deschidea, îl foileta fără grăbire, ba chiar aş spune cu fineţea graţiei spirituale ce-i caracteriza întreaga personalitate.

După aceea, doar cu o scurtă întrerupere către ora 12, cînd recreativ, ieşea în curtea cu castani înalţi a Academiei sau la fişierele colecţiilor speciale sau pe culoarul din faţa sălii de manuscrise, întîlnindu-şi frecvent cunoscuţi sau prieteni, unii veniţi să-l vadă în trecere prin Bucureşti, cei mai mulţi solicitîndu-i informaţii şi alte oficii şi cărora Perpessicius le răspundea cu comunicativă largheţă, apoi îşi continua muncile pînă la ora 14.

In transcriere urmărea atent şi sceptic textul grafiat. Şi-l colaţiona tot atent. Cînd manuscrisul prezenta dificultăţi, Perpessicius revenea perseverent asupra contextului, manifestînd o uşoară încordare, aplecînd asupra lui lupa în distanţe cît mai apropiate, nu odată lupei suprapunîndu-i, într-un efort de descifrare, o a doua lupă, mai puternică, păstrată într-un mic toc de piele. În asemenea desferecări pentru particularităţile grafologice, pentru ciudăţeniile sumarelor aruncări de condei, pentru prescurtări, laboriosul editor consuma ore în şir de întrebări obsedante, ajungînd să restituie redactări pe care Ion Scurtu, Ilarie Cehndi, Nerva Hodoş, George Călinescu, Constantin Botez-Vînătoru, Dimitrie Mazilu le citiseră eronat şi să corecteze greşeli de cules din **Convorbiri literare** şi din ediţia Titu Maiorescu, larg acreditate de cîteva generaţii de cititori. Alte ori să aşeze cu onestitate semnul întrebării asupra lecturii numai probabile.

Vădit era că în acele ceasuri de riguroasă probitate şi supunîndu-se unei metodolgii calvine, Perpessicius fuziona cu intenţia marelui poet şi cu etajările acestuia succesive de variante în procesul îmbunătăţirii stilistice.

Nepăsător faţă de propria-i creaţie beletristică, neglijînd-o sau acceptînd altruist despărţirea de satisfacţiile ei, eminentul editor a operat ştiinţific asupra fondului manuscriptic de aur al clasicului inspirat, orînduind cronologic arheologia poeziei eminesciene şi complicatele ei înlănţuiri de versiuni, singurele în măsură să conducă pe cercetător, pe interpret şi, în bună societate, pe cititorul atent, avertizat, către deslusirea labirinticelor minuni de artă realizate de creatorul **Luceafărului.** Însuşi mărturiseşte, pătruns cu lampa lui Aladin în zona lor de uimire şi farmec artistic, şi totuşi, sub semnul relativităţii oneste a transcrierii : „A stabili cronologia textelor înseamnă a schiţa filiaţia versiunilor, ceea ce duce la determinarea vîrstelor fiecărei poezii în parte. Totul, evident, cu un grăunte de probabilitate şi de prudenţă, căci de certitudine nu poate fi vorba. Aceeaşi prudenţă se cuvine practicată şi în descifrarea cuvintelor îndoielnice. Pentru aceasta se întrebuinţează o steluţă avertizatoare. E mai bine să o foloseşti, cînd ai cea mai mică îndoială, decît să păţeşti ca acei editori care au fabricat cuvinte imaginare numai pentru că n-au lucrat cu mai multă modestie".

De pe urma nobilelor pe cît de scrupuloase cazne în cîmpul manuscriselor, privirea şi aşa minată de miopie prematură, i s-a înceţoşat, cu înaintarea vîrstei, străduinţa efortului ocular împingîndu-l spre orbire, condamnare cu care Perpessicius s-a luptat tantalic. Pe cîţi ne aflam într-o dimineaţă de martie 1960 în sală, ne-a impresionat spărtura periferică a unui vas al globului ocular stîng, ţîşnind printr-o artelziană fină de sînge, pe fişa-i de hîrtie din faţă, pe care colaţionase perseverent în întrebări de cîteva ore un frîngure de versuri izolate ale mostenirii eminesciene !...

Drama vieţii lui Eminescu a cerut jertfe nemărturisite de restituire, uneori tot atît de mari şi editorului competent, prob, pasionat, al creaţiei lui fără moarte.

Augustin Z.N. POP

convorbiri 1884

Recenzînd cîteva **lucrări,** nu neapărat (în totalitatea lor), **„filologice"** despre **România,** revista de acum un veac pune să defileze prin faţa cititorilor multe personalităţi şi mulţi autori — desigur şi atunci — prea puţin cunoscuţi. Mărturisesc lipsa informaţiei la zi, dar mă întreb ce se ştie astăzi mai mult şi mai bine despre faimoasa bibliotecă a lui Iacovachi Rizu, socrul lui Grigore Ghica Vodă, patriotul asasinat în Beilicul Iaşilor la 1775 ? Dar despre Sevastos filozoful (strămoş al vieţistului ?) „profesor la Şcoala domnească sub Constantin Basarab Brîncoveanu cel Mare" (care-l punea întotdeauna în „locul cel întîi" nu numai la ospeţe — onoare ce „n-a avut-o vreodată un profesor în Valahia"), autorul şi tipăritorul nu numai al unei învăţături dogmatice **(Eortologion)** ci şi al altor „scrieri de filozofie şi de retorică" ? Dar despre Constantin Dudescu („astfel de boieri învăţaţi nu va mai vedea Moldova şi Valahia !" zice Dafonte), despre Dimitrie Notara, autorul unei **Geografii** în versuri, Sergiu Macri, enciclopedistul, Nicolae profesorul, Ioan „eruditissmul institutor", Gherasim Românul cel ce a scris şi a tipărit la Veneţia **Armonia Universului** precedindu-l, oricum, pe Conta ? Şi „Catalogul" publicat conţine alte zeci şi zeci de nume şi de titluri...

Petre Ispirescu, cel preţuit de mulţi scriitori contemporani lui, n-a avut girul criticilor pentru a fi numărat printre aceştia. Condiţia de culegător al folclorului a fost considerată suficientă, chiar şi atunci cînd în **Poveştile unchiaşului sfătos** îşi încearcă puterile pe terenul propriului talent. Fragmentul **De la Bucureşti la Roşiorii de Vedea şi-napoi** scris cu dezinvoltură şi viziune scenică („Ba încă o dată, mi-aduc aminte, a ! a ! p-aci, p-aci, era să dau Colintina la spate şi să mă opresc drept în Iaşi ; însă lucrul rămase jos"), aduce aminte de Creangă prin citarea abundentă (explicabilă) a proverbelor şi altor ziceri populare dar şi printr-o descendenţă stilistică voit directă, localizată însă cu mai multă personalitate decît în cazul emulilor moldoveni, ceea ce dovedesc, în definitiv, şi în acest caz, imitabilitatea scrisului unic al humuleşteanului. Totuşi, cîteva mostre : „Cînd, deodată, auz balanga, balanga ! Ies la poartă ; era căruţa lui Neica Enache". Neica Enache e un fel de Moş Nechifor : „Unde să auzi d-ta pe Neica Enache mustrîndu-şi caii ori blestemîndu-i...? Cînd se întîmplă ca vreunul să se codească la drum, să nu dea în ham, el îl îndeamnă numai întorcînd biciul pe deasupra lui şi grăind : Ii, bălan, că te băşic ! sau : Mînă la drum, cîrlan, că-ţi dau grăunţe ! şi caii ascultă de gura lui, o întind la drum de ţi-e dragă lumea să călătoreşti cu Neica Enache". Returul are alte personaje şi alt confort : „... pe lîngă nişte saci cu orz, înăuntru mai erau nu ştiu cîte bucăţi de abale [postavuri] şi, peste astea, pare-mi-se şase călători. Apoi alţii pe chicită [lădiţa de sub capra vizitiului], în codîrlă [adaus la fundătura coşului căruţii], şi pînă şi peste coviltir". Stilul, acum uşor ironic, rămînînd în esenţă acelaşi : al unui observator decis şi totuşi discret gata să se amuze decît să se înfurie, în ciuda neaşteptatelor suplicii. Cu Creangă în amintire, Ispirescu se citeşte fără surprize : promovează delectarea iscodirii şi a finalităţii prin mijlocirea umorului recuperativ... după posibilităţi (uneori certe).

Mihai Gregoriade, viitor adversar politic al junimiştilor, scrie versuri plate pe teme erotice ori campestre : „Cîmpiile mănoase / Cu-ncetul se golesc, / Cîntările voioase / Din aer amuţesc, / / Şi frunza stă pălită / Şi lunca a tăcut / O, vară aurită, / Ce iute ai trecut !".

Lucian DUMBRAVĂ

40 de ani de literatură nouă

istorie şi cultură

Aşa cum s-a observat, epoca de după actul istoric din august 1944 este şi o epocă de confluenţă a valorilor literare şi de fericită întîlnire a unor generaţii de scriitori de excepţie. O dovedesc în primul rînd cărţile, operele, care, ele, desigur, fac o literatură, dar o dovedeşte şi publicistica. Continuatoare ale unei tradiţi strălucite — care nu avea nevoie decît să fie încorporată în prezent pentru a deveni cu adevărat fertilă şi pentru ca innoirile să fie posibile — revistele literare şi culturale importante ale acestui timp de profunde mutaţii au stimulat conlucrarea dintre generaţii. Exemplul cel mai elocvent ni-l oferă, aşa cum am scris şi altă dată, revista Contemporanul, revistă centenară, Contemporanul a fost prima scenă (în ordine, dar şi valoric) care a provocat şi facilitat reieşirea în lume (sau reintrarea în viaţa culturală) a celor mai mari condeie ale acestei ţări. În coloanele revistei au „coexistat" într-o necesară şi fecundă fraternitate clasici şi tineri aflaţi la începuturi : de la G. Călinescu la N. Manolescu, de la Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Al. Philippide şi Eugen Jebeleanu la Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Adrian Păunescu. Contemporanul, seria G. Ivaşcu (1946—1971), a jucat un rol decisiv în asigurarea continuităţii de spirit a publicisticii si literaturii române. Raftul întîi al jurnalisticii culturale şi literare din primele decenii ale revoluţiei aparţine în exclusivitate revistei Contemporanul, punte de trecere, de legătură, publicaţie de ţinută europeană. Cu o arie de preocupări mult mai complexe şi mai cuprinzătoare decît cele declarate, Gazeta literară (1954) şi Luceafărul (1958), acesta înlocuind pe mult prea romanticul Tînăr scriitor, a cărui vîrstă însumează doar 6 ani, lansează tinere talente, promovează spiritul critic autentic — dincolo de oscilări şi de unele dogmatisme oarecum inevitabile într-o vreme de mare precipitare —, stimulează şi întreţine un climat de emulaţie, de competiţie, găzduind în paginile lor semnături de prestigiu, înlesnind dialogul între generaţii, iniţiind companii şi dezbateri unele de rezonanţă în epocă. Colecţiile lor rămîn surse de informare şi de referinţă obligatorii pentru oricine vrea să contureze profilul culturii româneşti contemporane, oglinzi în care se reflectă acest profil. A continuat şi continuă să apară în perioada postbelică aproape octogenara astăzi Viaţa Românească, de numele căreia se leagă atîtea fapte fundamentale ale culturii naţionale. Sobră, mai puţin incisivă şi polemică decît pe timpul lui Ibrăileanu ori al lui Călinescu şi Ralea, destul de inegală, cea mai mare publicaţie românească, după Convorbiri literare, este şi ea deopotrivă o prezenţă catalizatoare şi un simbol al unei nobile continuităţi. Iaşul literar s-a străduit şi a reuşit să ducă mai departe, în noile condiţii social-politice, făclia creaţiei în centrul românesc cu cea mai bogată şi mai inhibantă moştenire şi din acest punct de vedere. E greu să uiţi să scoţi o publicaţie într-un oraş unde au apărut Dacia literară, Convorbiri literare, Viaţa Românească. Cine uită n-o face doar pe propria-i răspundere ! La Iaşul literar a colaborat Nicolae Labiş şi a publicat poeme pentru prima dată după război Lucian Blaga. Un loc aparte în peisajul nostru publicistic l-a ocupat şi-l ocupă revista clujeană Steaua (la început : Almanahul literar), adevărată rampă de lansare pentru mulţi scriitori, o revistă cu un program serios şi ferm, construită şi scrisă temeinic, pentru care a fi prezent implică ideea de durată şi perspectiva viitorului, un centru iradiant. Orizontul timişorean, provenit din Almanahul „Scrisul bănăţean", a avut şi are însemnătatea lui în acea parte dăruită de ţară. Un eveniment în peisajul publicistic românesc postbelic a însemnat, fără îndoială, apariţia la Cluj, în 1957, a săptămînalului Tribuna care îşi propunea să se înscrie în tradiţia militantă a presei ardelene. De-a lungul a aproape trei decenii, revista a grupat în jurul ei personalităţi de primplan din domenii diferite, cucerindu-şi repede un prestigiu recunoscut în context naţional, potenţînd dialogul constructiv în spaţiul culturii. În 1970, Iaşul literar devine sau, mai bine zis, redevine, Convorbiri literare, revistă care din 1972, la început cu periodicitate bilunară, apoi lunară, apare sub formă de gazetă. Noua serie s-a impus în primul rînd prin cîţiva critici şi publicişti de real talent a căror afirmare se datoreşte aproape în exclusivitate revistei cu cel mai răsunător nume în istoria culturii naţionale.

Marea ecloziune a jurnalisticii noastre culturale şi literare postbelice se produce în deceniul al 7-lea şi la începutul deceniului al 8-lea cînd apar pe teritoriul întregii ţări revistele Argeş, Astra, Ateneu, Cronica, Familia, Ramuri, Tomis, Transilvania, Vatra. Gazeta literară devine România literară şi transformarea nu este numai de titlu şi de format. Apare, de asemenea, Săptămîna culturală a capitalei. Saltul calitativ nu întîrzie. Se creează un climat de puternică emulaţie, se afirmă poeţi, prozatori, critici şi publicişti a căror vocaţie avea să fie confirmată ulterior, se constată o implicare profundă, responsabilă, aproape fără precedent a scriitorului în istorie, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului. Se produce o rapidă sincronizare la marile idei, probleme şi obsesii ale ultimului sfert de veac al celui de-al doilea mileniu gîndite şi tratate de la meridianul românesc, ca, de altfel, şi la experienţele estetice şi metodologice critice înnoitoare. Militantismul autentic şi patriotismul luminat, permanenta raportare la valorile reprezentative româneşti şi universale însoţesc şi determină o literatură menită să se constituie într-o legitimaţie istorică, într-o tulburătoare mărturie. Bogăţia, diversitatea, deplina maturitate a literaturii române din ultimele două decenii trebuie puse într-o legătură indisolubilă cu ambianţa creată de publicaţiile literare şi culturale amintite. Sigur, nu toate se situează la acelaşi nivel valoric, dar fiecare dintre ele îşi conturează şi-şi consolidează personalitatea proprie, propunînd şi cultivînd formule publicistice noi, originale. Unitatea în varietate ni se pare elementul cel mai frapant şi cel mai caracteristic. Expresie a democraţiei culturii socialiste, ele au contribuit în mod decisiv la punerea în lumină a forţelor creatoare din toate zonele ţării, oferind, totodată, o largă deschidere orizontului de aşteptare a cititorului român, un cititor avid, sensibil şi inteligent pe care şi l-ar dori orice scriitor din orice parte a lumii ; în România de azi literatura fiind arta cu cel mai puternic impact asupra conştiinţei oamenilor de cele mai diverse preocupări, vîrste şi nivele de pregătire. Factor de climat, cititorul este, alături de scriitor şi de critic, cel de care depinde direct evoluţia literaturii. Aportul revistelor în sporirea capacităţii de înţelegere, în formarea gustului publicului de la noi a fost şi este esenţial.

Din ianuarie 1961 este tipărit Secolul 20, revistă de sinteză, avînd în prezent ca principale secţiuni : Literatura universală, Arte, Dialogul culturilor, o fereastră deschisă spre cultura şi arta universală, un generos teren de confruntare şi de comunicare între culturi, o publicaţie de înaltă ţinută intelectuală, multe dintre apariţiile ei fiind evenimente şi rarităţi bibliofile. În acest context, trebuie menţionate şi mai tinerele publicaţii destinate străinătăţii : Cahiers roumains d'études littéraires şi Syntesis, prin care criticii şi teoreticienii români participă cu un succes remarcabil (şi remarcat adesea) la dezbaterile de idei contemporane. Manuscriptum, revistă ce şi-a propus să ne înfăţişeze, cum spunea regretatul ei conducător şi animator Al. Oprea, „faţă nevăzută a literaturii", ar face cinste oricărei culturi. De reţinut şi Revista de teorie şi istorie literară ; am în vedere, fireşte, noua ei serie începută recent.

O prezenţă marcantă în peisajul publicistic : presa culturală studenţească. În 1965 pornea la drum Amfiteatru, în paginile căruia au colaborat toţi scriitorii importanţi şi s-au produs numeroase debuturi. Apar apoi în centrele universitare numeroase publicaţii editate de Consiliile Asociaţiei Studenţilor Comunişti din universităţi şi institute. Trebuie citat aici Echinoxul clujean, adevărată şcoală literară care şi-a pus o amprentă recognoscibilă pe evoluţia literaturii actuale. De asemenea, Alma Mater, numită de la o vreme, mai propriu, Dialog. Şi fiindcă a venit vorba despre presa scrisă de tineri pentru tineri, n-aş vrea să omit din această panoramă Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului, în fond un veritabil săptămînal de literatură şi artă cu o invidiabilă audienţă la cititorii de toate vîrstele.

În fine, o menţiune specială pentru Flacăra (pentru minte, inimă şi literatură), de fiecare dată incitantă, densă, combativă şi pledînd cu consecvenţă pentru respectul valorilor şi al instituţiei care este Scriitorul. Meritul aparţine, aproape că nu mai e nevoie s-o spun, celui ce conduce revista : Adrian Păunescu, unul dintre poeţii şi gazetarii reprezentativi ai României de azi.

Sînt doar cîteva repere ale unui tablou vast, extrem de variat şi, prin multe elemente, definitoriu pentru spiritualitatea ultimelor decenii. Spre a ne da seama de dimensiunile şi importanţa lui, mai înainte de a revedea în arhive şi biblioteci colecţiile periodicelor la care ne-am referit, e destul să privim realitatea vie, complexă, reconfortantă a literaturii noastre contemporane.

Constantin COROIU

dan hăulică:

„...important este de-a da un răspuns specific românesc, un răspuns unor probleme care sînt ale lumii contemporane și ale culturii de astăzi"

— Ați participat la multe confruntări ale artei românești cu opinia criticilor, a iubitorilor de frumos de pe alte meridiane ale globului.

Care considerați că sînt notele specifice aduse de spiritualitatea, de arta românească în dialogul cu lumea la tezaurul civilizației umane?

■ **Varietatea confruntărilor pe care și le propune arta românească în ultimii ani face dificil un răspuns simplu la o asemenea întrebare. Sînt confruntări care au în vedere mari expoziții internaționale, de tipul Bienalei de la Veneția sau mari festivaluri ale teatrului în care se așteaptă întotdeauna de la noi expresia unor realități și a unor valori sufletești care să definească locul pe care îl ocupăm în lume și mai ales în istorie. Este deci o așteptare legată de identitatea noastră istoric culturală, identitate care pentru Europa este legată de un fond aperceptiv construit în primul rînd pe ideia latinității noastre, un lucru care nu poate fi ignorat. Imaginile pe care și le-a format lumea din aceste reprezentări, pornind de la Columna lui Traian, ne situează în aria fruntariilor dintre latinitate și ceea ce nu era latinitate. Dialectica aceasta care este esențială și în jurul căreia se discută atît în ultima vreme la noi nu poate fi ignorată. Deci, e vorba să asumăm niște note ale istoriei noastre, niște trăsături fundamentale dar aduse în prezentul unei trăiri care să le facă nu zestre impersonală, ci o trăire subiectivă actuală.**

— Atunci cînd ne referim la permanențe, lucrurile sînt clare sau aproape clare, dar cînd e vorba de aportul timpului prezent aici încep nuanțele.

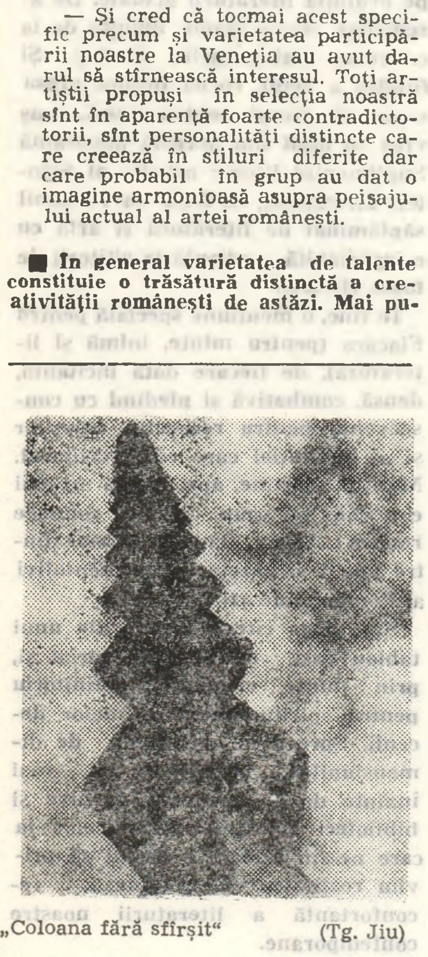
■ **Sînt nuanțe care trebuie să facă un loc mai larg prezentului în imaginea pe care vrem s-o impunem lumii. Pentru că străinătatea devine mai atentă la trecutul nostru în lumina unei afirmări impetuoase a prezentului, ceea ce se vede foarte clar în domeniul politic, unde acțiunea României așa de energică și exemplul personal al președintelui țării noastre suscită un interes care iradiază asupra unor zone mai largi și care reverberează asupra trecutului. În cultură nu vom putea impune valorile trecutului fără să arătăm în același timp posibilitatea unei inserții vii în problematica artei și a culturii contemporane. Deci, important este de-a da un răspuns specific românesc, dar un răspuns unor probleme care sînt ale lumii contemporane și ale culturii de astăzi. De pildă, cînd la Veneția, în cazul unei tematici care era interesantă, aceea a peisajului, a artei legată de explorarea naturii, s-a prezentat arta unui tînăr ca Horia Bernea, noi veneam cu un răspuns foarte bine meditat, foarte bine cumpănit. Adică este vorba de o artă care își impune o severitate de o cadență armonioasă, niște treceri în serii bine gîndite ale aceluiași motiv, dealul. Un deal românesc, un peisaj caracteristic al Ardealului, care este transpus într-o structură plastică perfect definită. Sînt cinci serii de dealuri, fiecare cu o problematică și cu niște rigori cantitative și calitative.**

— Un element al spațiului mioritic tratat într-o viziune plastică modernă.

■ **Într-o viziune fără prejudecăți. Pentru că artistul asumă în această tratare, dacă vreți, o gramatică plastică extraordinar de variată. Peisajul tradițional, cu aplicație metodică. Te gîndești pentru o clipă la arta romanticilor germani din secolul al XIX-lea și în același timp te surprind mari libertăți, pînă la marginea informalului; referiri în unele serii la pictura murală, la vechea pictură, deci la datele fundamentale ale spațiului nostru oriental.**

— Și cred că tocmai acest specific precum și varietatea participării noastre la Veneția au avut darul să stîrnească interesul. Toți artiștii propuși în selecția noastră sînt în aparență foarte contradictorii, sînt personalități distincte care creează în stiluri diferite dar care probabil în grup au dat o imagine armonioasă asupra peisajului actual al artei românești.

■ **În general varietatea de talente constituie o trăsătură distinctă a creativității românești de astăzi. Mai puțin este articulat peisajul în ceea ce privește definirea netă a unor direcții dar calitatea individuală a participărilor și diferențele individuale sînt remarcabile. În ceea ce privește marile expoziții e de meditat dacă pe lîngă această idee foarte prețioasă de diversitate nu este cazul să ne impunem o anumită pedagogie a lansării și a privirii operelor noastre.**

„Coloana fără sfîrșit" (Tg. Jiu)

— Polarizarea personalităților în jurul unei idei.

■ **Tratări, dacă vreți, monografice la asemenea expoziții sau uneori, un aparent sacrificiu, care însă poate să dăruiască randament superior. În loc să expui șapte artiști, să prezinți unu sau doi dar cu posibilitatea de a-i defini mai amplu și de a-i impune în felul acesta în memoria privitorului. Un lucru care nu-l facem destul.**

— Această observație conduce spre altă întrebare. E vorba de modalitățile care-ar putea, după opinia dumneavoastră, să pună în lumină cu mai multă strălucire și cu mai mare eficiență originalitatea artei românești, valorile ei deosebite, preocupările ei contemporane.

■ **Aceasta este o chestiune care se rezolvă în timp. Ea se poate defini prin nevoia unui curaj calm, aș spune. Curajul de a te confrunta cu lumea contemporană și în același timp răbdarea de a nu încerca să obții totul în mod precipitat, de a înțelege că trebuie o acțiune continuă, însă tenace. Nu ajunge să arăți un artist și să revii asupra lui peste cinci sau peste șapte ani. Trebuie săi menții în atenția cercurilor specializate, a muzeelor, a criticilor de artă. Asta ar cere organizarea unei prezențe continue a noastră în marile capitale ale artei, de tipul unor galerii care să se ocupe de arta românească. Un lucru care de altminteri mi se pare realizabil. În felul acesta noi am sta mereu în circuitul atenției și al confruntării. În afara ocaziilor excepționale care sînt unele din marile expoziții internaționale.**

— Am impresia că nu acționăm pe măsura reliefului real al artei și literaturii noastre, cu piscuri cu adevărat semețe.

■ **Dificultăți mari întîmpinăm în cazul literaturii. Bariera de limbă este obiectivă, dar nu insurmontabilă. Totul depinde numai de hazardul fericit al conjuncției unor mari talente de traducători care să se întîlnească exemplar cu marii noștri creatori, cum s-a întîmplat destul de rar pînă acum, dar chestiunea ține și de răbdarea prospecțiunilor și de continuitatea travaliului. Pentru că foarte important ca talentele și forțele remarcabile din cîmpul traducerii să fie menținute într-un contact strîns, neîntrerupt cu ambianța românească. Nu numai cu opera la care s-aplică dar cu ambianța în care-a răsărit această operă. Deci, arta impune un program care, de fapt, ne este la îndemînă, de contacte repetate, capabile să dea posibilitatea traducătorilor pe care mizăm să stea în mijlocul nostru, să frămînte problemele culturii și ale limbii românești.**

— Problemele acestea nu se mai pun însă cînd e vorba de artele plastice sau de muzică.

■ **În cazul lor, idiomul este, sigur, mai accesibil, dovadă că o operă ca Orestia II, a lui Aurel Stroe, grație punerii în scenă de o mare coerență, de o mare putere a lui Lucian Pintilie, a reușit să stîrnească entuziasm la Avignon, în ciuda unui punct de pornire defavorabil, pentru că niște accidente tehnice au creat un început dificil acestei mari opere a gîndirii românești. Nu este vorba numai de muzică, este vorba de o atitudine creatoare care se înscrie pe plan foarte înalt, care se confruntă întîmplător cu marea tragedie antică.**

— Uneori cred că și-aici nu manifestăm prea multă generozitate și îndrăzneală. Îndrăzneală de-a aprecia mai direct, mai franc acasă, în critica proprie, valorile autohtone. Să avem propria piață, propria rampă de lansare a valorilor.

■ **V-aș cita un amplu articol apărut într-un ziar grecesc — „Katimerini" — publicat de o reputată comentatoare de artă din Grecia, care vede Bucureștiul ca o metropolă a artei contemporane. Autoarea ajunge la această concluzie, pornind de la un examen al cîtorva ateliere foarte semnificative, unde a întîlnit efervescență reală de preocupări, exprimîndu-și surpriza entuziastă în fața nivelului artei românești contemporane. Asta însă nu elimină datoria noastră atunci cînd dăm semnalul unor valori certe și al unui entuziasm binecumpănit, nu elimină datoria totuși de a ne confrunta. Pentru că există un complex de inferioritate, dar există și celălalt complex, de superioritate nefondată. Uneori ne trezim făcînd declarații ușuratice. Am văzut mai zilele trecute într-o revistă pe cineva care spunea că Picasso a pornit pentru „Domnișoarele din Avignon" de la o icoană românească. Sînt niște lucruri care rămîn fără acoperire și ne expun ridicolului. Avem talente, asta este cel mai important, media, aș putea spune, a producției noastre artistice este de o calitate care să ne îngăduie să visăm la asemenea confruntări și să ne impunem exigențele necesare. Pentru că o expoziție mare în străinătate nu se face la întîmplare cu ceea ce găsești în atelier. Ea trebuie să mobilizeze eforturile cu ani de zile înainte. Artistul trebuie să știe că se pregătește pentru o mare confruntare. Trebuie să știe și să poată să se pregătească. La fel stau lucrurile și cu operele din alt domeniu. Ori asta înseamnă o anume strategie prospectivă, asta înseamnă că o operă de artă românească nu e bine să fie lansată întîmplător, izolat. S-a făcut deja experiența. Țări socialiste, Uniunea Sovietică în anii '20, de pildă, a lansat prin Galimard seria de opere în proză. Chestiunea se continuă și azi. Deci, nu ajunge să arunci un singur roman pe piață. Vii cu cinci, de pildă, dau un exemplu la întîmplare, niște opere care nu să fie asemănătoare, dar în orice caz să emane o anumită convergență chiar în disparitate.**

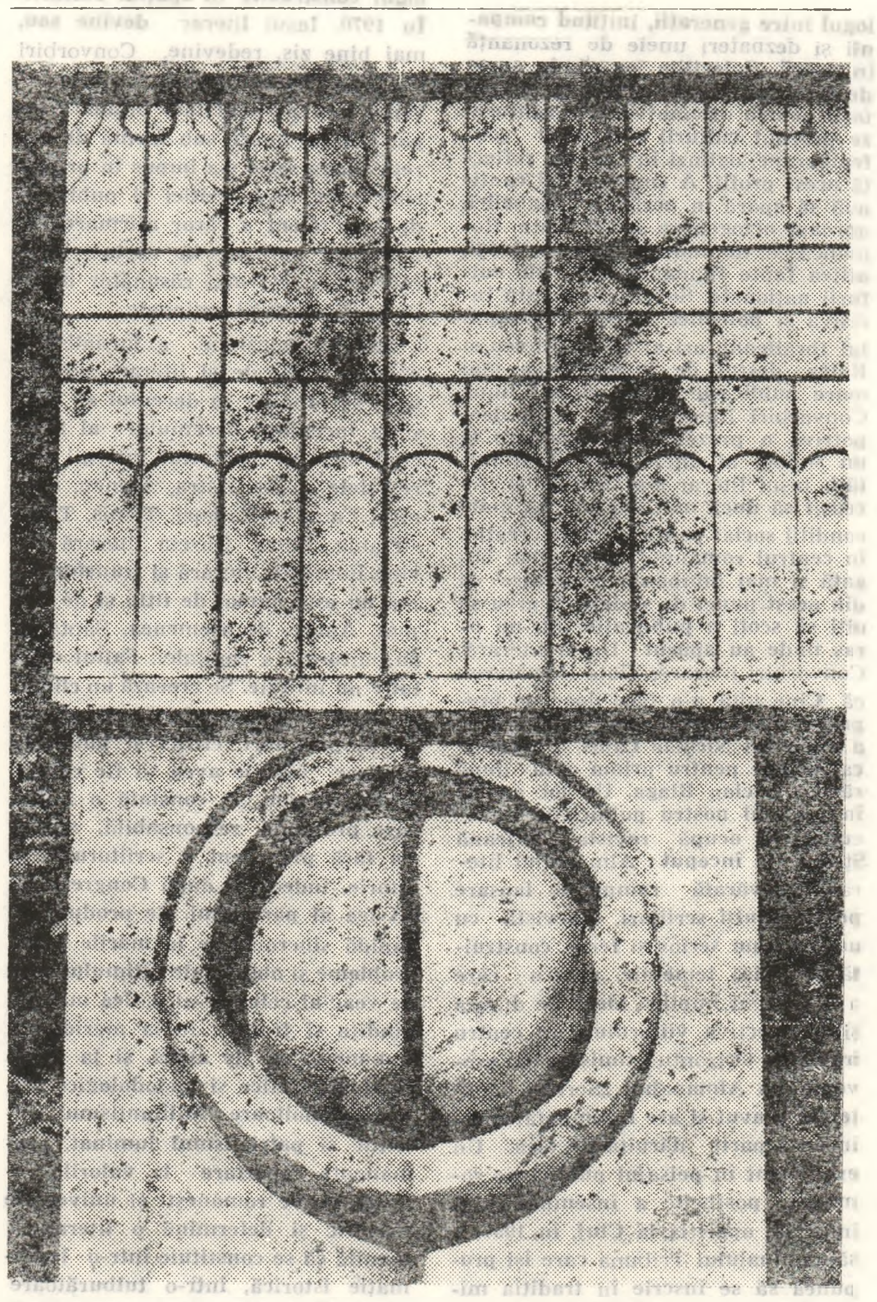
— Și-o consecvență a unui crez cultural.

■ **Da, o consecvență a unei politici culturale. Pentru că altfel, eforturile multe care se fac rămîn disperse și ineficiente. Bine-înțeles că esențial este ca operele pe care le lansăm să aibă franchețea problematică, adevărul profund care să poată incita cititorul sau privitorul.**

— Sînteți un frecvent promotor al noului. Vă numărați printre criticii care pledează deschis și pasionat pentru afirmarea unei idei, a unor talente, a unor modalități insolite de creație. Și ceea ce mi se pare important este că afirmarea aceasta vă străduiți s-o înscrieți într-o arie largă de preocupări, sincronizați cu mișcarea de idei europeană, universală a secolului nostru.

Vă propun o trecere în revistă a tendințelor ce vi se par fertile în peisajul românesc actual.

■ **Vorbeați despre promovarea noului. Nouă este arta noastră, în primul rînd la o serie de remarcabile talente, atitudinea care scoate arta din reflexele simple ale expoziției și o așează în aria explorărilor laborioase, duse continuu. Deci, nouă este această identificare între artă și cercetare. Ea are ilustre antecedente, reperele ei se numără în marea creație a lumii, e destul să-l citez pe Leonardo da Vinci în această direcție, pentru care totul era problemă.**

„Poarta sărutului" (detaliu stîlp)

— Era studiu.

■ **Da, studiu însemnat și cu pecețile omului de știință. Și tocmai de aceea pledez pentru expoziții precum aceea numite studiu și care de fapt țintesc spre asimilarea acestei atitudini de mobilizare a resurselor interioare, de disponibilitate creatoare, pentru a coopta o arie foarte largă de probleme ale lumii contemporane.**

— Și este îmbucurător că aceste expoziții cu caracter de studiu trezesc interesul nu numai la creatori, la specialiști, ci la un public mult mai larg. Mă gîndesc de pildă la reacția publicului timișorean sau a celui bucureștean apropo de expoziția despre scriere.

■ **Pentru că asemenea expoziții nu prezintă rezultatele artistului într-un fel exterior — finit, ci simți că este o fierbere de preocupări în atelierul creatorului la care ai acces tu ca privitor. Este o deschidere. O deschidere pe dimensiunea intelectuală nu pe dimensiunea unei complezențe, a unei scăderi valorice. Dimpotrivă, artistul rămînînd riguros, rămînînd auster în căutările lui, incită curiozitatea, deschide porțile acestei lumi secrete publicului larg, unui public care înțelege că arta nu se face într-un perimetru izolat, ci se face la conjuncția preocupărilor, unind artistul de omul de știință, de tehnician. Deci, este o convergență intelectuală foarte prețioasă și pe care arta noastră în asemenea expoziții și-o asumă. Expoziții de tipul acela care puneau problema urbanismului ca o dimensiune a artei contemporane „Arta și orașul", ceea ce este o linie vastă de cercetări cu un destin în socialism, ar trebui să ne preocupe mai mult.**

— Noul tip de expoziții, pentru care pledați, oferă vizitatorului mai multe culoare spre înțelegerea artei. Ele au un viu caracter de dezbatere.

■ **Expozițiile acestea se declară niște locuri active. În ele se discută despre artă nu se văd, pur și simplu, niște lucrări. În ele publicul este chemat să-și spună părerea. Deci, verbul, explicația intelectuală se-alătură firesc imaginii. Un spor de intelectualitate, deci un spor de răspundere. Publicul cere dezbateri intelectuale, e chiar mai curios de asemenea dezbateri decît de tranșe de proză, de literatură de ficțiune. E un mare salt calitativ care s-a produs în publicul nostru, de care nu ținem destul seama. Publicul este mai bine decît ne închipuim. Vorbeam despre atitudini care se situează o noutate în cîmpul creației. Iată, de pildă, dialogul pe care îndrăznesc o serie de artiști să-l instituie cu mijloacele stricte ale artei lor cu tentațiile științei și în cheia constructivistă care este mai curentă astăzi, dar pe terenul unei replici originale pe care ei încearcă s-o dea unor probleme ale spațiului, ale ecologiei contemporane. E ceea ce, de pildă, propa expoziția de o mare anvergură a lui Ion Gheorghiu, care încerca o situare prin aceste grădini suspendate care constituiau obiectul expoziției, o situare în cîmpul unor confruntări între artă și știință. „E o epocă a întîlnirilor diagonale aceea pe care o trăim", cum spunea Caillois, în care incitațiile științei se dovedesc mult mai variate și profund active. O expoziție ca aceasta venea să dea o replică unei înțelegeri simpliste și deformate a raportului între artă și între aceste preocupări de determinare a mediului. Arta lua asupra ei, într-o mișcare organică, preocupările acestea de ecologie, asumînd și în același timp dînd replică unor incitații care veneau din alte domenii.**

Brâncuși văzut de Modigliani

— E iarăși un lucru care trebuie să ne bucure, un anume sentiment al totalității pe care-l realizează artiști foarte semnificativi ai epocii noastre.

■ **Avem o serie de sculptori, care nu prezintă opere izolate. Cutare sculptură pentru o expoziție. Ei gîndesc lumea în felul în care ar parcela o zonă a universului, ar popula-o cu mari prezențe robuste și ar da seama în felul acesta despre adevărul unui peisaj, al unei priveliști interioare dar și al unui peisaj fizic.**

— O reușită pilduitoare în acest sens este peisajul plastic creat la Măgura.

■ **Un univers al emulației, în care operele de sculptură se sprijină una pe alta, în care inegalitățile valorice cedează în fața unui sens total.**

— Poate că-ar trebui înmulțite astfel de experiențe. Cum s-a întîmplat la Medgidia, pe falezele de la Galați, la Arcuș și Lăzarea.

■ **Există o serie de inițiative pozitive de tipul acesta colectiv al taberelor, care însă nu se pot substitui în întregime unui program edilitar. Acest program este de obicei gîndit în termeni prea vechi, se reduce totul la implantarea unor statui de tipul acelora care se făceau în secolul al XIX-lea sau mai înainte, o ecvestră care are expresivitatea ei, dar care nu poate răspunde problemelor complexe ale spațiului contemporan. Punctul cel mai înalt de acces al sculpturii la arhitectura care s-a realizat în secolul nostru este ansamblul de la Tîrgu-Jiu, în care sculptura devine arhitectura la scara Coloanei Infinitului. Asemenea exemple ar trebui meditate mai serios și ar fi cazul să se simtă o expansiune a acestor preocupări. Cu atît mai mult cu cît avem în clipa de față în sculptura românească, în sculptura tînără o foarte frumoasă efervescență. Argan definea acest sensul epocii noastre: „Este o epocă în care urbanismul devine o ținta a eforturilor celor mai diverse". Ori în acest sens, artiștii români pot da o contribuție modernă care să arate valabilitatea contemporană a resurselor noastre milenare.**

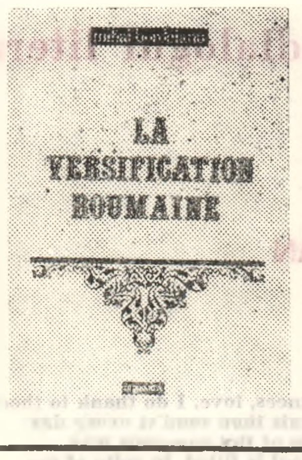
— Iată, așa dar, arta, devenind o cauză care depășește cu mult interesele breslei.

■ **Pe planul contemporan arta a devenit un element al afirmării naționale și politice, pentru care ea constituie o cauză de mîndrie și un temei de înțelegere foarte largă.**

Consemnat de
Constantin VIȘAN

marin sorescu în limba spaniolă

Afirmînd că Marin Sorescu „întruchipează triumful extremei originalităţi în poezia noastră tînără şi o carte sigură de vizită pentru ea chiar pe plan european" („Viaţa Românească", nr. 10, oct. 1968), Ovid Crohmălniceanu intuia, şi sugera, destinul unuia dintre poeţii români cei mai „traduşi".

În spaniolă, limbă de mare circulaţie şi de recunoscut prestigiu poetic, editurile româneşti au publicat două importante antologii din creaţia sorescianā : **Tinereţea lui Don Quijote — La juventud de Don Quijote**, Editura Eminescu, 1979, în traducerea Lolitei Tăutu şi **La muerte del reloj**, (Poesía y teatro), Editura Univers, 1983, Ensayo y traducción de Manuel Serrano Pérez. [1]

Alcătuirea şi, în cele din urmă, aprecierea unor astfel de ediţii, destinate unui circuit exterior, presupune permanenta confruntare cu textul de pe poziţia citiorului străin, reprezentant al unui mediu social, cultural şi lingvistic distinct, problema esenţială a oricărei traduceri fiind transferul optim al valorilor semantice şi poetice din textul original în textul tradus. Dacă în cazul liricii eminesciene s-a putut constata pierderea inevitabilă a muzicalităţii versului românesc, în versiunea spaniolă, poezia lui Sorescu, de factură modernă şi axată pe valorile conţinutului (idee, anecdotă), oferă şansa unei mai mari fidelităţi în transpunerea valorilor originalului. Varianta spaniolă a Lolitei Tăutu şi a lui M.S. Pérez transmite, dincolo de tonalitatea dezinvoltă, nonşalantă, ironică a poemelor lui Marin Sorescu, semnificaţiile lor de adîncime. Parte din acestea pot fi cu uşurinţă sesizate de cititorul spaniol, avertizat prin chiar titlul volumului, **Tinereţea lui Don Quijote**, de posibilitatea unei lecturi prin intertextualitate. În poeziile puse sub semnul quijotismului el va căuta şi va afla asemănări şi coincidenţe cu unele concepţii şi tehnici cervantine ca de exemplu: ambiguitatea realităţii şi a limbajului, care favorizează perspectiva insolită asupra lumii, a oamenilor şi obiectelor, refuzul vulgarităţii şi, transparent sub forma parodică, respectul pentru idealism, candoare, puritate; va identifica în atacul împotriva clişeelor limbajului un obiectiv comun celor doi scriitori, realizat prin procedee în esenţă identice : „platitudine contra platitudine" (Daniel Dimitriu) la Marin Sorescu şi „limbaj bombastic contra limbaj bombastic" la Cervantes. Cititorul spaniol va descoperi în poetul român un Don Quijote în varianta pe care o defineşte Daniel Dimitriu: „un Don Quijote care a deprins limba terre à terre a lui Sancho, un Don Quijote fără complexe de vocabular, dar pudic în sentimente". (**Ares şi Eros**, Junimea, 1978, pag. 157). Personajul-poet care citeşte versuri scaunelor strînse de prin vecini (**Capriciu**) se aseamănă cu Don Quijote care filozofează pe tema vîrstei de aur a omenirii în faţa păstorilor săraci cu duhul, iar starea de spirit a poetului care îşi continuă cu calm sfidător şi seninătate ingenuă drumul pe calea ferată convins că „monstrul negru" nu-l va ajunge niciodată (**Drumul**) aminteşte de aventurile quijoteşti cu morile de vînt sau cu leii din cuşcă.

Echivalînd în mod inspirat raportul original dintre conţinutul semantic şi modalităţile lingvistice specifice, varianta spaniolă conservă ponderea pe care o au în textul de bază jocul de cuvinte, paradoxul, formularea sau interpretarea insolită, procedee pe care gustul publicului hispanic le-a apreciat întotdeauna şi mai ales după impunerea lor de către şcoala conceptistă. Inventivitatea verbală a lui Marin Sorescu, ca expresie a inteligenţei şi ingeniozităţii, îl apropie spiritual de clasicul Quevedo şi de modernul R. Gómez de la Serna, cel din **Caprichos.**

Tradusă în limba spaniolă, poezia sorescianā menţine una din trăsăturile distinctive ale registrului său lingvistic: colocvialitatea. Este meritul traducătorilor de a fi păstrat naturaleţea şi fluiditatea discursului poetic precum şi valorile conotative la nivelul cuvîntului, ceea ce a fost posibil datorită unei foarte bune cunoaşteri a limbii ţintă, în speţă a spaniolei, atît în aspectul ei viu, vorbit cît şi în cel livresc. În transpunerea Lolitei Tăutu, de pildă, corectă şi precisă, urmărind îndeaproape textul original, aflăm inspirate echivalări cu expresii vii, colorate, din limbajul cotidian, cum ar fi: **Vedeţi-vă de treabă** (pag. 124) = No os preocupéis, **Chiar cînd greşesc** (pag. 38) = aunque meta la pata, **să-şi facă vînt** (pag. 100) = largarse, **O, este femeia** (pag. 50) = ! Qué va ! Es la mujer, etc. Traducătoarea a avut în vedere şi modalitatea specifică a limbii spaniole de a exprima nuanţele acţiunii verbale prin construcţii perifrastice, foarte numeroase şi frecvent utilizate nu numai în limba literară ci şi în limba vorbită. La acest procedeu s-ar fi putut recurge şi mai des, de exemplu pentru traducerea exactă a expresiei **Am umblat cu cerşitul...** (pag. 156), cu perifraza **andar + gerunziu (anduve pidiendo limosna** în loc de **pedí limosna)** care ar fi precizat două aspecte ale acţiunii verbale: durata şi mişcarea dezordonată. În acelaşi timp, printr-o altă dimensiune semantică a sa, poezia sorescianā trimite la un plan lingvistic de natură livrescă, a cărui corectă echivalare în limba spaniolă este necesară pentru a nu se pierde semnificaţia de intertextualitate. Un exemplu în acest sens, şi totodată una din puţinele corectări pe care le-am sugera textului tradus de Lolita Tăutu : în poezia **Don Quijote şi Sancho Panza,** în care poetul îşi asumă personalitatea cavalerului rătăcitor, expresia ironică **Azvîrl cu mine înainte,** făcînd aluzie la impetuozitatea atacurilor qoijoteşti, şi-ar fi aflat echivalentul potrivit nu în verbul **arrancar** (nici prea exact de altfel, întrucît se referă la pornirea vehiculelor), ci în **arremeter** sau **embestir**, din textul lui Cervantes cu care poezia stabileşte o evidentă relaţie de intertextualitate. Din acelaşi motiv, în versul **Mă sui pe ziuă ca pe o Rocinantă,** ar fi fost de preferat expresia cervantiană **subir sobre** în locul lui **montar.**

Posibilele observaţii de amănunt care s-ar putea face pe marginea versiunilor spaniole ale poeziei sorescienе nu sînt de natură să afecteze valoarea acestor traduceri. În veşmînt spaniol, poezia lui Sorescu capătă rezonanţă universală, recomandîndu-l ca pe un poet reprezentativ al ţării sale. Aprecierea sa ca o prezenţă poetică remarcabilă în lirica actuală s-a verificat prin decernarea la Madrid a **Premiului Mondial de poezie „Fernando Riello"**, 1983.

Traducerea în limba spaniolă a unuia din cei mai originali poeţi români de astăzi este actul necesar pentru afirmarea literaturii noastre actuale pe alte meridiane.

Dana DIACONU

1. O primă versiune, limitată la o selecţie de şapte poezii apare în bilingva **Antologie a poeziei româneşti contemporane**, Minerva, 1977, realizată de Darie Novăceanu. De menţionat şi antologia publicată în 1981 de către editura madrilenă Visor, **Poemes, La juventud de Don Quijote,** în traducerea lui Omar Lara.

o carte despre versul românesc

Anul trecut a apărut, la Editura „Junimea", versiunea franceză a lucrării **Versificaţia românească** (tipărită sub girul aceleiaşi edituri în 1974), cel mai important studiu consacrat structurilor versului clasic românesc. Autorul, Mihai Bordeianu, cercetător pe cît de discret pe atît de temeinic, a realizat în fapt, prima investigaţie exhaustivă şi riguros sistematică a problemei. Norme generale şi aplicative existau, preluate din poeticile tradiţionale, greceşti sau franţuzeşti, nu exista însă o sinteză adecvată limbajului poeziei româneşti, adecvare care, aşa cum demonstrează Mihai Bordeianu, aduce multe elemente noi în studiul general al problemei. Această premieră absolută, realizată abia în deceniul al 8-lea al secolului nostru, poate surprinde tocmai prin amînarea ei, dar înţeleapta vorbă „mai bine mai tîrziu decît niciodată" nu face decît să aducă o notă bună cercetării literare actuale. Interesant e faptul că versul liber şi-a găsit istoricul şi teoreticianul cu ceva timp înainte, îl am în vedere pe Vladimir Streinu cu a sa **Versificaţie modernă**, în 1966. Acolo, criticul deplîngea, luînd ca termen de comparaţie alte literaturi, tocmai faptul că studiile de versificaţie românească sînt puţine, cele de sinteză ca şi inexistente, interesul pentru problema în cauză fiind „amînat pentru o dată indeterminabilă". Cînd Streinu emitea acest indirect „semnal de alarmă", Mihai Bordeianu lucra cu asiduitate la ceea ce e, de fapt, o carte de o viaţă, carte ce s-a impus nu numai prin condiţia ei de pionierat, ci în primul rînd prin garanţiile oferite de seriozitatea investigaţiei. Ea a fost discutată în consecinţă, a se vedea, între altele, cronica lui Nicolae Manolescu, din „România literară".

Profit de apariţia versiunii franceze (datorată lui Valeriu Benţa şi Marie-Claire Areşteanu) pentru a aduce în discuţie cîteva din aspectele mai importante. Ideea centrală a lucrării e una pe care aş califica-o de bun simţ : poezia românească îşi are versificaţia ei, aşa cum limba română îşi are gramatica ei, situaţie în care reguli, concepte, definiţii ale unei poetici şi stilistici generale trebuie clarificate, nuanţate, adaptate în funcţie de realitatea inconfundabilă a poeziei româneşti. Acest racord de maximă fineţe şi precizie la o realitate lingvistică şi artistică particulară devine calitatea de căpătîi a cărţii lui Mihai Bordeianu. Astfel, unele din **figurile** consacrate ale versificaţiei îşi modifică, mai mult sau mai puţin, calitatea, căpătînd sensuri noi, impuse tocmai de originalitatea limbii române şi a poeziei sale.

Problemele cele mai dificile le rezolvă capitolul despre ritm ; aici se porneşte de la evidenţierea faptului că în versul românesc elementul fundamental este măsura ritmică (de două trei, pînă la şase silabe) în vreme ce, bunăoară, versificaţia franceză ori cea italiană nu beneficiază de o astfel de secvenţă, deopotrivă complexă şi omogenă. De aici încheierea că ritmul poeziei româneşti e mult mai suplu şi mai variat, situaţie în care şi studierea lui e mult mai pretenţioasă.Perceperea corectă a unităţilor ritmice, sesizarea nu mai puţin corectă a succesiunii lor presupun un decupaj atent şi migălos, în consens nu numai cu determinări de ordin fonetic (dispunerea accentelor, a pauzelor etc.), dar şi cu semantica textului. O legătură riguroasă din această perspectivă combinatorie îl conduce pe autor la îndepărtarea a numeroase erori— unele celebre, dacă avem în vedere cine le-a săvîrşit — în disocierea elementelor ritmice. Luînd totul de la început şi punînd sub lupă text după text, Mihai Bordeianu dovedeşte o competenţă greu de pus la îndoială, care îi permite să desfacă cu abilitate şi precizie de ceasornicar „maşinăria" unor combinaţii poliritmice mai anevoie descifrabile, a căror configuraţie sofisticată probează excepţionala expresivitate a limbajului poeziei româneşti. În aceeaşi ordine a relevării unor diferenţieri specifice se înscriu şi celelalte probleme ce ţin fie de structura tehnică a versului (interesantă aici observaţia că cezura e, în poezia românească, un accent de durată bine marcat, şi în acelaşi timp un accent muzical) fie de metrică, de armonie (precizări foarte importante aduc capitolele despre aliteraţie şi asonanţa interioară), de rimă sau strofă. Definiţii limpezi şi cuprinzătoare, criterii riguroase sînt servite impecabil de textul ilustrativ extras de regulă din marea noastră poezie clasică, la loc central aflîndu-se cum e şi firesc, creaţia eminesciană.

În asemenea condiţii importanţa lucrării pentru cititorul străin(în cazul de faţă de limbă franceză) şi, implicit, oportunitatea traducerii ei sînt de la sine înţelese. Dincolo de meritele intrinseci ale cercetării **La versification roumaine** îl are şi pe acela de a deschide o fereastră spre poezia românească, nu atît prin textele propriu-zise folosite ca exemple şi a căror de neevitat traducere literală e un compromis echivalent cu un handicap, cît prin numeroasele referiri pe care autorul le face la universul inconfundabil şi la resursele deosebite ale acestei poezii. Cercetătorul din străinătate interesat de fenomenul liric românesc are în cartea lui Mihai Bordeianu o referinţă de prim ordin, fundamentală, care se înscrie între acele lucruri ce pot oferi posibilitatea unui dialog cultural pe cît de consistent, pe atît revelatoriu.

Daniel DIMITRIU

„galeria cu viţă sălbatecă" la paris şi genova

A apărut traducerea în limba franceză a romanului Galeria cu viţă sălbatecă **(Ed. Nagel, traducere realizată de Georges Barthouil şi Ilinca Barthouil Ionesco). Faptul este notabil, cu atît mai mult cu cît, în romanul acesta, e vorba de un timp istoric încă destul de viu în memoria noastră, de o realitate ale cărei conotaţii nu pot fi descifrate de un cititor de pe un alt meridian, aflat în necunoştinţa multor evenimente petrecute în primii ani de după revoluţie. Acceptarea traducerii este un semn că în această carte există, dincolo de particularitatea istorică naţională, un sens universal, capabil să suscite interesul lecturii. Destinul lui Chiril Merişor nu este, prin urmare, chiar atît de specific deceniului şase şi nici pentru evoluţia unui stat tînăr, pornit pe calea revoluţiei. Îmi place să cred că editorii francezi (nu cunosc încă reacţia criticii) au văzut în destinul acestui erou condiţia uneori tragică a intelectualului în veacul XX : obligat să aleagă o formă de luptă politică, nu numai de angajare morală ; „combatant" pe baricadele stravezii, nu doar „ideolog". Ecuaţia dramei lui Chiril Merişor opune principiile generale ale umanismului clasic (hrănit el însuşi din doctrine ale non-violenţei) — practicii revoluţionare.**

Intelectualul român s-a confruntat cu violenţa istoriei abia în preajma celui de-al doilea război mondial. Să luăm un alt exemplu : Gabriel Dimancea, eroul lui Paul Georgescu, e şi el un Chiril Merişor. Altele sînt forţele politice angajate în luptă. De o parte stau forţele democratice, pregătitoare ale revoluţiei, de cealaltă forţele reacţiunii, dictatura fascistă. Dimancea pierde pentru că adoptă atitudinea de non-combat, „linia de mijloc". Pasivitatea este egală cu complicitatea la crimă. Nu aceeaşi este postura lui Chiril Merişor, mai degrabă o victimă a istoriei. Cu toate acestea, în absolut, şi Merişor se face vinovat de „neangajare". Nici el nu se implică în procesul revoluţionar, dar nici nu se opune mijloacelor de forţă la care revoluţia recurge în lupta de clasă. Merişor şi Dimancea (nu am făcut un calcul de vîrstă, dar pot spune, aproximînd, că aparţin aceleiaşi generaţii) încarnează, în împrejurări diferite, acelaşi tip de conştiinţă morală, sînt „rude de singe". De altfel şi autorii, C. Ţoiu şi P. Georgescu, au împlinit de curînd, aceeaşi vîrstă, s-au hrănit, în fond, din aceeaşi experienţă istorică colectivă. Deosebirile sînt pe planul individual. În amîndoi scriitorii s-a cristalizat (pentru că sînt, deopotrivă, martori şi participanţi la procesul angajării prin luptă) conştiinţa marginalizării morale. Interesul politic al romanului lui C. Ţoiu depăşeşte, prin urmare, cadrele înguste ale deceniului şase. Dominante sînt dramele angajării ploitice şi ale erorii, teme universale. Traducerea a rezolvat, fără efort aparent, chestiunile legate de limbă şi stil. C. Ţoiu nu este un Fănuş Neagu, aşa că dificultăţile legate de creaţia prin traducere ies din discuţie. Cu toate acestea, sînt în Galeria... **pasaje de savoare lingvistică ce provin din eleganţă, desuetudine şi dintr-o proprietate particulară a expresiei ce dă acestui stil o anumită poezie a limbii. Ştim din traducerile pe care le facem noi din scriitorii clasici şi chiar din scritorii începutului de secol XX, că opera de traducere nu rezistă mai mult de două generaţii. Şi aceasta printr-un secret al limbii literare, ce nu se alterează în cazul operei scriitorilor noştri de acum un veac, dar care se degradează , surprinzător, în cazul traducerilor. Traducerea se poate compara cu stilul de interpretare în teatru : au, amîndouă, patina vremii.**

Fiecare carte tradusă într-o limbă de circulaţie este un cal troian : ea are ascunsă în burtă oştirea literaturii române. De la noi s-a tradus (dau numai cîteva exemple) la Paris, din literatura contemporană, opere de Preda şi C. Ţoiu, Arghezi, Beniuc, Nina Cassian, Sorescu Maria Banuş. Nu am ştiinţă de întreaga operă de traducere în limba franceză a literaturii române. În apogeul carierei sale, Rebreanu se putea lăuda („autorul cel mai tradus în limbile steine") cu transpunerea Ciuleandrei **în limba franceză. Romancierul se legăna într-un interviu în iluzia mai multor promisiuni, pe care le credea şi onorate.**

Legăturile cu editorii de peste hotare se poartă azi, se pare, ceva mai strîns. Mi-e greu să judec, de la masa mea de scris, chestiunea traducerilor din literatura română. Ca unul care citeşte mai tot ce apare demn de atenţie, în traducerea românească, alte cîteva (puţine) apariţii în limba de origine, pot spune că romanul românesc contemporan are, pentru cititorul de peste hotare, argumentul valorii. Important e să găsim traducători — buni scriitori ai limbii în care se face adaptarea. Chestiunea traducerilor nu ţine de statistică. Va trebui să avem, înainte de toate, traduceri bune, pentru a avea, în cele din urmă, traduceri multe.

Valentin CODRESCU

monumentum aere perennius

(urmare din pag. 16)

şi mulţi alţii, realizîndu-se un **prim corpus de clasicitate esenţială.** Literatura acestui secol, mai cu seamă cea din vest şi „lumea a treia" este încă sărac şi stîngaci prezentată.

4. **1965 pînă azi : Multilateralitate şi echilibru.** Congresul al IX-lea marchează, şi în domeniul traducerilor, un punct de revoluţie. Bunul-simţ triumfă, dispar zăgazurile artificiale, şi cultura română recuperează febril şi eficace valorile trecutului şi îndeosebi ale acestui secol — din toate părţile — ce fuseseră prohibite. E greu de dat liste : de la Hegel la Robbe-Grillet, de la Kant la Joyce, de la Croce la Céline, de la Nerval la Proust — intră în literatura română, în spiritul unei politici de destindere, de cooperare fără discriminări şi de construcţie solidă, valori contemporane, apropiate sau vechi din toate zonele mapamondului, tinzîndu-se spre un superior echilibru. Linia dominantă a acestei căi se află în cuvintele de admirabilă rezonanţă ale Preşedintelui ţării :

„În ceea ce priveşte importul de lucrări de artă, dorim ca poporul român să beneficieze de tot ceea ce gîndirea umană, arta şi literatura universală — din trecut şi din zilele noastre — au mai valoros...".

Iată cîteva cifre care dau măsura în concret a acestor idei directoare. Din 1944 pînă azi s-au tradus circa 11 000 de titluri ; în 1973 apar 325 de traduceri ; în 1974 — 350 (11,5% din totalul de carte literară al anului). Între 1976 şi 1979 apar 824 de titluri traduse, într-un tiraj de 33 de milioane de exemplare, în timp ce literatura română originală primea, în aceeaşi perioadă, 60 de milioane de exemplare. Reuşitele noastre au fost nu o dată menţionate onorant în statistici UNESCO.

„De peste două decenii, revista de traduceri, de nivel indiscutabil european, **Secolul 20** (red. şef Dan Hăulică), veritabil ambasador spiritual al universalului, este, cînd apare, «o sărbătoare» (Al. Paleologu).

În ultimii ani, semn al parcurgerii unui alt ciclu al spiralei ascensive, au fost începute noi serii în multe volume, la un nivel filologic superior şi în traduceri noi, din autori fundamentali : Dostoievski (încheiată, în 11 volume), Horaţiu, Homer, Balzac, Flaubert, Shakespeare, Platon. Un nou **Faust** (Doinaş), un nou Villon (Chirica, după Vulpescu şi Botta), trei noi **Divina Comedie** (Boeriu, Buznea şi, în curs de tipărire, Pruteanu) sînt reluări semnificative.

Echipa de traducători afirmaţi în aceşti 40 de ani e multă şi diversă : scriitori din toate genurile şi vîrstele. Poeţi, prozatori, dramaturgi, eseişti ai marii pleiade interbelice au onorat cu numele lor breasla traducătorilor de după 1944 : Arghezi, Blaga, Geo Bogza, Comarneascu, Eftimiu, Noica, Cezar Petrescu, Philippide, I. M. Sadoveanu, T. Vianu, Ion Vinea. Generaţiile mai noi au dat şi ele traducători de elită prin toate genurile : poeţi — Andriţoiu, Baconsky, Banuş, Beniuc, Nina Cassian, Otilia Cazimir, Radu Cârneci, Leonid Dimov, Doinaş, Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Emil Giurgiuca, Ion Horea, Mircea Ivănescu, Jebeleanu, Lesnea, Darie Novăceanu, Ioanichie Olteanu, M. R. Paraschivescu, Aurel Rău, Petre Stoica, Cicerone Theodorescu, Vulpescu : prozatori — E. Camilar, Vladimir Colin, Sergiu Dan, Lucia Demetrius, Mihnea Gheorghiu, Ion Hobana, Ileana Vulpescu ; dramaturgi, eseişti — Baranga, Petru Creţia, Frunzetti, Alexandru George, Dan Grigorescu, Victor Kernbach, Val. Panaitescu, Edgar Papu. E de menţionat — last but not least — existenţa unei categorii aparte, aceea a traducătorilor exclusivi (mai mult sau mai puţin), care s-au supus timp de o viaţă acestui dans în cătuşe, principala lor operă literară fiind tălmăcirile. Între aceştia vom cita pe Eta Boeriu (Dante, Petrarca), Barbu Brezianu (**Kalevala**), Aurel Covaci (Camoens, Yeats, T. S. Eliot), A. I. Deleanu (Shakespeare), Dan Duţescu (Chaucer, Shakespeare), Taşcu Gheorghiu (Lampedusa, Lautréamont), Jean Grossu (literatura cehoslovacă), Lazăr Iliescu (literatura germană), Leon Leviţchi (Shakespeare, teatru elizabetan), Petre Solomon (literatură americană).

Chiar dacă aceste înşiruiri sînt fastidioase, ar fi de neiertat să uităm obolul celor care traduc literatura română în limbile neamurilor conlocuitoare :

Bajor Andor, Balint Tibor, Balogh Josef, Beke Gyorgy, Deak Tamas, Franyo Zoltan, A. M. Sperber, Papp Ferenc, Szemler Ferencz, Arnold Hauser, Franz Storch şi desigur şi alţii.

O asemenea privire de ansamblu, înghesuită fatalmente de rigorile paginii de revistă, e, fără doar şi poate, lacunară şi schematică. Multe ar mai fi de spus, şi în bine, şi întru mai bine. Nu întunecăm cele de mai sus, de pildă, amintind că încă multe opere de mare interes îşi aşteaptă traducătorul sau editura. Că unele traduceri, fundamentale, se cer refăcute (Montaigne, e.g.). Că multe reeditări sînt necesare.

Punînd însă totul în balanţă, orbi am fi să nu realizăm că, prin felul cum şi-a dirijat şi zămislit traducerile, cultura română a ridicat, în aceşti opt luştri, **un monumentum aere perennius.**

dialogul literaturilor

V. VOICULESCU

CLXXVIII

On parle d'une petite île damnée des mens lointaines...
Là les bateaux se brisent et dans les flots immergent.
Tout leur métal s'arrache, se rompt, se désengrène,
Les clous sautent et vont vite se planter sur les berges.

Oh ! ce n'est pas un conte... même chose m'est arrivée :
Tout ce qui joint mon être et maintient ma boussole,
Mon orgueilleux génie, la volonté d'acier,
S'affolent, perdant la tête me quittent, à toi se collent ;

Mais l'amour tout de suite a occupé leur place,
Par des chaînes magiques m'attache et m'enserre.
Je jette l'ancre à le rive où j'ai trouvé ma chance,

C'est là que je m'installe et pour ma vie entière,
Pour que nul mal du monde venu vers toi n'accoure,
Tout autour je déverse des océans d'Amour...

vendredi, le 11 mars 1955

CLXIV

Le but c'est bien le couple, loi sainte de la nature:
Par elle poussés, les aigles se cherchent dans l'espace,
En quête d'époux, au large les femelles s'aventurent,
Dans le ciel, les étoiles en galaxies s'enlacent...

Parail au cep qui offre ses pampres au chêne hautain,
Vers toi je tends mes grappes de passions qui grisent ;
Dans des rêts idolâtres je t'enroule, te tiens.
Chaque vers que je t'adresse est encore une emprise,

Tous deux sommes victimes de la suave loi ;
En amour on n'observe pas des formes à l'aventure:
Si tu étais une femme, aurais-je fait ta capture ?

Maintenant pourquoi me quittes-tu, t'arraches-tu de moi ?
Traînant dans la brisure, n'étant plus que partage,
Comment supporterai-je, de l'amour, seul, les charges ?

Le Jour de l'an 1955

Versiune franceză de
Veturia DRĂGĂNESCU-VERICEANU

ION VINEA

chemin

(drum)

Tourbillon limpide de notre ciel,
les années, comme un vol d'oiseaux, nous accompagnent.
Fragiles furent les sentiers.
Ton regard jette maintenant tout droit sa lumière.
Ecoute les fontaines qui accompagnent
les paroles restées du passé.
Comme elle est sage, ta main posée sur l'épaule,
le long de cette rive à une seule route,
où le temps nous porte comme une berceuse !

ovide

(ovid)

Au bord de la mer de deuil, le long
des traces effacées de mes errances,
des gémissements voués sous les étoiles à la souffrance,
au Pont Euxin rejeté avec le vide dans l'âme et la pensée...

monotone écume la vague sous les rochers sombres, —
par l'exil musical j'absorbe le soupir languissant d'automne
C'est peut-être le sort qui ainsi sermonne
pour des fins, les tourments d'une ombre.

Que je t'écoute, o mer, depuis les débuts déchaînée,
Que je consacre les derniers pas aux gradins nus,
Que tu m'endormes sous la douleur de tes regards éperdus
de Parques pleurant sur un berceau de boucliers.

Versiune franceză de
Veturia DRĂGĂNESCU-VERICEANU

NINA CASSIAN

to love

(iubire)

Dropped on my knees, love, I do thank to thee
For all these signals thou send'st every day
And for the voices of thy generous way
With which my soul is filled, in spite of me.

Dropped on my knees, love, I do thank to thee
For this high pact making of us a pair,
Stamped by the tiny star of ecstasy
And I do also thank thee for despair.

simple

(simplă)

I dreamed that someone fell in love with me
and such a vibration I knew
When he long and deeply looked at me
— and it was not true.

When I woke up I still felt on my cheeks
the wounds of those eyes' burning spears.
But in the morror what I saw on my cheeks
were two narrow traces of tears.

Versiune engleză de
Margareta MURARIU

NICHITA STĂNESCU

orfeo nell'antica città

(orfeu în vechea cetate)

Il poeta, un falco sulla spalla, entra nella città.
Egli si sente molto turbato
e al pari della stella Canopus,
quella dell' emisfero australe,
vista solo da quelli che portano
gli occhiali al cuore.

Il poeta non lo vede nessuno.
Alcuni non lo vedono perchè difettano di vista.
Gli altri non lo vedono perchè difettano di cuore
In fine gli altri non lo vedono perchè non ci sono

Ma tutti quanti fanno caro :
Il poeta non è da bere, dunque non lo capiamo !
Il poeta non odora come il fiore,
come possiamo capirlo,
come possiamo prendere ciò che non odora
come fiore per fiore ?

Il poeta va per la strada maestra.
Va al diavolo, gli soffia il falco dalla spalla,
va al diavolo, scemo, gli soffia il falco dalla spalla.

Il poeta finge di non sentire nulla.
Ho visto con i miei occhi un poeta
entrare nella città.
Egli teneva nella destra, nel suo pugno destro
un falco strozzato.

Versiune italiană de
Geo VASILE

MARIN SORESCU

ПЛАСТИКА

(plastic)

Зрелище казни на площади,
Ах, красный цвет Помпеи!
Высокий костёр
И купол, соединяющий тысячи эхо.

Распятые на Via Appia
Архитектура безупречная
И, кстати, хорошо звучит,
Много „i" и открытые гласные.

Пошлость выставляет свою наготу,
Наступает век голых.
Больше не знаю я не знаток истории.
Говорят, некоторые кричат, громко кричат,
Но такова моя точка зрения-пластичная-
И я защищаю ее.

Versiune rusă de
Livia COTORCEA

HORIA ZILIERU

mademoiselle l'infirmière

Ses lèvres vagues sont deux lisières
de saules tristes dans la vieille gare
avec des oiseaux noirs comme la terre
fumée miel noir à toi gue tu vas boire.

Dans le sommeil les mots de plomb apprennent
d'autres paroles folles et légères
la marche dans les brumes fleurs des plaines
et puis les bruits amers des monastères

Les mains s'emparent des oiseaux de cendre
caressent leur fraternité sanguine
et vont dans le bûcher de mûre prendre
de l'air glacial dans la forêt chauvrine

On cherche les serpents on leur enlève
de leurs jabots gonflés sueurs ordures
et le hibou remplace sales sèves
peu d'étincelles comme langue pure

L'heure de veille l'heure de racine
de sa chemise froide le sein gauche
est à côté d'un ange en sourdine
dont les bâtons dans un tambour ricochent
les cordes de mélasse font voilà ca !
et moi sur son nombril je crie thalassa
je cherche des morts à boire
mes nerfs résonnent
comme pendants qui chantent sur les branches
des glaçons de pollen des boucles jaunes
courronne des pupilles éden étanche

Sous le calme des eaux le sang les anges
me coulent dévêtu tous mes abîmes
je m'abandonne à un sommeil étrange
un hurlement des loups vers leurs victimes

Versiune franceză de P. GEORGE

CORNELIU STURZU

ход

pas

В Эмаус я рожденный по дороге
страдает больно время от ходьбы,
несутся буревестники в походе
в обратный путь, как клочья синевы.

Навстречу им, толкаема погою,
вперед идет заброшенная тень
и, разрывая с тела, путь за мною
оставленный я весь дарую в день.

Я только шаг за шагом, продолжение
из сна свинца изрезанного дня
и нежно в пятна солнца провиденье
и в стороне от них всё мысль моя.

Проклятие и трепет огневицы,
число-искатель в темноте. Летя
уж сонливо ударят стары птицы
в крови и лоб и плечи у меня.

Versiune rusă de
Livia COTORCEA

CEZAR IVĂNESCU

l'infanzia di Ario Paradis

(copilăria lui Ario Paradis)

! non ricordarmi a Baad della fanciulla gobba
che avrei voluto averla per l' inspiegabile beltà delle gambe
e il suo glorioso volto d' infanta sprezzante :

ricordai come
con le sue mani ha fatto il mio letto (nella stanza
fievolmente illuminata) con erbe che odoravano

al pari del profumo di tutti i morti
andato che fu il lezzo della carne
quando le diedi il primo bacio che ci addormentò d'un tratto

perchè c'è una mano d'angelo
a fare della morte un bacio
che non ti risvegli più ?

dov'è il paese in cui
giace rivestita di cera
quella notte ?

perchè vi fummo strappati
come due orribili neonati
costretti a nascere ?

sai che fra poco
ricorderò
sempre meno
e taci
che un sesso in eterno implorato
ti dia una vita nuova !

Versiune italiană de
Geo VASILE

monumentum aere perennius

Mutaţia nodală în ceea ce priveşte traducerile după 1944 stă în faptul că acestea au constituit, pentru întîia oară în istoria românească, obiectul unei politici culturale. S-a tradus la noi şi înainte, şi nu de puţine ori deasupra obişnuitului. Nume de traducători ca Eminescu, Coşbuc, Şt. O Iosif, Lovinescu, Murnu, Lesnea sînt piloni de cultură. Dar abia în anii de după Insurecţie traducerile devin tot mai mult, mai pronunţat, o problemă de orientare şi sistematizare a eforturilor creatoare, spre a se evita hazardul şi aleatoriul şi spre a se obţine o acoperire cît stă în putinţă de exhaustivă a principalelor puncte de frumuseţe literară ale lumii. Sigur, lucrurile n-au mers deodată strună, cultura nu e nicicînd fapt împlinit ci veşnic proces, şi dacă azi avem o bună bibliotecă de tălmăciri, ea nu e nec plus ultra şi am fi nerealişti să nu băgăm de seamă că poate fi încă îmbunătăţită şi completată. Dar să încercăm să trasăm o schiţă a evoluţiei fenomenului traducerilor în cei 40 de ani. Fără a tăia firul în patru, se pot deosebi următoarele etape mari :

1. **1945—1948 : Tumult tulbure şi eclectism.** Se traduce relativ mult în aceşti ani ai bucuriei descătuşării şi ai jubilaţiei păcii, întunecaţi totuşi de norii războiului rece şi situaţia grea a ţării. Se arată interes literaturii din ţările recent ieşite de sub fascism, se traduce numeros şi din occidentul ce ne fusese aliat la finele conflagraţiei. Calitatea însă, fireşte, nu primează.

2. **1949—1954 : Încorsetare.** Dogmatismul în cultură, războiul rece îşi pun amprenta asupra traducerilor. Literaturile din occident sînt aproape integral eliminate şi negate, adesea cu clasici cu tot, cărora li se reproşează limitele ideologice. Din literatura rusă şi sovietică se traduce preponderent, lucruri valoroase dar şi multe titluri conjuncturale.

3. **1955—1964 : Destinderi şi deschideri progresive.** Un tonic aer proaspăt pătrunde în direcţionarea şi înfăptuirea traducerilor odată cu înfiinţarea unei comisii speciale, la nivel guvernamental, pentru selectarea şi transpunerea din literatura universală a ceea ce ne era de trebuinţă. Erau în această comisie cărturari ca Tudor Vianu, Gala Galaction, Ion Barbu, Ion Marin Sadoveanu. Înţelepciunea lor a dat temeinicie unei acţiuni vaste de aducere în spaţiul limbii române a valorilor clasicităţii, din vechime şi pînă în secolul XIX inclusiv. Mari scriitori şi oameni de cultură ce stătuseră şi mai stăteau în subsolul vieţii literare au fost chemaţi la această lucrare : Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Al. Philippide, D. Murăraşu, Ion Barbu, Adrian Maniu — alături de noua gardă (Mihnea Gheorghiu, Maria Banuş, Jebeleanu, Vulpescu, Petre Solomon, Al. Balaci ş.a.). Versiuni existente deja din antici şi medievali se reeditează : Virgiliu (Murăraşu), Homer (Murnu), Dante (Coşbuc). Se iniţiază şi se duc la bun sfîrşit serii ample de corifei ai literelor lumii : Balzac (12 volume : 1955—1964), Molière (4 volume : 1955—1958), Shakespeare (11 volume : 1955—1963), Stendhal (5 volume : 1957—1963), Gogol (4 volume : 1955—1957), Turgheniev (8 volume : 1955—1958), Cehov (12 volume : 1955—1959)

(continuare în pag. 15)

George PRUTEANU

Redacţia : Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.